

Γεωργίου Λαομαρτυρίας
κ.κ. Μανδραφίας Β. Γαβριήλ κ.κ.
Μαϊράδας. Τεμπ. Γαβριήλ κ.κ.
'Εν Βεροία τη 15-2-926

ΒΕΡΟΙΑΣ

5.

GRTER 00536

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εις

7495/69

Εξ αγοράς

Δωρεά
Ιωάννου

Εφθυμίσθη

Μη λησθήσεται

ΞΕΝΟΦΟΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΗΝΕΥΜΑΤΑ

ΞΕΝΟΦΟΝΤΙΣ

COMMENTARII

RECOGNOVIT

WALTHER GILBERT

EDITIO MINOR

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

MDCCLXXXVIII

1888

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Παύλος υπ' α. κ.
Μυράνιος

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερολίνου

His locis depravatas librorum lectiones intactas reliqui:

- I, 2, 33. Post ἐδεικνύτην αὐτῷ ex §. 31 addenda sunt: ὃν νομοθεῖται ὄντες ἔγραψαν, λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν.
- I, 3, 8. 10. Ἀλκιβιάδου | lege Ἀξιόχου (cf. Symp. 4, 12 ss.).
- II, 1, 7. τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων | lege τοὺς οὕτω πεπαιδευμένους vel simile.
- II, 1, 24. διέσει | lege διαιτήσῃ aut διάξεις.
- II, 1, 34. διώκει | lege διήκει aut διηγείτο.
- II, 5, 4. ἄξιός εἶναι | lege ἄξιον εἶναι.
- II, 5, 5. ὥσπερ ὅταν . . . τοῦ εὐρόντος | lege ὥσπερ οἰκέτην πονηρόν τις πωλεῖ καὶ ἀποδίδεται τοῦ εὐρόντος.
- II, 8, 5. ὑπαίτιον | lege ὑπαίτιος.
- III, 9, 5. ἀρετῇ | lege σοφίᾳ.
- IV, 1, 2. οἰκίαν | lege οἶκον.

Uncinis huius formae: < . . > inclusi locos per se Xenophonte non indignos.

SUMMARIA.

I. Defenditur Socrates ab utroque accusatorum crimine: ostenditur eum minime contemptorem patriorum deorum fuisse, rerum naturae autem exquirendae studium improbasse (cap. I, 1); probatur Socratem iuvenes non corrupisse, idque inde a §. 9 Polycratis rhetoris criminibus quibusdam allatis et refutatis (cap. I, 2).

II. Demonstratur profuisse potius Socratis exemplum et colloquia:

Sacrificandi precandique ratione et sequenda deorum voluntate eum rectum fuisse deorum cultorem (I, 3, 1—4).

In cibo potu venere temperantiam eum et ipsum secutum esse et aliis commendasse (I, 3, 5 ss.). [Deos esse atque hominibus consulere demonstrat Socrates I, 4.] Temperantiam oratione commendat Socrates (I, 5). Antiphontem sophistam obicientem sibi victum habitumque tenuem [et gratis docendi consuetudinem] refellit (I, 6). <Quomodo Socrates ab iactantia averterit homines I, 7.> Socratis de voluptate et temperantia cum Aristippo Cyrenaeo disputatio, qua ostenditur temperantia tantum et perferendis laboribus homines ad imperandum aptos et ab aliorum insidiis tutos fieri, atque eos famem sitim labores cetera propter fructum libenter perferre; adiungitur Prodicī de Hercule pubescente fabula (II, 1).

Lamprocleum filium matri iratum placat et pietatis causas docet (II, 2). Fratres invicem sibi iratos placat, concordiam commendans (II, 3). De amicitiae pretio (II, 4). Explorare se quemque, quanti ab amicis aestimari possit, et ut magni aestimetur elaborare debere (II, 5). De amicis cum deligendis tum conciliandis (II, 6).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

[Α.]

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους¹ ἐπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτη, ὥς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει. ἡ μὲν γὰρ γραφή κατ' αὐτοῦ τοιαύδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης οὐς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

Πρῶτον μὲν οὖν ὥς οὐκ ἐνόμιζεν οὐς ἡ πόλις νο-² μίζει θεοὺς ποῖω ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίω; θύων τε γὰρ φανερός ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν. διετεθρόλῃτο γὰρ ὥς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἐαυτοῦ σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαν-³ τικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρώνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὀρνίθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευσομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν, κάκεινος δὲ οὕτως ἐνόμιζεν. ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοί φασιν ὑπὸ τε τῶν ὀρνίθων καὶ⁴ τῶν ἀπαντῶντων ἀποτρέπεσθαι τε καὶ προτρέπεσθαι·

Σωκράτης δ' ὥσπερ ἐγίνωσκεν, οὕτως ἔλεγε· τὸ δαι-
μόνιον γὰρ ἔφη σημαίνει· καὶ πολλοῖς τῶν συνόντων
προηγόρευε τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς τοῦ
δαιμονίου προσημαίνοντος· καὶ τοῖς μὲν πειθόμενοις
αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθόμενοις μετέμελε.
καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλεσθαι μὴτ'
ἡλίθιον μὴτ' ἀλαξόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦσιν; ἐδόκει
δ' ἂν ἀμφοτέρω ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ θεοῦ
φαινόμενα [καὶ] ψευδόμενος ἐφαίνετο· δῆλον οὖν ὅτι
οὐκ ἂν προέλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύσειν· ταῦτα
δὲ τίς ἂν ἄλλω πιστεύσειεν ἢ θεῷ; πιστεύων δὲ θεοῖς
6 πῶς οὐκ εἶναι θεοὺς ἐνόμιζεν, ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ
τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους· τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα
συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς νομίζοιεν ἄριστ' ἂν
πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ὅπως ἀποβήσοιτο μαν-
7 τευσομένους ἔπεμπε, εἰ ποιητέα· καὶ τοὺς μέλλοντας
οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκῆσειν μαντικῆς ἔφη
προσδεῖσθαι· τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλκευτικὸν ἢ
γεωργικὸν [ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν] ἢ τῶν τοιούτων
ἔργων ἐξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρα-
τηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθήματα καὶ
8 ἀνθρώπου γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι· τὰ δὲ μέγιστα
τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι,
ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τῷ
καλῶς ἀγρόν φυτευσαμένῳ δῆλον ὅστις καρπώσεται,
οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον ὅστις
ἐνοικήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον εἰ συμφέρει
στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον εἰ συμφέρει τῆς
πόλεως προστάτειν· οὔτε τῷ καλῶν γήματι, ἢ ἐν-
φραίνηται, δῆλον εἰ διὰ ταύτην ἀνίσταται, οὔτε τῷ
δυνατοῦς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον εἰ διὰ

τούτους στερήσεται τῆς πόλεως· τοὺς δὲ μηδὲν τῶν
 τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τῆς
 ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονῶν ἔφη· δαιμονῶν δὲ καὶ
 τοὺς μαντευομένους ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ
 μαθοῦσι διακρίνειν, οἷον εἴ τις ἐπερωτῇ πότερον
 ἐπιστάμενον ἡνιοχεῖν ἐπὶ ζεύγος λαβεῖν κρεῖττον ἢ μὴ
 ἐπιστάμενον, ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβεργῶν ἐπὶ
 τὴν ναῦν κρεῖττον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἂν ἔξ-
 εστιν ἀριθμήσαντας ἢ μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι,
 τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους ἀθέ-
 μιτα ποιεῖν ἡγήτο· ἔφη δὲ δεῖν, ἂν μὲν μαθόντας ποιεῖν
 ἔδωκαν οἱ θεοί, μανθάνειν, ἂν δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώ-
 ποις ἐστί, πειρᾶσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυν-
 θάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ᾧσιν ἴλεω σημαίνειν.
 Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε αἰεὶ μὲν ἦν ἐν τῷ φανερό·
 πρῶ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει
 καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν
 αἰεὶ τῆς ἡμέρας ἦν ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι.
 καὶ ἔλεγε μὲν ὥς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἔξῃ
 ἀκούειν. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἄσχετος
 οὐδὲ ἀνύσιον οὔτε πρᾶττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος
 ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ἢ περ
 τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγετο σκοπῶν ὅπως ὁ κα-
 λούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔξει καὶ τίσιν
 ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς
 φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μοραίνοντας ἀπεδείκνυε. καὶ
 πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει πότερά ποτε νομίσαντας
 ἱκανῶς ἤδη τὰνθρώπινα εἰδέναι ἐρχονται ἐπὶ τὸ περὶ
 τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέν-
 τεσ, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ κροσ-
 ῆγοντα πράττειν· ἐθαύμαζε δ' εἰ μὴ φανερόν αὐτοῖς

- ἐστὶν ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὐρεῖν·
 ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονούντας ἐπὶ τῷ περὶ τού-
 των λέγειν οὐ ταῦτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαι-
 14 νομένοις ὁμοίως διακρίσθαι πρὸς ἀλλήλους· τῶν τε γὰρ
 μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ
 καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι, καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν
 ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὅτιοῦν,
 τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν,
 καὶ τοὺς μὲν οὐθ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν οὔτ' ἄλλο τῶν
 θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ
 τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι· τῶν τε περὶ τῆς τῶν
 πάντων φύσεως μεριμνώντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἕν μόνον
 τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δ' ἅπειρα τὸ πλῆθος, καὶ τοῖς μὲν
 αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε κινηθῆναι,
 καὶ τοῖς μὲν πάντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπολλύσθαι, τοῖς
 δὲ οὐτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε ἀπολέσθαι.
 15 ἑσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε, ἄρ' ὥσπερ οἱ τάν-
 θρώπεια μανθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ' ὅτι ἂν μάθωσιν
 ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται ποιήσιν,
 οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπειδὴν
 γινώσκιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεσθαι, ποιήσιν, ὅταν
 βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτου
 ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιούτων μὲν οὐδὲν
 οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γινῶναι μόνον ἢ τῶν
 16 τοιούτων ἕκαστα γίνεσθαι· περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα
 πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν· αὐτὸς δὲ περὶ τῶν
 ἀνθρωπείων αἰεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσε-
 βές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἄδικον, τί
 σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πύλις,
 τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώ-
 πων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότες ἡγεῖτο

καλοὺς κἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας ἀνδραπο-
δώδεις ἂν δικαίως κεκλησθῇαι.

Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐρίγνωσκεν, 17
οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνώ-
ναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἤδεσαν, οὐ θαυμα-
στὸν εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν; βουλευσας γάρ
ποτε καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρκον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ
τοὺς νόμους βουλεύσειν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενό-
μενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους [ἐν-
νέα στρατηγούς] μᾶ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ 18
Ἐρασινίδην ἀποκτείνειν πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψη-
φίσαι, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ
δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο
εὐορακεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ
φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας, καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι 19
θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων οὐχ ὅν τρόπον οἱ πολλοὶ νο-
μίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν
εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν
ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα
καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ ση-
μαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

Θαυμάζω οὖν ὅπως ποτὲ ἐπέισθησαν Ἀθηναῖοι 20
Σωκράτη περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσιβῆς μὲν
οὐδὲν ποτε [περὶ τοὺς θεοὺς] οὔτ' εἰπόντα οὔτε προέ-
ξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα [περὶ
θεῶν] οἷά τις ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων εἴη τε καὶ
νομιζοίτο εὐσεβέστατος.

Θαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναι τι- 21
νας ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὅς πρὸς τοῖς
ἐσημμένοις πρῶτον μὲν (ἁφροδισίων) καὶ γαστρὸς πέν-
των ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἴτα πρὸς χειμῶνα

καὶ θέρους καὶ πάντας πόνοὺς καρτερικώτατος, ἔτι δὲ
 πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως ὥστε
 πάνν μικρὰ κεκτημένος πάνν ἡδύως ἔχειν ἀρκοῦντα,
 2 πῶς οὖν αὐτὸς ὦν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἄσεβεις ἢ
 παρὰ νόμους ἢ λίχνους ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς ἢ πρὸς
 τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἐπαυσε μὲν τούτων
 πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας πα-
 ρασχῶν, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμελῶνται, καλοὺς ἀγαθοὺς
 3 ἔσεσθαι· καίτοι γε οὐδὲ πώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος
 εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερόν ἐστιν τοιοῦτος ὦν ἐλ-
 πίζειν ἐπολεῖ τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ μιμουμέ-
 4 νους ἑκείνους τοιοῦτους γενήσεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ
 σώματος αὐτὸς τε οὐκ ἡμέλει τοὺς τ' ἀμελοῦντας οὐκ
 ἐπὶ ἡνείκε· τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκί-
 μαξε, τὸ δέ, ὅσα ἡδέως ἢ ψυχῇ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς
 ἐκπονεῖν ἐδοκίμαξε· ταύτην γὰρ τὴν ἕξιν ὑγεινήν τε
 ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδί-
 5 ζειν ἔφη. [ἀλλ' οὐ μὴν θρυπτικός γε οὐδὲ ἀλαστονικός ἦν
 οὔτ' ἀμπεχόνη οὔθ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ.] οὐ
 γὰρ οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐπολεῖ. τῶν
 μὲν γὰρ ἑλλων ἐπιθυμιῶν ἐπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυ-
 6 μούοντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. τούτου δ' ἀπεχόμενος
 ἐνόμιζεν ἐλευθερίας ἐπιμελεῖσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνον-
 τας τῆς ὀμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκά-
 λει διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ'
 7 ὧν [ἂν] λάβοιεν τὸν μισθόν, ἔθαύμαζε δ' εἰ τις ἀρετὴν
 ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πρᾶττετο καὶ μὴ νομίζοι τὸ
 μέγιστον κέρδος ἔξιν φίλον ἀγαθὸν κτησόμενος, ἀλλὰ
 φοβοίτο μὴ ὁ γενόμενος καλὸς ἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα
 8 ἀνυφραγέσσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἔξει. Σωκράτης
 δὲ ἐπηγγέλλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν,

ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους
ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ
ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοι-
οῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς
ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν.

Ἀλλὰ νῆ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν
καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μῶ-
ρον εἶη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου
καθιστάναι, κυβερνήτη δὲ μηδεὶνα ἐθέλειν χρῆσθαι κυ-
μευτῷ μηδὲ τέκτονι μηδ' αὐλητῇ, μηδ' ἐπ' ἄλλα τοι-
αῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττωνας βλάβας ἀμαρτανόμενα ποιῶ-
των περὶ τὴν πόλιν ἀμαρτανομένων· τοὺς δὲ τοιού-
τους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῆς
καθεστώσης πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους. ἐγὼ δ' οἶμαι
τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς ἔσε-
σθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας ἥμισυ
γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσκειναι
ἐχθραὶ καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως
τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτα γίγνεται. οἱ μὲν γὰρ βια-
σθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πεισθέντες ὡς
κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. οὐκ οὖν τῶν φρόνησιν ἀσκοῦν-
των τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἔνευ γνώμης ἔχόν-
των [τὰ τοιαῦτα πράττειν] ἐστίν. ἀλλὰ μὴν καὶ συμ-
μάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ'· ἂν οὐκ ὀλίγων,
ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ μόνος ἡγεῖται
ἂν δύνασθαι πείθειν. καὶ φρονεῖν δὲ τοῖς τοιούτοις
ἥμισυ συμβαίνει· τίς γὰρ ἀποκτεῖναι τινα βούλοιτ'
ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

Ἄλλ', ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητᾷ γε-
νομένῳ Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλείστα κακὰ τὴν
πόλιν ἐποιήσατ'· Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλίγαφ-

- χία πάντων πλεονεκτίστατός τε καὶ βιαίотος [καὶ φο-
 νικώτατος] ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημο-
 κρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατός τε καὶ ὑβριστότατος [καὶ
 13 βιαίотος]. ἐγὼ δ' εἰ μὲν τι κακὸν ἐκείνω τὴν πόλιν
 ἐποιήσατήν, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκράτη
 14 συνουσίαν αὐτοῖν ὡς ἐγένετο διηγήσομαι. ἐγενέσθην
 μὲν γὰρ δὴ τῷ ἄνδρι τοῦτω φύσει φιλοτιμοτάτῳ πάν-
 των Ἀθηναίων, βουλομένῳ τε πάντα δι' εαυτῶν πράτ-
 τεσθαι καὶ πάντων ὀνομαστοτάτῳ γενέσθαι. ἤδεσαν
 δὲ Σωκράτη ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρκέ-
 στατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον
 ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον ἐν
 15 τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιτο. ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε
 οἷω προείρησθον, πότερόν τις αὐτῷ φῆ τοῦ βίου τοῦ
 Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν
 ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὀμιλίας αὐτοῦ, ἢ νομί-
 σαντε, εἰ ὀμιλήσαίτην ἐκείνῳ, γενέσθαι ἂν ἱκανωτάτῳ
 16 λέγειν τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, θεοῦ
 διδόντος αὐτοῖν ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον ὥσπερ ζῶντα
 Σωκράτη εἰσῶν ἢ τεθνάναι, ἐλέσθαι ἂν μᾶλλον αὐτῷ
 τεθνάναι. δήλω δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην· ὡς
 γὰρ τέχιστα κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἡγήσασθην
 εἶναι, εὐθύς ἀποτηδύσαντε Σωκράτους ἐπραττέτην τὰ
 πολιτικά, ὥνπερ ἔνεκα Σωκράτους ὠρεχθήτην.
 17 † Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα ὅτι ἐχρῆν τὸν
 Σωκράτη μὴ πρότερον τὰ πολιτικά διδάσκειν τοὺς
 συνόντας ἢ σωφροεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ
 ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς
 δεικνύντας τε τοῖς μαθηταῖσιν ἥπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν
 18 ἢ διδάσκουσι καὶ τῷ λόγῳ προσβιβάζοντας. οἶδα δὲ
 καὶ Σωκράτη δεικνύντα τοῖς συνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν

καγαθὸν ὄντα καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ κἀκείνω σωφρονούντε, ἔστε Σωκράτει συνήστην, οὐ φοβούμενω μὴ ζημιοῦντο ἢ παλοῦντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένω τότε κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.

Ἰσως οὖν εἶποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φι- 19
λοσοφεῖν ὅτι οὐκ ἔν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων ὑβριστής, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μάθησις ἐστὶν ὁ μαθὼν ἀνεπιστήμων ἔν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γινώσκω· ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσχοῦντας οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσχοῦντας οὐ δυναμένους· οὕτε γὰρ ἂν δεῖ πράττειν οὕτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται. 20
διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, κὰν ὧσι σώφρονες, ὅμως ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἰργουσιν, ὥς τὴν μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἄσκησιν οὕσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὃ τε λέγων·

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἦν δὲ κακοῖσι
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἑόντα νόον,
καὶ ὁ λέγων·

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς τοτὲ μὲν κακός, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.
κἀγὼ δὲ μαρτυρῶ τούτοις· ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τῶν ἐν μέ- 21
τρῳ πεποιημένων ἐπὼν τοὺς μὴ μελετῶντας ἐπιλαν-
θανομένους, οὕτω καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθην ἐργιγνομένην. ὅταν δὲ τῶν νοητι-
κῶν λόγων ἐπιλάβηται τις, ἐπιλέλησται καὶ ὧν ἡ
ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπεθύμει· ταύτων δ'
ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαναταστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης

22 ἐπιλαθέσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν προαχθέντας καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐγκυλισθέντας ἤττον οὐναμένους τῶν τε δεόντων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φεῖδεσθαι, πρὶν ἔρᾶν, ἐρασθέντες οὐκέτι δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν πρόσθεν ἀπείχοντο κερδῶν, κίσχηρ νομίζοντες εἶναι, τούτων

23 οὐκ ἀπέχονται. * πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται σωφρονήσαντα πρόσθεν αὐτῆς μὴ σωφρονεῖν καὶ δίκαια δυνηθέντα πράττειν αὐτῆς ἀδυνατεῖν; πάντα μὲν οὖν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ ἥμισυ δὲ σωφροσύνη. ἐν τῷ γὰρ αὐτῷ σώματι συμπεφυτευμέναι τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτήν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε καὶ τῷ σώματι χαρίζεσθαι.

24 Καὶ Κριτίας δὴ καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκράτει συνήστην, ἐδυνάσθην ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμάχῳ τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας μὲν φυχρὸν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν ἀνθρώποις ἀνομία μᾶλλον ἢ δικαιοσύνη χρωμένοις, Ἀλκιβιάδης δ' αὖ διὰ μὲν κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν θηρώμενος, διὰ δὲ δύναμιν δὲ τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν [κολακεύειν] ἀνθρώπων διαθρυπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος καὶ ἑαδίως πρωτεύων, ὥσπερ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθλῆται ἑαδίως πρωτεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω κακείνος ἡμέλησεν αὐτοῦ.

25 τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, καὶ ὠγκωμένῳ μὲν ἐπὶ γένει, ἐπιρρομένῳ δ' ἐπὶ πλούτῳ, πεφουσημένῳ δ' ἐπὶ δυνάμει, διατεθρυμμένῳ δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις [διεφθαρμένῳ] καὶ πολὺν χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστόν εἰ ὑπερηφάνῳ

ἐγενέσθην; εἶτα, εἰ μὲν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου²⁶
 Σωκράτη ὁ κατηγοροῦς αἰτιῖται; ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτῷ,
 ἡνίκα καὶ ἀγνωμονεστάτῳ καὶ ἀκραταστάτῳ εἰκὸς εἶναι,
 Σωκράτης παρέσχε σῶφρονε, οὐδενὸς ἐπαίνου δοκεῖ
 τῷ κατηγορῶν ἄξιος εἶναι; οὐ μὴν τὰ γε ἄλλα οὕτω²⁷
 κρίνεται. τίς μὲν γὰρ ἀύλητής, τίς δὲ καθαριστής, τίς
 δὲ ἄλλος διδάσκαλος, ἱκανοὺς ποιήσας τοὺς μαθητάς,
 ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χείρους φανῶσιν, αἰτίαν
 ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδια-
 τρίβων τῷ σῶφρονῃ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῷ συγγενόμε-
 νος πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιῖται; ἀλλ' οὐχ,
 ὅσῳ ἂν παρὰ τῷ ὑστέρῳ χείρην φαίνεται, τοσούτῳ
 μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἱ γε πατέρες αὐ-
 τοὶ συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παίδων πλημμελούντων,
 οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σῶφρονῶσιν. οὕτω δὲ²⁸
 καὶ Σωκράτη δίκαιον ἦν κρίνειν· εἰ μὲν αὐτὸς ποιεῖ
 τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι; εἰ δ'
 αὐτὸς σῶφρονων διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ
 ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι;

Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιεῖν ἐκείνου²⁹
 φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπῆναι, δικαίως ἂν ἐπιτιμῶτο.
 [Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἔρῳτα Εὐθυδήμῳ
 καὶ πειρῶντα χρῆσθαι, καθάπερ οἱ πρὸς τὰ φροδίδια τῶν
 σωματίων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε φάσκων ἀνελεύθεροι
 τε εἶναι καὶ οὐ πρόπον ἀνδρὶ καλῷ κἀγαθῷ τὸν ἐρώ-
 μενον, ᾧ βούλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, προσαιτεῖν
 ὥσπερ τοὺς πτωχοὺς ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον προσ-
 δοῦναι, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ. τοῦ δὲ Κριτίου³⁰
 τοῖς τοιοῦτοις οὐχ ὑπακούοντος οὐδὲ ἀποτρεπομένου,
 λέγεται τὸν Σωκράτη (ἄλλων τε) πολλῶν παρόντων καὶ
 τοῦ Εὐθυδήμου εἰπεῖν ὅτι ὕμνον αὐτῷ δοκοῖν πάσχει

ὁ Κριτίας, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκνησθαι ὥσπερ
 31 τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σω-
 κράτη ὁ Κριτίας, ὥστε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὦν νο-
 μοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο, ἀπεμνημόνευσεν
 αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε λόγων τέχνην μὴ δι-
 δάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκεῖνον· καὶ οὐκ ἔχων ὅπῃ ἐπιλά-
 βοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν
 ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρειν αὐτῷ καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς
 πολλοὺς· οὐδὲ γὰρ ἔγωγε οὐτ' αὐτὸς τοῦτο πώποτε
 Σωκράτους ἤκουσα οὐτ' ἄλλον του φάσκοντος ἀκη-
 32 κοῖναι ἡσθόμην.], ἐδήλωσε δέ· ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα
 πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέ-
 κτεινον, πολλοὺς δὲ προετρεπόντο ἀδικεῖν· εἶπέ που ὁ
 Σωκράτης ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοῖε εἶναι, εἴ τις γενό-
 μενος βοῶν ἀρέλης νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε
 καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογῇ κακὸς βονκόλος εἶναι,
 ἐτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πό-
 λεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους τε καὶ χείρους
 μὴ αἰσχύνεται μηδ' οἶεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς
 33 πόλεως. ἡ ἀπαγγελθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντε
 ὅ τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτη τὸν τε νόμον
 ἐδεικνύτην αὐτῷ καὶ τοῖς νέοις ἀπειπένην μὴ διαλέ-
 γεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτῷ, εἴ ἐξείη πυν-
 θάνεσθαι, εἴ τι ἄγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. τῷ
 34 δ' ἐφάνην. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκεύασμαι μὲν πεί-
 θεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν λάθω τι
 παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ'
 ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς
 λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπέ-
 χεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς,
 ὁπλὸν ὅτι ἀφεκτέον ἂν εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ

σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.
 καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ· Ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώ- 85
 κρατες, ἄγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγο-
 ρεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σω-
 κράτης· Ἰνα ταῖνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ἦ [ὥς ἄλλο
 τι ποιῶ ἢ τὰ προηγορευμένα], ὁρίσατέ μοι μέχρι πό-
 σων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους.
 καὶ ὁ Χαρικλῆς· Ὅσονπερ, εἶπε, χρόνου βουλεύειν οὐκ
 ἔξεστιν, ὥς οὐπὼ φρονίμοις ᾧσι· μηδὲ σὺ διαλέγον
 νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν. Μηδ' ἐάν τι ὠνώμαι, ἔφη, 86
 ἢν πᾶλῃ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὁπόσῳ
πωλεῖ; Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλὰ τοι
 σύγε, ὦ Σώκρατες, εἰώθας εἰδῶς πῶς ἔχει τὰ πλεῖ-
στα ἐρωτῶν· ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. Μηδ' ἀποκρίνωμαι
οὖν, ἔφη, ἂν τις με ἐρωτᾷ νέος, ἐάν εἰδῶ, οἷον ποῦ
 οἴκει Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἐστὶ Κριτίας; Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα,
 ἔφη ὁ Χαρικλῆς. ὁ δὲ Κριτίας· Ἀλλὰ τῶνδ' ἐγὼ σε 87
 ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκντέων
 καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν χαλκέων· καὶ γὰρ οἶμαι αὐ-
 τοὺς ἤδη κατατετριφθαι διαθρυλουμένους ὑπὸ σοῦ.
 Ὀύκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων τούτοις,
 τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ὁσίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν
 τοιούτων; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Χαρικλῆς· καὶ τῶν βου-
 κόλων γε· εἰ δὲ μή, φυλάττον ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάτ-
 τους τὰς βοῦς ποιήσης. ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι 88
ἀπαγγελεθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου ὠρ-
 γίζοντο τῷ Σωκράτει.

Οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγγέγονε Κριτία πρὸς
 Σωκράτη καὶ ὥς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται. φαίην 89
 δ' ἂν ἔρωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τῆς
 μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέ-

σκοιντος αὐτοῖς Σωκράτους ὁμιλησάτην ὃν χρόνον ὁμι-
 λείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁρμηκότες προεστάναι
 τῆς πόλεως. ἔτι γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ ἄλλοις
 τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι ἢ τοῖς μάλιστα
 40 πράττουσι τὰ πολιτικά. λέγεται γὰρ Ἀλκιβιάδην, πρὶν
 εἰκοσιν ἔτων εἶναι, Περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἐαν-
 τοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε διαλεχθῆναι περὶ
 41 νόμων· Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περικλείς, ἔχοις ἂν με
 διδάξαι τί ἐστὶ νόμος; Πάντως δήπου, φάναι τὸν Πε-
 ρικλέα. Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν θεῶν, φάναι τὸν Ἀλ-
 κιβιάδην· ὥς ἐγὼ ἀκούων τινῶν ἐπαίνουμένων, ὅτι
 νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τούτου
 42 τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου (τὸν μὴ εἰδὸτα τί ἐστὶ νόμος) Ἀλλ'
 οὐδέν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη,
 φάναι τὸν Περικλέα, βουλόμενος γινῶναι τί ἐστὶ νόμος·
 πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι εἰσίν, οὓς τὸ πλῆθος συνελ-
 θὼν καὶ δοκιμάσαν ἐγραψε, φράζον, ἃ τε δεῖ ποιεῖν
 καὶ ἃ μὴ. Πότερον δὲ τάγαθὰ νομίσαν δεῖν ποιεῖν ἢ
 τὰ κακὰ; Τάγαθὰ νῆ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ
 43 κακὰ οὐ. Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆθος, ἀλλ', ὥσπερ ὅπου
 ὀλιγαρχία ἐστίν, ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν ὃ τι χρὴ
 ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστὶ; Πάντα, φάναι, ὅσα ἂν τὸ κρα-
 τοῦν τῆς πόλεως βουλευσάμενον, ἃ χρὴ ποιεῖν, γράψῃ,
 νόμος καλεῖται. Κἄν τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πό-
 λεως γράψῃ τοῖς πολίταις, ἃ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα
 νόμος ἐστί; Καὶ ὅσα τύραννος ἔρχων, φάναι, γράφει,
 44 καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται. Βία δέ, φάναι, καὶ ἀνομία
 τί ἐστίν, ὦ Περικλείς; ἅρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν
 ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος, ἀναγκάσῃ ποιεῖν
 ὃ τι ἂν αὐτῷ δοκῇ; Ἐμοιγε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα.
 Καὶ ὅσα ἔρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγ-

κάζει ποιεῖν γράφω, ἀνομία ἐστί; Δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα· ἀνατίθεμαι γὰρ τό, ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει, νόμον εἶναι. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς⁴⁶ πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γράφουσι, πό- τερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; Πάντα μοι δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινα ποιεῖν, εἴτε γράφω εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. Καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἐχόντων γράφει μὴ πείσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη; Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὃ Ἀλκιβιάδῃ, καὶ⁴⁷ ἡμεῖς τηλικούτοι ὄντες δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν· τοι- αῦτα γὰρ καὶ ἐμελετῶμεν καὶ ἐσοφίζόμεθα οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φά- ναι· Εἶθε σοι, ὃ Περικλεις, τότε συνεγενόμην ὅτε δει- νότατος ἑαυτοῦ [ταῦτα] ἤσθα.

Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτενομένων ὑπέλαβον⁴⁷ κρείττονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκέτι προσῆσαν· οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρесеεν, εἰ τε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι ἤχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔπραττον, ὧν περ ἕνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον. ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς καὶ Χαιρεφῶν⁴⁸ καὶ Χαιρεκράτης καὶ Ἐρμογένης καὶ Σιμμία καὶ Κέβης καὶ Φαιδῶνδας καὶ ἄλλοι, οἳ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε κἀγαθοὶ γενόμεναι καὶ οἰκῶ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκέοις καὶ φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιτο καλῶς χρῆ- σθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύ- τερος ὧν οὐτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὔτ' αἰτίαν ἔσχευ.

Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πα-⁴⁹ τέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συν- όντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων

δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἐλόντι καὶ τὸν πατέρα
 διῆσαι, τεκμηρίω τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστε-
 50 ρον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἶη δεδέσθαι. Σω-
 κράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἔνεκα δεσμεύοντα δικαίως
 ἂν καὶ αὐτὸν ᾤετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων ἢ
 μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν τοιούτων ἔνεκα πολλὰκις
 ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαι-
 νομένους ᾤετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ ἑαυτοῖς
 καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους τὰ δέοντα
 51 δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπισταμένων. ἀλλὰ
 Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας
 ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμῇ εἶναι
 παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι, λέγων ὡς οὔτε τοὺς κάμνον-
 τας οὔτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς ὠφελούσιν,
 ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἱατροί, τοὺς δὲ οἱ συνδικεῖν ἐπιστά-
 52 μενοι. ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν ὡς
 οὐδὲν ὄφελος εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνή-
 σονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς
 τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι δυναμένους·
 ἀναπείδοντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν ὡς αὐτὸς εἶη σο-
 φώτατός τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφοὺς,
 οὕτω διατιθέναι τοὺς ἑαυτῷ συνόντας ὥστε μηδαμῶ
 53 παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς ἑαυτόν. ἐγὼ δ'
 αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε καὶ τῶν ἄλλων
 συγγενῶν [τε] καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς
 τούτοις γε δὴ ὅτι τῆς ψυχῆς ἐξεληθούσης, ἐν ᾗ μόνη
 γίγνεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκαιοτάτου ἀνθρώ-
 54 πον τὴν ταχίστην ἐξενεγκόντες ἀφανίζουσιν. ἔλεγε δ',
 ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃν πάντων μάλιστα φιλεῖ,
 τοῦ σώματος ὃ τι ἂν ἀχρεῖον ᾗ καὶ ἀνωφελές, αὐτός
 τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλω παρέχει. αὐτοῖς τέ γε αὐτῶν

ἔνυχάς τε καὶ τρίχας καὶ τύλους ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς
 ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγυδόνων καὶ
 ἀποτέμνουν καὶ ἀποκάειν καὶ τούτου χάριν οἴονται δεῖν
 αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον ἐκ τοῦ στό-
 ματος ἀποπεύουσιν ὥς δύνανται πορρωτάτω, διότι
 ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐνόν, βλέπτει δὲ πολὺ μᾶλ-
 λον. ταῦτ' οὖν ἔλεγεν οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατ- 55
 ορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατὰτέμνειν, ἀλλ' ἐπι-
 δεκνύων, ὅτι τὸ ἔφρον ἄτιμόν ἐστι, παρεκάλει ἐπι-
 μελεῖσθαι τοῦ ὥς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώτατον,
 ὅπως, ἐάν τε ὑπὸ πατρὸς ἐάν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ ἐάν τε
 ὑπ' ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῷ οἰκεῖος
 εἶναι πιστεύων ἀμελῇ, ἀλλὰ πειρᾶται, ὅφ' ὧν ἂν βού-
 ληται τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

"Ἐφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων 56
 ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα καὶ τούτοις μαρ-
 τυροῖς χρῶμενον διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούρ-
 γους τε εἶναι καὶ τυραννικούς, Ἡσιόδου μὲν τὸ

"Ἔργον δ' οὐδὲν ὕνειδος, ἀεργίη δὲ τ' ὕνειδος·
 τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν ὥς ὁ ποιητὴς κελεύει μηδενὸς
 ἔργου μῆτ' ἀδίκου μῆτ' αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ
 ταῦτα ποιεῖν ἐπὶ τῷ κέρδει. Σωκράτης δ' ἐπεὶ διομο- 57
 λογήσαιοτο τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ
 καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἄργον βλαβερόν τε καὶ κακόν,
 καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθόν, τὸ δ' ἄργεῖν κακόν,
 τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαι τε ἔφη καὶ
 ἐργάτας [ἀγαθοὺς] εἶναι, τοὺς δὲ κυβεύοντας ἢ τι ἄλλο
 πονηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ποιοῦντας ἄργοις ἀπεκάλει. ἐκ
 δὲ τούτων ὁρθῶς ἂν ἔχοι τὸ

"Ἔργον δ' οὐδὲν ὕνειδος, ἀεργίη δὲ τ' ὕνειδος.

58 τὸ δὲ Ὀμήρου ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὐτὸν λέγειν,
ὅτι Ὀδυσσεὺς

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
δαιμόνι', οὗ σε ἔοικε κακὸν ὥς δειδίσεσθαι,
ἀλλ' αὐτὸς τε κἀθησο καὶ ἄλλους ἴδρυσε λαούς.
ὃν δ' αὖ δῆμον τ' ἄνδρα ἴδοι βοόωντά τ' ἐφεύροι,
τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
δαιμόνι', ἀτρέμας ἦσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
οἳ σέο φέρετοί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἔναλκις,
οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος οὔτ' ἐνὶ βονλῇ.

ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὥς ὁ ποιητῆς ἐπαινοῖ
59 παῖεσθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας. Σωκράτης δ' οὐ
ταῦτ' ἔλεγε· καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾤετο δεῖν
παῖεσθαι· ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μήτε λόγῳ μήτ' ἔργῳ
ὠφελίμους, ὄντας μήτε στρατεύματι μήτε πόλει μήτε
αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἰ τι δέοι, βοηθεῖν ἱκανούς, ἄλλως
τ' εἰς πρὸς τούτῳ καὶ θρασεῖς ὧσι, πάντα τρόπον
κωλύεσθαι, καὶ πᾶν πλούσιοι τυγχάνωσιν ὄντες.

60 ἀλλὰ Σωκράτης γε τάναντία τούτων φανερός ἦν καὶ
δημοτικός καὶ φιλόανθρωπος ὢν. ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς
ἐπιθυμητάς καὶ ἀστοὺς καὶ ξένους λαβὼν οὐδένα πώ-
ποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθό-
νως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ· ὦν τινες μικρὰ μέρη παρ'
ἐκείνου προῖκα λαβόντες πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν,
καὶ οὐκ ἦσαν ὥσπερ ἐκεῖνος δημοτικοί· τοῖς γὰρ μὴ
61 ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἤθελον διαλέγεσθαι. ἀλλὰ
Σωκράτης γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κόσμον
τῇ πόλει παρεῖχε, πολλῷ μᾶλλον ἢ Αἰχας τῇ Λακεδαι-
μονίῳ, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Αἰχας μὲν
γὰρ ταῖς γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακε-

δαίμονι ξένους ἐδείπνιζε, Σωκράτης δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

[Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης τοιοῦτος ὢν ἐδόκει τιμῆς 62 ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου. καὶ κατὰ τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἔν τις τοῦθ' εὗροι. κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, ἔάν τις φανερὸς γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν ἢ βαλλαντιοτομῶν ἢ τοιχωρυχῶν ἢ ἀνδραποδιζόμενος ἢ ἱεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ξημία· ὢν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλείστου ἀπείχει. ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει γε οὔτε πολέμου κακῶς συμβάντος 63 οὔτε στάσεως οὔτε προδοσίας οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν οὔτε κακοῖς περιέβαλεν, ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν τῶν εἰρημύμων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε.] πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη τῇ γραφῇ; 64 ὅς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεοὺς, ὥς ἐν τῇ γραφῇ ἐγγράπτο, φανερὸς ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἀντὶ δὲ τοῦ διαφθεῖρειν τοὺς νέους, ὃ δὴ ὁ γραφάμενος αὐτὸν ἡτιᾶτο, φανερὸς ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἰκοὶ εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμεῖν· ταῦτα δὲ πράττων πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

Ἦς δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς συνόντας III. τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, τούτων δὴ γράψω ὅποσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων ἥπερ ἡ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς

ἐρωτῶσι πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας ἢ περὶ προγόνων
 θραπείας ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων· ἢ τε
 γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιοῦντας εὐσεβῶς
 ἂν ποιεῖν, Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ
 τοῖς ἄλλοις παρήνει, τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιοῦντας
 2 περιέργους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ἠύχετο
 δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τάραθ' ἀδιδόναι, ὥς τοὺς
 θεοὺς κέλλιστα εἰδότας ὁποῖα ἀγαθὰ ἔστι· τοὺς δ'
 εὐχομένους χρυσίου ἢ ἀργύριον ἢ τυραννίδα ἢ ἄλλο
 τι τῶν τοιούτων οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὐχέσθαι
 ἢ εἰ κυβεῖαν ἢ μάχην ἢ ἄλλο τι εὐχοιντο τῶν φανερώς
 3 ἀδήλων ὅπως ἀποβήσοιτο. θυσίας δὲ θύων μικρὰς
 ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν
 καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ
 τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις
 μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον· πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς
 τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν
 εἶναι κεχαρισμένα· οὐτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι
 ξῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢν κεχαρισμένα
 τοῖς θεοῖς ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς
 θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαί-
 ρειν. ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου·

Καδδύναμιν δ' ἔρδειν λέγ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
 καὶ πρὸς φίλους δὲ καὶ ξένους καὶ πρὸς τὴν ἑλλην δίαι-
 των καλὴν ἔφη παραίνεσιν εἶναι τὴν Καδδύναμιν δ'
 4 ἔρδειν. εἰ δέ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ τῶν
 θεῶν, ἦττον ἂν ἐπέισθη παρὰ τὰ σημαινόμενα ποιῆ-
 σαι ἢ εἰ τις αὐτὸν ἐπειθεν ὁδοῦ λαβεῖν ἡγεμόνα τυφλὸν
 καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότης·
 καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγορεῖ, οὔτινες παρὰ τὰ
 ὑπὸ τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσί τι, φυλαττόμενοι

τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντα τὰνθρώπινα ὑπερεώρα πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν συμβουλίαν

Διαιτῇ δὲ τὴν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα⁵ ἢ χρώμενος ἂν τις, εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἴη, θαρραλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. οὕτω γὰρ εὐτελὴς ἦν, ὥστ' οὐκ οἶδ' εἰ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκούντα. σίτῳ μὲν γὰρ τοσοῦτῳ ἐχρήτο, ὅσον ἡδέως ἥσθιε, καὶ ἐπὶ τοῦτο οὕτω παρεσκευασμένος ἦι ὥστε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου ὕψον αὐτῷ εἶναι· ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺ ἦν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῶν. εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐτελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον⁶ ἐλθεῖν, ὃ τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον ἐμπίμπλασθαι, τοῦτο ἡεδίως πάννυ ἐφυλάττετο. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἔσθιειν μηδὲ διψῶντας πίνειν· καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλῆς καὶ ψυχᾶς ταῦτ' ἔφη εἶναι. οἴεσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην ὅς⁷ ποιεῖν τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσιν· τὸν δὲ Ὀδυσσεύα Ἑρμοῦ τε ὑποθημοσύνη καὶ αὐτὸν ἐγκρατῇ ὄντα καὶ ἀποσχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἔπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ὄν. τοιαῦτα μὲν περὶ⁸ τούτων ἐπαιξεν ἅμα σπουδάζων.

Ἀφροdisίων δὲ παρήνει τῶν καλῶν ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι· οὐ γὰρ ἔφη ῥᾷδιον εἶναι τῶν τοιούτων ἀπτόμενον σωφρονεῖν. ἀλλὰ καὶ Κριτόβουλόν ποτε τὸν Κριτῶνος πυθόμενος, ὅτι ἐφίλησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν καλὸν ὄντα, παρόντος τοῦ Κριτοβούλου ἤρετο Ξενοφῶντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ξενοφῶν, οὐ σὺ Κριτόβουλον⁹

- ἐνόμιζες εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τῶν θρασέων καὶ τῶν προνοητικῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἀνοήτων τε καὶ ὑποκινδύνων; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. Νῦν τοίνυν νόμιζε αὐτὸν θερμορρογότατον εἶναι καὶ λεωρρογότατον· οὗτος κὰν εἰς μαχαίρας κυβί-
- 10 στήσειε κὰν εἰς πῦρ ἄλοιτο. Καὶ τί δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἰδὼν ποιοῦντα τοιαῦτα κατέγνωκας αὐτοῦ; Οὐ γὰρ οὗτος, ἔφη, ἐτόλμησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν φιλήσαι, ὅντα εὐπροσώποτατον καὶ ὠραιότατον; Ἄλλ' εἰ μέντοι, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑποκινδύνον ἔργον, κὰν ἐγὼ δοκῶ μοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ὑπο-
- 11 μείναι. Ὡς τλήμων, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί ἂν οἷε παθεῖν καλὸν φιλήσας; Ἄρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος μὲν εἶναι ἀντ' ἐλευθέρου, πολλὰ δὲ δαπανᾶν εἰς βλαβεράς ἡδονάς, πολλὴν δὲ ἀσχολίαν ἔχειν τοῦ ἐπιμελεῖσθαι τινος καλοῦ ἀγαθοῦ, σπουδάζειν δ' ἀναγκασθῆ-
- 12 ναι ἐφ' οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος σπουδάζειεν; Ὡς Ἡράκλεις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ὥς δεινὴν τινα λέγεις δύναμιν τοῦ φιλήματος εἶναι. Καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶσθ' ὅτι τὰ φαλάγγια οὐδ' ἡμιωβελιαῖα τὸ μέγεθος ὄντα προσαψάμενα μόνον τῷ στόματι ταῖς τε ὀδύναϊς ἐπιτρίβει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; Ναί μὰ Δί', ἔφη ὁ Ξενοφῶν.
- 13 ἐνίησι γάρ τι τὰ φαλάγγια κατὰ τὸ δῆγμα. Ὡς μῶρε, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς δὲ καλοὺς οὐκ οἷε φιλοῦντας ἐνιέναι τι, ὅτι σὺ οὐχ ὄρας; οὐκ οἶσθ' ὅτι τοῦτο τὸ θηρίον, ὃ καλοῦσι καλὸν καὶ ὠραῖον, τοσοῦτω δεινότερόν ἐστι τῶν φαλαγγίων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὲν ἀψάμενα, τοῦτο δὲ οὐδ' ἀπτόμενον, ἐάν τις αὐτὸ θεᾷται, ἐνίησιν τι καὶ πάννυ πρόσωθεν τοιοῦτον ὥστε μαινέσθαι ποιεῖν; [ὥς δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται

ὅτι καὶ πρόσωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσιν.] ἀλλὰ συμβουλεύω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὁπόταν ἴδῃς τινὰ καλόν, φεύγειν προτροπάδην. σοὶ δ', ὦ Κριτόβουλε, συμβουλεύω ἀπειναντίσαι· μόλις γὰρ ἂν ἴσως ἐν τοσούτῳ χρόνῳ [τὸ δῆγμα] ὕγιης γένοιο. οὕτω δὴ καὶ ἀφροδισιάζειν ¹⁴ τοὺς μὴ ἀσφαλῶς ἔχοντας πρὸς ἀφροδίσια ᾤετο χρῆναι πρὸς τοιαῦτα, οἷα μὴ πάνυ μὲν δεομένου τοῦ σώματος οὐκ ἂν προσδέξαίτο ἢ ψυχῇ, δεομένου δὲ οὐκ ἂν πράγματα παρέχοι. αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα φανερός ἦν οὕτω παρεσκευασμένος ὥστε ὅσον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὠραιοτάτων ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀωροτάτων. [περὶ μὲν δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω ¹⁵ παρεσκευασμένος ἦν καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἦτον ἀρκούντως ἡδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.]

✠ (Εἰ δέ τις Σωκράτη νομίζουσιν, οἷς ἔνιοι γρά-IV.)
φουσί τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι, προ-
τρέψασθαι μὲν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κρείττονον γέ-
νεται, προαγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐχ ἱκανόν, σκεψάμενοι
μὴ μόνον ἂ ἐκεῖνος κολαστηρίου ἔνεκα τοὺς πάντ'
οἰομένους εἰδέναι ἐρωτῶν ἡλεγχειν, ἀλλὰ καὶ ἂ λέγων
συνημέρειε τοῖς συνδιατρίβουσι, δογμαζόντων εἰ ἱκανός
ἦν βελτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας. λέξω δὲ πρῶτον ἃ ²
ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγόμενον
πρὸς Ἀριστόδημον τὸν μικρὸν ἐπικαλούμενον. κατα-
μαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς οὔτε μαντικῇ
χρῶμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα·
Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἐστὶν οὐστὶνας ἀνθρώ-
πους τεθαύμακας ἐπὶ σοφίᾳ; Ἔγωγ', ἔφη. καὶ ὅς; Αἴξουν ³
ἡμῖν, ἔφη, τὰ δυνάματα αὐτῶν. Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπὶ
ποιήσει Ὀμηρον ἔρωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ

διθυράμβῳ Μελαυιπιδὴν, ἐπὶ δὲ τραγῳδίᾳ Σοφοκλέα,
 ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ
 4 Ζεῦξιν. Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἰδῶλα
 ἄφρονά τε καὶ ἀκίνητα ἀξιοθανμαστότεροι εἶναι ἢ οἱ
 ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά; Πολλὴ νῆ Δία οἱ ζῶα,
 εἶπερ γε μὴ τύχῃ τινί, ἀλλ' ὑπὸ γνώμης τὰντα γίγνεται.
 Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων ὅτου ἐνεκά ἐστι καὶ τῶν
 φανερώς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων πότερα τύχης καὶ πότερα
 γνώμης ἔργα κρίνεις; Πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνώ-
 5 μενα γνώμης εἶναι ἔργα. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι ὁ ἐξ ἀρχῆς
 ποιῶν ἀνθρώπους ἐπ' ὠφελείᾳ προσθεῖναι αὐτοῖς δι'
 ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα, ὀφθαλμοὺς μὲν ὥσθ' ὄραν τὰ
 ὁρατά, ὠτα δὲ ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὁσμῶν γε
 μὴν, εἰ μὴ ῥῖνες προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὕψελος
 ᾗν; τίς δ' ἂν αἰσθήσεις ᾗν γλυκέων καὶ δορμέων καὶ
 πάντων τῶν διὰ στόματος ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα τούτων
 6 γνώμων ἐνεργάσθῃ; πρὸς δὲ τούτοις οὐ δοκεῖ σοι καὶ
 τὰδε προνοίας ἔργοις εἰσκέναι, τὸ, ἐπεὶ ἀσθενὴς μὲν
 ἐστὶν ἡ ὕψις, βλεφάροισι αὐτὴν ἄνυρῶσαι, ἔ, ὅταν μὲν
 αὐτῇ χρῆσθαι τι δεῖ, ἀναπετάννυνται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ
 συγκλείεται, ὥς δ' ἂν μηδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἡθμὸν
 βλεφαρίδας ἐμψῶσαι, ὀφρύσι τε ἀπογειῶσαι τὰ ὑπὲρ
 τῶν ὀμμάτων, ὥς μηδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδρώς κα-
 καυροῖ. Ἐπὶ δὲ τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνάς,
 ἐμπύμπλασθαι δὲ μήποτε καὶ τοὺς μὲν πρόσθεν ὁδόντας
 πᾶσι ζῴοις οἴους τέμνειν εἶναι, τοὺς δὲ γομφίους οἴους
 παρὰ τούτων δεξαμένους λαλῖναι καὶ στόμα μὲν, δι'
 οὗ ὧν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῶα εἰσπύμπεται, πλησίον ὀφθαλ-
 μῶν καὶ ῥινῶν καταθεῖναι, ~~ὥσθ' ὅτ' αὐτὰ ἀποχωροῦντα~~
~~δυσχερῆ, ἀποστρέφαι τοὺς τούτων ὀφθαλμοὺς~~ [καὶ ἀποστρέ-
 7 φαι] ἢ ~~ὀφθαλμοὺς~~ προσωπῆται ἀπὸ τῶν αἰσθάνειν ταῦτα

οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα ἀπορεῖς πότερα τύχης
 ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν; Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, ἀλλ' οὕτω
 γε σκοπούμενα πάννυτοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ
 καὶ φιλοξφίου τεχνήμασι. Τὸ δὲ ἐμφῦσαι μὲν ἐρωτα
 τῆς τεκνοποιίας, ἐμφῦσαι δὲ ταῖς γειναμέναις ἐρωτα
 τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον
 τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου; Ἀμέλει καὶ
 ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῶα εἶναι βουλευσαμένου.
 Σὺ δ' ἐν σαυτῷ φρόνιμον τι δοκεῖς, ἔχειν; Ἐρώτας
 γοὺν καὶ ἀποκρινοῦμαι. Ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν
 οἶμι φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτ' εἰδὼς ὅτι γῆς τε μικρὸν
 μέρος ἐν τῷ σώματι πολλῆς οὐσης ἔχεις καὶ ὑγροῦ
 βραχὺ πολλοῦ ὄντος καὶ τῶν ἄλλων δήπου μεγάλων
 ὄντων ἐκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρ-
 μοσταί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἄρα οὐδαμοῦ ὄντα σε
 εὐτυχῶς πῶς δοκεῖς συναρπάσαι, καὶ τάδε τὰ ὑπερ-
 μεγέθη καὶ πλῆθος ἄπειρα δι' ἀφροσύνην τινὰ οὕτως
 οἶμι εὐτάκτως ἔχειν; Μὰ Δι' σὸ γὰρ ὄρω τοὺς κυρίους,
 ὥσπερ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων τοὺς δημιουργοὺς. Οὐδὲ
 γὰρ τὴν σαυτοῦ σύγῃ ψυχὴν ὄρας, ἢ τοῦ σώματος κυρία
 ἐστίν; ὥστε κατὰ γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι οὐδὲν
 γνώμη, ἀλλὰ τύχῃ πάντα πράττεις; καὶ ὁ Ἀριστό-
 10 δημος· Οὗτοι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, ὑπερορῶ τὸ
 δαιμόνιον, ἀλλ' ἐκείνο μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι ἢ
 ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη,
 ὅσω μεγαλοπρεπέστερον ὃν ἄξιόν σε θεραπεύειν, το-
 σοῦτό γε μᾶλλον τιμητέον αὐτό. Εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι, εἰ
 11 νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τι φροντίζειν, οὐκ ἂν
 ἀμελοῖην αὐτῶν. Ἐπειτ' οὐκ οἶμι φροντίζειν; οὐ πρῶ-
 του μὲν μόνον τῶν ζώων ἀνθρώπων ὁρθὸν ἀνέστησαν·
 ἢ δὲ ὁρθότης καὶ προσορᾶν πλέον ποιεῖ δύνασθαι καὶ

- τὰ ὑπερθεῖν μᾶλλον θεᾶσθαι καὶ ἤττον κακοπαθεῖν·
 [καὶ ὕψιν καὶ ἀκοήν καὶ στόμα ἀνεποίησαν·] ἔπειτα
 τοῖς μὲν ἄλλοις ἐροπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἳ τὸ πορεύε-
 σθαι μόνον παρέχουσιν, ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέ-
 θεσαν, αἳ τὰ πλείστα οἷς εὐδαιμονέστεροι ἐκείνων ἐσμέν
 12 ἔξεργάζονται. καὶ μὴν γλωττάν γε πάντων τῶν ζώων
 ἐχόντων, μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν οἷαν
 ἄλλοτε ἀλλαγῇ φασύουσιν τοῦ στόματος ἄρθρου τε τὴν
 φωνὴν καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις ἢ βουλόμεθα. *ψ*
 [τὸ δὲ καὶ τὰς τῶν ἀφροδισίων ἡδονὰς τοῖς μὲν ἄλλοις
 ζώοις δοῦναι περιγράφαντας τοῦ ἔτους χρόνον, ἡμῖν
 13 δὲ συνεχῶς μέχοι γήρως ταῦτα παρέχουν·] οὐ τοίνυν
 μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ',
 ὕπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀν-
 θρώπῳ ἐνεφύσε. τίνος γὰρ ἄλλου ζῴου ψυχὴ πρῶτα
 μὲν θεῶν τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων
 ἦσθηται ὅτι εἰσί· τί δὲ φύλον ἄλλο ἢ ἄνθρωποι θεοῖς
 θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανωτέρα
 προσφύλαττεσθαι ἢ λιμὸν ἢ δίψαν ἢ ψύχην ἢ θάλαπην, ἢ
 νόσοις ἐπικουρῆσαι, ἢ ῥώμην ἀσκήσαι, ἢ πρὸς μάθῃσιν
 ἐκπονησαι, ἢ ὅσα ἂν ἐκούσῃ ἢ ἰδίῃ ἢ μάθῃ ἱκανωτέρα
 14 ἐστὶ διαμενησθαι; οὐ γὰρ πᾶν σοι κατὰδῃλον ὅτι
 παρὰ τὰλλα ζῶα ὥσπερ θεοὶ ἄνθρωποι βιοτεύουσι,
 φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες;
 αὐτε γὰρ βοὸς ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην
 ἐδύνατ' ἂν πράττειν ἢ ἐβούλετο, οὐδ' ὅσα χεῖρας ἔχει,
 ἄφρονα δ' ἐστί, πλέον οὐδὲν ἔχει. σὺ δ' ἀμφοτέρων
 τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκὼς οὐκ οἶει σοῦ θεοῦς
 ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι, νομίζεις αὐτοὺς
 15 σοῦ φροντίζειν; Ὅταν πέμπωσιν, ὥσπερ σοὶ σὺ φῆς
 πέμπειν αὐτούς, συμβούλους δ' τι χρηρῆ ποιεῖν καὶ μὴ

ποιεῖν. Ὅταν δὲ Ἀθηναίοις, ἔφη, πυνθανομένοις τι διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτούς, οὐδ' ὅταν τοῖς Ἑλλήσι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνον σὲ ἐξαιροῦντες ἐν ἀμελείᾳ κατατίθενται; οἶμαι δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δοῖεν ἐμφύσαι ὥς ἱκανοὶ εἶσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν, καὶ ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον οὐδέποτε ἂν αἰσθῆσθαι; οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τὰ πολυχροنیωτάτα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελέσταιται;

Ἄγαθέ, ἔφη, κατέμαθε ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν τῷ σὸν σῶμα ὅπως βούλεται μεταχειρίζεται. **οἰεσθαι** οὖν **χρῆ** καὶ **τὴν ἐν τῷ παντὶ** φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺ ᾖ, οὕτω τίθεσθαι, καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἕμα πάντα ὁρᾶν, μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ **δύνασθαι φρονεῖν, τὴν δὲ τοῦ θεοῦ** φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἕμα πάντων ἐπιμελεσθαι. **ἦν** μέντοι, ὥσπερ ἀνθρώπους θεραπεύων γινώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζομένους καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τῶν θεῶν πείραν λαμβάνης θεραπεύων, εἰ τί σοι θελήσουσι περὶ τῶν ἀδελῶν ἀνθρώποις συμβουλευεῖν, γινώσκει τὸ θεῖον ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν ὥσθ' ἕμα πάντα ὁρᾶν καὶ πάντα ἀκούειν καὶ πανταχοῦ παθεῖναι καὶ ἕμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει ποιεῖν, ὅπως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁρῶντο, ἀπέχεσθαι τῶν ἀνοσίων τε καὶ

ἀδίκων καὶ αἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ ὅποτε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν, ἐπέπερ ἡγήσαιντο μηδὲν ἂν ποτε ἴον προέττειεν θεοὺς διαλαθεῖν.)* 191. 16. 8

- V [Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλὸν τε κἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα εἴ τι προυβίβαξε λόγων εἰς ταύτην τοιάδε.] Ὡς ἄνδρες, εἰ πολέμου ἡμῖν γενομένου βουλοίμεθα ἐλέσθαι ἄνδρα, ὅψ' οὐ μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν σφροίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἄρ' ὅντινα αἰσθανοίμεθα ἥτις γαστρός ἢ οἴνου ἢ ἀφροδισίων [ἢ πόνου] ἢ ὕπνου, τοῦτον ἂν αἰροίμεθα; καὶ πῶς ἂν οἰηθῶμεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σῶσαι ἢ
- 2 τοὺς πολεμίους κρατῆσαι; εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου γενόμενοι βουλοίμεθα τῷ ἐπιτρέψαι ἢ παιδας ἄρρενας παιδεῦσαι ἢ θυγατέρας παρθένους διαφυλάξαι ἢ χρήματα διασῶσαι, ἄρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦθ' ἡγησάμεθ' ἂν τὸν ἀκρατῆ; δοῦλω δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βοσκήματα ἢ ταμειὰ ἢ ἔργων ἐπιστάσιαν; διάκονον δὲ καὶ ἀγοραστήν τοιοῦτον ἐθελῆσαιμεν ἂν προῖκα λαβεῖν;
- 3 ἀλλὰ μὴν εἰ γε μηδὲ δοῦλον ἀκρατῆ δεξιόμεθ' ἂν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γενέσθαι; καὶ γὰρ οὐχ ὥσπερ αἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκρατὴς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακοῦργότερος, εἰ γε κακοῦργότατός ἐστι μὴ μόνον τὸν οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ
- 4 τὴν ψυχὴν. [ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἡσθεῖν τῷ τοιοῦτῳ, ὃν εἰδὲν τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις; καὶ τὰς πόρνas ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ τοὺς ἐταίρους;] ἀρὰ γε οὐ χρὴ πάντα ἄνδρα, ἡγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα, ταύτην πρῶτον

ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; τίς γάρ ἂν ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἀγαθὸν ἢ μελετήσῃεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων ἀσχορῶς διατεθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; [οἱ μὲν δοκεῖ νῆ τὴν Ἥραν [ἐλευθέρῳ μὲν ἄνδρὶ εὐκτόν εἶναι μὴ τυχεῖν δούλου τοιούτου,] δουλεύοντά [δὲ] ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ἱκετευτέον τοὺς θεοὺς δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν· οὕτω γάρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος σωθείη. [τοιαῦτα δὲ λέγων ἔτι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυνεν· οὐ γὰρ μόνον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων, νομίζων τὸν παρὰ τοῦ τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα δεσπότην ἑαυτοῦ καθιστάναι καὶ δουλεύειν δουλείαν οὐδεμιᾶς ἥττον ἀσχροῦ.]—

Ἄξιον δ' αὐτοῦ καὶ ἃ πρὸς Ἀντιφῶντι τὸν σοφί- VI
στήν διελέχθη μὴ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποτε βουλόμενος τοὺς συνουσιαστάς αὐτοῦ παρελῖσθαι προσ-
ελθὼν τῷ Σωκράτει παρόντων αὐτῶν ἔλεξε τάδε·
ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ὅμην τοὺς φιλοσοφοῦντας εὐ- 2
δαιμονεστέρους χρῆναι γίγνεσθαι· σὺ δέ μοι δοκεῖς
τάναντία τῆς φιλοσοφίας ἀπολελανκέναι. ἔφη γοῦν
οὕτως ὥς οὐδ' ἂν εἰς δοῦλος ὑπὸ δεσπότη διατρώμενος
μείνεις· σιτία τε σιτεῖ καὶ ποτὰ πίνει τὰ φαιλότατα,
καὶ ἱμάτιον ἡμίρῃσαι οὐ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ
θήρου τε καὶ χειμῶνος, ἀνυπόδητός τε καὶ ἀχίτων
διατελεῖς, καὶ μὴν χρήματά γε οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ
κτωμένους εὐφραίνει καὶ κεκτημένους ἐλευθεριώτερόν
τε καὶ ἡδίων ποιεῖ ξῆν. εἰ οὖν ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων
ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητάς μιμητάς ἑαυτῶν
ἀποδεικνύουσιν, οὕτω καὶ σὺ τοὺς συνόντας διαθήσεις,
νόμιζε κακοδαιμονίας διδάσκαλος εἶναι, καὶ ὁ Σωκράτης

4 πρὸς ταῦτα εἶπε· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἀντιφῶν, ὑπείληφέναι
 με οὕτως ἀνιερῶς ζῆν, ὥστε πέπεισμαι σὲ μᾶλλον ἀποθα-
 νεῖν ἢ ἐλέσθαι ἢ ζῆν ὥσπερ ἐγώ. ἴθι οὖν ἐπισκεψώ-
 5 μεθα τί χαλεπὸν ἥσθησαι τοῦμοῦ βίου, πότερον ὅτι
 τοῖς μὲν λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖον ἐστὶν ἀπερ-
 γάζεσθαι τοῦτο ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λάβωσιν, ἐμοὶ δὲ μὴ
 λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη διαλέγεσθαι ᾧ ἂν μὴ βούλωμαι;
 ἢ τὴν δίκαιάν μου φανλίζεις ὥς ἦττον μὲν ὑγιεινὰ
 ἐσθίωντος ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἦττον δὲ ἰσχυρὸν παρέχοντα; ἢ
 ὥς χαλεπότερα πορίσασθαι τὰ ἐμὰ δαιτήματα τῶν
 σῶν διὰ τὸ σπανιώτερά τε καὶ πολυτελέστερα εἶναι;
 ἢ ὥς ἡδίω σοὶ ἢ σὺ παρὰ σκευάζει ὄντα ἢ ἐμοὶ ἢ ἐγώ;
 οὐκ οἶσθ' ὅτι ὁ μὲν ἡδίστα ἐσθίων ἡμιστά ὄψου δεῖται,
 ὁ δὲ ἡδίστα πίνων ἡμιστά τοῦ μὴ παρόντος ἐπιθυμεῖ
 6 ποτοῦ; τά γε μὴν ἱμάτια οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι
 ψύχους καὶ θάλλπους ἔνεκα μεταβάλλονται, καὶ ὑποδή-
 ματα ὑποδοῦνται, ὅπως μὴ διὰ τὰ λυποῦντα τοὺς πόδας
 κωλύωνται πορεύεσθαι· ἥδη οὖν ποτε ἥσθου ἐμὲ ἢ
 διὰ ψυχὸς μᾶλλον τοῦ ἔνδον μένοντα, ἢ διὰ θάλλπος
 μαχόμενόν τῳ περὶ σκυᾶς, ἢ διὰ τὸ ἀλγεῖν τοὺς πόδας
 7 τοῦ βαδίζοντα ὅποι ἂν βούλωμαι; οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ
 φύσει ἀσθενέστατοι τῷ σώματι μελετήσαντες τῶν ἰσχυ-
 ροτάτων ἀμελησάντων κρείττους τε γίνονται πρὸς
 ἢ ἂν μελετήσωσι καὶ ὅῃον αὐτὰ φέρουσιν; ἐμοὶ δὲ
 ἄρα οὐκ οἶει, τῷ σώματι ἄελ τὰ συντυγχάνοντα μελε-
 τῶντι καρτερεῖν, πάντα ὅῃον φέρειν σοῦ μὴ μελετῶν-
 8 τος; τοῦ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρὶ μηδ' ὕπνῳ καὶ λαγνείᾳ
 οἶει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι ἢ τὸ ἔτετρα ἔχειν τούτων
 ἡδίω, ἢ οὐ μόνον ἐν χρεῖᾳ ὄντα εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ
 ἐλπίδας παρέχοντα ὠφελήσειν ἀεὶ; καὶ μὴν τοῦτό γε
 οἶσθα, ὅτι οἱ μὲν οἰόμενοι μηδὲν εὖ πράττειν οὐκ

εὐφραίνονται, οἱ δὲ ἡγούμενοι καλῶς προχωρεῖν ἐαν-
τοῖς ἢ γεωργίαν ἢ ναυκληρίαν ἢ ἄλλ' ὅ τι ἂν τυγχά-
νωσιν ἐργαζόμενοι ὡς εὖ πράττοντες εὐφραίνονται
οἷσι οὖν ἀπὸ πάντων τούτων τοσαύτην ἡδονὴν εἶναι
ὅσην ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν τε ἡγεῖσθαι βελτίῳ γίνεσθαι
καὶ φίλους ἀμείνους κτᾶσθαι; ἐγὼ τοίνυν διατελῶ
ταῦτα νομίζων. εἰάν δὲ δὴ φίλους ἢ πόλιν ὠφελεῖν
δέη, ποτέρῳ ἢ πλείων σχολή τούτων ἐπιμελεῖσθαι, τῷ
ὡς ἐγὼ νῦν ἢ τῷ ὡς σὺ μακαρίζεις διαιτωμένῳ; στρα-
τεύοιτο δὲ πότερος ἂν ῥᾶον, ὁ μὴ δυνάμενος ἔνευ
πολυτελοῦς διαίτης ζῆν ἢ ὃ τὸ παρὸν ἀρκοῦν; ἐκ-
πολιορκηθεὶς δὲ πότερος ἂν θάπτον, ὁ τῶν χαλεπωτά-
των εὐρεῖν δεόμενος, ἢ ὁ τοῖς ῥᾶστοις ἐντυγχάνειν
ἀρκούντως χρῶμενος; ~~ἔοικας~~, ὃ Ἀντιφῶν, τὴν εὐδαί-
μονίαν οἰομένῳ τρυφῇ καὶ πολυτελείᾳ εἶναι. ἐγὼ
δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι θεῖον εἶναι, τὸ δ'
ὡς ἐλαχίστων ἐγγυτάτω τοῦ θείου, καὶ τὸ μὲν θεῖον
κράτιστον, τὸ δ' ἐγγυτάτω τοῦ θείου ἐγγυτάτω τοῦ
κρατίστου.

Πάλιν δὲ ποτε ὁ Ἀντιφῶν διαλεγόμενος τῷ Σω-
κράτει ~~ὦ~~ Σώκρατες, ἐγὼ τοί σε δίκαιον μὲν νομίζω
σοφὸν δὲ οὐδ' ὀπωστιοῦν. δοκεῖς δέ μοι καὶ αὐτὸς
τοῦτο γινώσκειν· οὐδένα γοῦν τῆς συνουσίας ἀργύριον
πράττει. καίτοι τό γε ἱμάτιον ἢ τὴν οἰκίαν ἢ ἄλλο
τι ὧν κέκτησαι νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι οὐδενὶ
ἂν μὴ ὅτι προῖκα δοίης, ἀλλ' οὐδ' ἔλαττον τῆς ἀξίας
λαβών. δῆλον δὲ ὅτι εἰ καὶ τὴν συνουσίαν ᾧον τινὸς
ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης ἂν οὐκ ἔλαττον τῆς ἀξίας
ἀργύριον ἐπράττου. δίκαιος μὲν οὖν ἂν εἴη, ὅτι οὐκ
ἐξαπατᾷς ἐπὶ πλεονεξίᾳ, σοφὸς δὲ οὐκ ἂν, μηδενὸς γε
ἄξια ἐπιστάμενος. ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν

Ὁ Ἀντιφῶν, παρ' ἡμῖν νομίζεται τὴν ὥραν καὶ τὴν
 σοφίαν ὁμοίως μὲν καλὸν, ὁμοίως δὲ αἰσχρὸν διατί-
 θεσθαι εἶναι. τὴν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μὲν τις ἀργυρίου
 πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν, ἐὰν
 δέ τις, ὃν ἂν γνῶ καλὸν τε ἀγαθὸν ἐραστὴν ὄντα,
 τοῦτον φίλον ἑαυτῷ ποιῇται, σῶφρονα νομίζομεν· καὶ
 τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ
 πωλοῦντας σοφιστάς [ὥσπερ πόρνους] ἀποκαλοῦσιν,
 ὅστις δέ, ὃν ἂν γνῶ εὐφρῶντα ὄντα, διδάσκων, ὃ τι ἂν
 ἐχῇ ἀγαθόν, φίλον ποιεῖται, τοῦτον νομίζομεν, ἂ τῷ
 14 καλῷ ἀγαθῷ πολίτῃ προσήκει, ταῦτα ποιεῖν. ἐγὼ δ'
 οὖν καὶ αὐτός, ὃ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλος τις ἢ ἔμπρο-
 ἀγαθῷ ἢ κοινῇ ἢ ὕβριδι ἡδεται, οὕτω καὶ ἐτι μᾶλλον
 ἡδομαι φίλοις ἀγαθοῖς, καὶ ἐὰν τι ἔχω ἀγαθόν, δι-
 δάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι παρ' ὧν ἂν ἡρώμαι
 ὠφελήσεσθαι τι αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν· καὶ τοὺς θησαν-
 ροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον
 ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων κοινῇ σὺν τοῖς φί-
 λοις διέρχομαι, καὶ τι ὁρῶμεν ἀγαθόν, ἐκλεγομένθα·
 καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις φίλοι γινώ-
 μεθα. ἔμοι μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι ἐδόκει αὐτός τε
 μακάριος εἶναι καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ καλοκάρ-
 διαν ἔχειν.

15 Καὶ πάλιν ποτὲ τοῦ Ἀντιφῶντος ἐρομένου αὐτόν,
 πῶς ἄλλους μὲν ἡγοῖτο πολιτικούς ποιεῖν, αὐτὸς δ' οὐ
 πράττει τὰ πολιτικά, εἴπερ ἐπίσταται. Ποτέρως δ' ἂν,
 ἔφη, ὃ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικά πράττοιμι, εἰ
 μόνος αὐτὰ πράττοιμι ἢ εἰ ἐπιμελοίμην τοῦ ὡς πλεί-
 στους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά;

VII. Ἐπισκεψόμεθα δὲ εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπον
 τοὺς συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι προέτρειπεν· ἀεὶ

γὰρ ἔλεγεν, ὥς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ
 δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βού-
 λοιτο. ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ᾧδ' ἐδίδασκεν. Εὐθυ-²
 μώμεθα γάρ, ἔφη, εἰ τις μὴ ὦν ἀγαθὸς ἀνλητῆς δοκεῖν
 βούλοιο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη. ἄρ' οὐ τὰ ἔξω
 τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς ἀνλητὰς; καὶ πρῶτον
 μέν, ὅτι ἐκεῖνοι σκευὴν τε καλὴν κέκτηνται καὶ ἀκολού-
 θους πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον.
 ἔπειτα, ὅτι ἐκεῖνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολ-
 λους ἐπαινέτας παρασκευαστέον. ἀλλὰ μὴν ἔργον γε
 οὐδαμοῦ ληπτέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὦν
 καὶ οὐ μόνον ἀνλητῆς κακός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλα-
 ζών. καίτοι πολλὰ μὲν δαπανῶν, μηδὲν δ' ὠφελού-
 μενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν πῶς οὐκ ἐπιπόνως
 τε καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως βιώσεται. ὥς δ' 3
 αὐτῶς εἰ τις βούλοιο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὦν φαί-
 νεσθαι ἢ κυβερνήτης, ἐννοῶμεν, τί ἂν αὐτῷ συμβαίνοι.
 ἄρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι
 ταῦτα πράττειν μὴ δύναίτο πείθειν, τοῦτ' εἴη λυπηρόν,
 εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀδλιώτερον; ὁ γὰρ ὅτι κυβερνᾶν
 κατασταθεὶς ὁ μὴ ἐπιστάμενος ἢ στρατηγεῖν ἀπολέσειεν
 ἂν οὐς ἥκιστα βούλοιο καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς ἂν καὶ
 κακῶς ἀπαλλάξειεν. ὥσαύτως δὲ καὶ τὸ πλοῦσιον καὶ 4
 τὸ ἀνδρείον καὶ τὸ ἰσχυρόν μὴ ὅντα δοκεῖν ἀλυσιτελὲς
 ἀπέφαινε· προστίκτεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη μέγαν ἢ κατὰ
 δύναμιν, καὶ μὴ δυνάμενους τὰτα ποιεῖν, δοκοῦντας
 ἱκανοὺς εἶναι, σπουδῆς οὐκ ἂν τυγχάνειν. ἀπατεῶνα 5
 δ' ἐκάλει οὐ μικρὸν μὲν οὐδ' εἰ τις ἀργύριον ἢ σκέδος
 παρὰ τοῦ παιδοῦ λαβὼν ἀποστεραίῃ, πολὺ δὲ μέγιστον
 ὅστις μηδεὶς ἄξιος ὦν ἐξηπατήκοι πείθων ὥς ἱκανὸς
 εἴη τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι. [ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ

τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας τοιαύδε διαλεγόμενος.]

[B.]

- 1 (Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς
 συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτοῦ
 καὶ ποτοῦ καὶ λαγνείας καὶ ὕπνου καὶ ῥίγους καὶ
 θάλλπους καὶ πόνου.) γνοὺς δέ τινα τῶν συνόντων
 ἀκολαστοτέρως ἔχοντα [πρὸς τὰ τοιαῦτα]. Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα
 δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν,
 τὸν δ', ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἐκά-
 τερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς
 τροφῆς ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων, καὶ ὁ Ἀρίστιππος
 ἔφη. Δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφή ἀρχὴ εἶναι· οὐδὲ γάρ
 2 ζῷον γ' ἂν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο. Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλε-
 σθαι σίτου ἄπτεσθαι, ὅταν ὥρα ἦκη, ἀμφοτέροις εἰκὸς
 παραγίγνεσθαι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Τὸ οὖν προαιρεῖσθαι
 3 τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι
 πρότερον ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν; Τὸν εἰς τὸ ἄρχειν, ἔφη,
 νὴ Δία παιδεύομενον, ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἔκπρατα
 γίγνηται παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ
 4 ὅταν πιεῖν βούλωνται, τὸ δύνασθαι διψῶντα ἀνέχε-
 σθαι τῷ αὐτῷ προσθετέον; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ
 5 δὲ ὕπνον ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὄψι κοι-
 μηθῆναι καὶ πρῶ ἀναστῆναι καὶ ἀγρυπνήσαι, εἰ τι
 6 δέοι, ποτέρῳ ἂν προσθείημεν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ
 7 αὐτῷ. Τί δέ, ἔφη, τὸ ἀφροδισίων ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε
 8 μὴ διὰ ταῦτα κωλύεσθαι πράττειν, εἰ τι δέοι; Καὶ
 9 τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. Τί δέ; τὸ μὴ φεύγειν τοὺς

πόρους, ἀλλ' ἐθέλοντῃν ὑπομένειν ποτέρῳ ἂν προσ-
 θείημεν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευμένῳ.
 Τί δέ; τὸ μαθεῖν, εἴ τι ἐπιτήδειόν ἐστι μάθημα πρὸς
 τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων, ποτέρῳ ἂν προσθεῖναι
 μᾶλλον πρόποι; Πολὺν νῆ Δί', ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευο-
 μένῳ· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὕψελος ἄνευ τῶν
 τοιούτων μαθημάτων. [Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος
 ἦττον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἢ τὰ λοιπὰ
 ζῶα ἀλίσκεσθαι; τούτων γὰρ δῆπον τὰ μὲν γαστρὶ
 δελεαζόμενα, καὶ μάλα ξυία δυσωπούμενα, ὅμως τῇ
 ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς τὸ δέλεαρ ἀλίσκεται,
 τὰ δὲ ποτῷ ἐνεδρεύεται. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν
 καὶ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας, οἷον αἱ τε ὄρνυγες καὶ οἱ
 πέρδικες, πρὸς τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ
 καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀφροδισίων φερόμενοι καὶ ἐξιστά-
 μενοι τοῦ τὰ δεινὰ ἀναλογίζεσθαι τοῖς θηράτορσι ἐμ-
 πίπτουσι; Συνέφη καὶ ταῦτα. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν
 εἶναι ἀνθρώπῳ ταῦτ' ἀσχεῖν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν
 θηρίων; ὥσπερ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς εἰρκτάς,
 εἰδότες ὅτι κίνδυνος τῷ μοιχεύοντι & τε ὁ νόμος ἀπειλεῖ
 παθεῖν καὶ ἐνεδρευσθῆναι καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι· καὶ
 τηλικούτων μὲν ἐπικειμένων τῷ μοιχεύοντι κακῶν τε
 καὶ αἰσχρῶν, ὄντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς
 τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίας ἐν ἀδείᾳ, ὅμως εἰς τὰ ἐπι-
 κίνδυνα φέρεσθαι ἄρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντάπασι κακο-
 δαιμονιδνός ἐστιν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Τὸ δὲ εἶναι
 μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πράξεις τοῖς ἀνθρώ-
 ποις ἐν ὑπαίθρῳ, οἷον τὰς τε πολεμικάς καὶ τὰς
 γιωργικάς καὶ τῶν ἄλλων οὐ τὰς ἐλαχίστας, τοὺς δὲ
 πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρὸς τα ψύχη καὶ θάλαπῃ
 οὐ δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; Συνέφη καὶ τοῦτο.

(Οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ
 ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη.) Οὐκοῦν
 εἰ τοὺς ἱεργατοὺς τούτων ἀπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς
 τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μὴδ'
 ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; Συνέφη καὶ
 τοῦτο. Τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύλου
 τὴν τάξιν οἶσθα, ἥδη ποτ' ἐπεσκέψω, εἰς ποτέραν τῶν
 τάξεων τούτων στυγρὴν δικαίως ἂν τάττοις; "Εγὼν",
 ἔφη ὁ Ἀριστιππος· καὶ οὐδαμῶς γε τάττω ἑμαυτὸν εἰς
 τὴν τῶν ἄρχων βουλομένων τάξιν. καὶ γὰρ πάνν μοι
 δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τό, μεγάλου ἔργου οὗτος
 τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο,
 ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὧν
 δέονται πορίξειν· καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ ὧν βούλεται
 ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προσεστώτα, ἐὰν μὴ πάντα
 ὅσα ἡ πόλις βούλεται καταπράττει, τούτου δίκην ὑπέχειν,
 τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί; καὶ γὰρ ἀξιούσιν
 αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οὐκέτις χρη-
 σθαι. ἐγὼ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ μὲν
 ἄφθονα τὰ ἐπιτηδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδεὶς
 τούτων ἵπτεσθαι, αἱ τε πόλεις οἴονται χρῆναι τοὺς
 ἄρχοντας ἑαυταῖς μὲν ὡς πλείστα ἀγαθὰ πορίξειν, αὐ-
 τοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν
 βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοὺς τε καὶ
 ἄλλοις παρέχειν οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς
 καταστήσαιμι· ἑμαυτὸν γε μέντοι τάττω εἰς τοὺς βου-
 10 λομένους ἢ ὁἷστα τε καὶ ἡδίστα βιοτεύειν. καὶ ὁ Σω-
 10 κράτης ἔφη· Βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, πότεροι
 ἡδίων ζῶσιν, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι; Πάνν μὲν
 οὖν, ἔφη. Πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἑθνῶν ὧν ἡμεῖς
 ἴσμεν ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχονται

70 δὲ Σύροι καὶ Φρύγες καὶ Ἀνδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ
 71 Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιώται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ
 72 Λιβύῃ Καρχηδόνιοι μὲν ἄρχουσι, Λίβυες δὲ ἄρχονται.
 73 τούτων οὖν ποτέρους ἥδιον οἶε ζῆν; ἢ τῶν Ἑλλήνων,
 74 ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἰ, πότεροί σοι δοκοῦσιν ἥδιον, οἱ
 75 κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι, ζῆν; Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη 11
 76 ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν ἑμαυτὸν τάττω,
 77 ἀλλ' εἶναι τίς μοι δοκεῖ μέση τούτων ὁδός, ἣν πειρώ-
 78 μαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ
 79 δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει.
 80 Ἄλλ' εἰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς 12
 81 οὔτε διὰ δουλείας ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὕτω μὴδὲ δι'
 82 ἀνθρώπων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μέντοι ἐν ἀνθρώποις
 83 ὦν μὴτε ἄρχειν ἀξιῶσεις μὴτε ἄρχεσθαι μὴδὲ τοὺς
 84 ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσεις, οἶμά σε ὁρᾶν, ὥς ἐπί-
 85 στανται οἱ κρείττονες τοὺς ἥττονας καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ
 86 κλάοντας καθιστάντες δούλοις χρῆσθαι. ἢ λανθάνουσί 13
 87 σε οἱ ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων τὸν τε σί-
 88 τον τέμνοντες καὶ δενδροκοποῦντες καὶ πάντα τρόπον
 89 πολιορκοῦντες τοὺς ἥττονας καὶ μὴ θέλοντας θερα-
 90 पेύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ
 91 πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ
 92 δυνατοὶ τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθ' ὅτι
 93 καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη,
 94 ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἑμαυτὸν κατα-
 95 κλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι. καὶ ὁ Σωκράτης 14
 96 ἔφη· Τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν πάλαισμα. τοὺς
 97 γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὃ τε Σίνις καὶ ὁ Σκείρων καὶ ὁ
 98 Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἐτι ἀδικεῖ; ἀλλὰ νῦν
 99 οἱ μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι καὶ νόμους τί-
 100 θενται, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς

ἀναγκαίοις καλουμένοις ἄλλους κτῶνται βοηθούς, καὶ
 ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται
 οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις ἄλ-
 λους ἔξωθεν συμμάχους κατασκευάζονται, καὶ οἱ μὲν
 15 ταῦτα πάντα κεκτημένοι ὅμως ἀδικοῦνται, σὺ δὲ οὐδὲν
 μὲν τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἐνθα πλείστοι
 ἀδικοῦνται, πολὺν χρόνον διατρίβων, εἰς ὅποیان δ'
 ἂν πόλιν ἀφίκη, τῶν πολιτῶν πάντων ἡττων ἂν καὶ
 τοιούτος, οἷοις μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βουλλόμενοι ἀδι-
 κεῖν, ὅμως διὰ τὸ ξένος εἶναι οὐκ ἂν οἶε ἀδικηθῆναι;
 ἢ διότι αἱ πόλεις σοι κηρύττουσιν ἀσφάλειαν καὶ προσ-
 ἰόντι καὶ ἀπιόντι, θαρρεῖς; ἢ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἶε
 τοιούτος εἶναι οἷος μηδενὶ δεσπότη λυσιτελεῖν; τίς γὰρ
 16 ἂν ἐθέλοι ἔνθρωπον ἐν οἰκίᾳ ἔχειν ποιεῖν μὲν μηδὲν
 ἐθέλουτα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ διαίτῃ χαίροντα; σκε-
 ψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπόται τοῖς τοιούτοις
 οὐκείταις χρῶνται. ἄρα οὐ τὴν μὲν λαγνείαν αὐτῶν
 τῷ λιμῷ σφραγίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν ἀπο-
 κλείοντες ὅθεν ἂν τι λαβεῖν ἦ; τοῦ δὲ δραπετεῦν
 δεσμοῖς ἀπείργουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξανγκά-
 ζουσιν; ἢ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοι-
 17 οῦτον ὄντα καταμανθάνῃς; Κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς,
 ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. ἀλλὰ γὰρ, ὦ Σώκρατες,
 οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἣν δοκεῖς
 μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν
 ἐξ ἀνάγκης κακοπαθόντων, εἰ γε πεινρήσουσι καὶ δι-
 ψήσουσι καὶ θιγώσουσι καὶ ἀργυρνήσουσι καὶ τᾶλλα
 πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ'
 ὅ τι διαφέρει τὸ αὐτὸ δέσμα ἐκόντα ἢ ἄκοντα μαστι-
 γοῦσθαι [ἢ ὅπως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιούτοις
 ἐκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι] ἄλλο γε ἢ ἀφροσύνη

πρόσθεσι τῶ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν. Τί δέ, ὦ 18
 Ἀρίστιππε; ὁ Σωκράτης ἔφη, οὐ δοκεῖ σοι τῶν τοι-
 ούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκουσίων, ἥ ὁ μὲν
 ἐκὼν πεινῶν φάροι ἂν ὁπότε βούλοιο καὶ ὁ ἐκὼν
 διψῶν πίοι καὶ τᾶλλα ὡσαύτως, τῶ δ' ἐξ ἀνάγκης
 ταῦτα πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν ὁπότεν βούληται παύε-
 σθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἐκουσίως τάλαιπωρῶν ἐπ' ἀγαθῇ
 ἐλπίδι πονῶν εὐφραίνεται, οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶντες
 ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι· καὶ τὰ μὲν 19
 τοιαῦτα ἄθλα τῶν πόνων μικροῦ τινος ἄξιά ἐστι, τοὺς
 δὲ πονοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως
 ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ γενόμενοι καὶ
 τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τὸν ἑαυτῶν οἶκον
 καλῶς οἰκῶσι καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι καὶ τὴν
 πατριδα εὐεργετῶσι, πῶς οὐκ οἷσθαι χρή τούτους καὶ
 πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ ζῆν εὐφραينوμένους,
 ἀγαμένους μὲν ἑαυτούς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ ζηλου-
 μένους ὑπὸ τῶν ἄλλων; ἔτι δὲ αἱ μὲν ῥαδιουργίαι καὶ 20
 ἐκ τοῦ παραχοῆμα ἡδοναὶ οὔτε σώματι εὐεξίαν ἵκαναί
 εἰσιν ἐνεργάζεσθαι, ὥς φασιν οἱ γυμνασταί, οὔτε ψυχῇ
 ἐπιστήμην ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν, αἱ δὲ διὰ
 καρτερίας ἐπιμέλειαι τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν ἔργων
 ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὥς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει
 δὲ πον καὶ Ἡσίοδος·

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἱλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι
 δηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
 τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
 ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν
 καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὶ δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
 δηιδίῃ δὲ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα.
 μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε·

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.
καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ [τόπῳ φησίν].

Ὡς πονηρὲς, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς.

- 21 καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ
Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδείκνυται, ὡσαύ-
τως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὡδὲ πως λέγων,
ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γὰρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων
εἰς ἦβην ὥρματο, ἐν ἣ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γι-
γνόμενοι δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέφονται
ἐπὶ τὸν βίον εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν
22 καθήσθαι ἀποροῦντα ποτέραν τῶν ὁδῶν τρέπηται· καὶ
φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας, τὴν
μὲν ἑτέραν εὐπρεπὴ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον φύσει,
κεκοσμημένην τὸ μὲν χρῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα
αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνη, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν
δ' ἑτέραν τετραραμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ
ἀπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα ὥστε
λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὕντος δοκεῖν φαίνε-
σθαι, τὸ δὲ σχῆμα ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως
εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ
ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ἢ ὥρα διαλάμποι· κατασκοπεῖσθαι
δὲ θαμὰ ἑαυτήν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τις ἄλλος αὐτὴν
θεᾷται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιάν ἀπο-
23 βλέπειν. ὥς δ' ἐγένοντο πλησιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους,
τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν λέναι τὸν αὐτὸν τρόπον,
τὴν δ' ἑτέραν φθάσαι βουλομένην προσδραμεῖν τῷ
Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν· Ὅρθ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα
ποιᾶν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τρέπη. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην
ποιησάμενος, [ἐπὶ] τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν
ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τεργνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσει,

τῶν δὲ χαλεπῶν ἔπειρος διαβίωσει. πρῶτον μὲν γὰρ 24
 οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντισεῖς, ἀλλὰ σκοπού-
 μενος † διέσει τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν
 εὖροις, ἢ τί ἂν ἰδῶν ἢ ἀκούσας τερψιδείης, ἢ τίνων
 ἂν ὀσφραινόμενος ἢ ἀπτόμενος ἡσθδείης, τίσι δὲ παι-
 δικαῖς ὁμιλῶν μέλιστα ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν
 μαλακώτατα καθεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων
 πάντων τυγχάνοις. ἐὰν δὲ ποτε γένηται τις ὑποψία 25
 σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος μὴ σε ἀγάγω
 ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ
 τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργά-
 ζωνται, τούτοις σὺ χρήσει, οὐδενὸς ἀπεχόμενος ὅθεν
 ἂν δυνατὸν ἦ τι κερδαίνειν. πανταχόθεν γὰρ ὠφελει-
 σθαι τοῖς ἔμοι συνοῦσιν ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω. καὶ 26
 ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα· Ὡ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ
 σοι τί ἐστίν; ἢ δέ· Οἱ μὲν ἔμοι φίλοι, ἔφη, καλοῦσά
 με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με [ὑποκοριζόμενοι]
 ὀνομάζουσι Κακίαν. καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσ- 27
 ελθοῦσα εἶπε· Καὶ ἐγὼ ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλειε,
 εἰδὼτα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν
 ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν
 πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιω, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ
 σεμνῶν ἀγαθῶν ἐργάτην γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ
 ἐντιμωτέραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι.
 οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίοις ἡδονῆς, ἀλλ' ἥπερ οἱ
 θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα διηγῆσομαι μετ' ἀληθείας. τῶν 28
 γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ
 ἐπιμελείας οἱ θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς
 θεοὺς ἴλεως εἶναι σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς,
 εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργε-
 τητέον, εἴτε ὑπὸ τιμος πόλειως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι,

τὴν πόλιν ὠφελιτέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης
 ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον
 εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοι καρποὺς ἀφθόγους
 φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων
 οἶε δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον,
 εἴτε διὰ πολέμου ὁρμᾶς αὐξέσθαι καὶ βούλει δύνασθαι
 τοὺς τε φίλους ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦ-
 σθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπιστα-
 μένων μαθητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρησθαι ἀσκητέον·
 εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ
 ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πό-
 29 νοις καὶ ἰδρωτί. καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὥς
 φησι Πρὸδικος· Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλειε, ὥς χαλεπὴν καὶ
 μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ σοι αὕτη
 διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχείαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν
 30 εὐδαιμονίαν ἄξω σε. καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· ὦ τλήμων,
 τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα μηδὲν τούτων
 ἔνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἥτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων
 ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων
 ἐμπίμπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν
 πίνουσα, ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιίας μηχανωμένη,
 ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἶνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζει
 καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς, ἵνα δὲ καθ-
 υπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακάς,
 ἀλλὰ καὶ [τὰς κλῖνας καὶ] τὰ ὑπόβαστρα ταῖς κλῖναις
 παρασκευάζει· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ
 μηδὲν ἔχειν ὅ τι ποιῇς ὕπνου ἐπιθυμεῖς· τὰ δ' ἀφρο-
 δίσια πρὸ τοῦ δέεσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανωμένη
 καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη· οὕτω γὰρ παιδεύεις
 τοὺς ἑαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς
 31 δ' ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον κατακοιμίζουσα. ἀθάνατος

δὲ οὐσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων
 ἀγαθῶν ἀτιμάζει· τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκουσματος,
 ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου
 θεάματος ἀδέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον
 καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσεις;
 τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ
 φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν
 ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενό-
 μενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι, ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ
 νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ διὰ γῆρας
 περῶντες, τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ
 πραττομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι
 διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι.
 ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς 82
 ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπειον
 χωρὶς ἐμοῦ γίνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων
 καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις οἷς προσήκει,
 ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ
 οἰκῶν δεσπύταις, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ
 δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν
 ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός.
 ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων 88
 σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν
 ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων
 ἢ τοῖς ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἔχθονται
 οὔτε διὰ τοῦτον μεθιδᾶσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ
 μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ
 δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ
 ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ
 τὰς παρούσας ἡδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν
 θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν·

ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰὲ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. τοιαυτὰ σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαρι-
 34 στοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτήσθαι. οὕτω πως † διώκει
 Πρῶδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παίδευσιν· ἐκό-
 σμησε μέντοι τὰς γνώμας ἐπὶ μεγαλειότεροις ῥήμασιν
 ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων
 ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα
 χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.)

Π. | Χαίσθόμενος δέ ποτε Δαμπροκλέα τὸν πρεσβύτα-
 του υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα· Ελπέ
 μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθά τις ἀνθρώπους ἀχαρίστους
 καλουμένους; Καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. Κατα-
 μεμιάθηκας οὖν τοὺς τί ποιούντας τὸ ὄνομα τοῦτο
 ἀποκαλοῦσιν; Ἔγω γ', ἔφη· τοὺς γὰρ εὐ παθόντας,
 ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδώσιν, ἀχα-
 ρίστους καλοῦσιν. Οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδί-
 κοῖς καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; Ἔμοιγε, ἔφη·
 2 Ἦδη δέ ποτ' ἐσκέψω εἰ ἄρα, ὥσπερ τὸ ἀνδραποδίζε-
 σθαι τοὺς μὲν φίλους ἕδικον εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ
 πολεμίους δίκαιον, οὕτω καὶ τὸ ἀχαρίστεῖν πρὸς μὲν
 τοὺς φίλους ἕδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους δί-
 καιον; Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ δοκεῖ μοι, ὅφ' οὐ ἂν τις
 εὐ παθὼν εἴτε φίλου εἴτε πολεμίον μὴ πειρᾶται χάριν
 3 ἀποδιδόναι, ἕδικος εἶναι. Οὐκοῦν, εἰ γ' οὕτως ἔχει
 τοῦτο, εἰλικρινής τις ἂν εἴῃ ἀδικία ἢ ἀχαριστία; συνω-
 μολόγει. Οὐκοῦν ὅσα ἂν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν μὴ
 ἀποδιδῶ χάριν, τοσούτῳ ἀδικώτερος ἂν εἴῃ; συνέφη
 καὶ τοῦτο. Τίνας οὖν, ἔφη, ὑπὸ τίνων εἴροισι μὲν
 μείζω εὐεργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων; οὓς οἱ

γονεῖς ἐκ μὲν οὐκ ὕτων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μετασχεῖν, ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἃ δὴ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκεῖ παντὸς ἕξια εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν καὶ αἱ πόλεις ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν θάνατον πεποιθήσασιν ὥς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσαντες, καὶ μὴν οὐ τῶν γε ἀφροδισίων ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνεις, ἐπεὶ τούτου γε τῶν ἀπολυσόντων μεστὰι μὲν αἱ ὁδοί, μεστὰ δὲ τὰ οἰκήματα. φανεροὶ δ' ἐσμέν καὶ σκοπούμενοι, ἕξ ὁποῖων ἂν γυναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο· αἷς συνελθόντες τεκνοποιοῦμεθα, καὶ ὁ μὲν γε ἀνὴρ τὴν τε συντεκνοποιήσουσαν ἐναντὶ τρέφει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἐσεσθαι παισὶ προπαρὰσκευάζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὥς ἂν δύνηται πλείστα· ἡ δὲ γυνὴ ὑποδεξαμένη τε φέρει τὸ φορτίον τοῦτο, βαρυνομένη τε καὶ κινδυνεύουσα περὶ τοῦ βίου καὶ μεταδιδούσα τῆς τροφῆς ἣ καὶ αὐτὴ τρέφεται, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διενεγκούσα καὶ τεκοῦσα τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προπεπονθυῖα οὐδὲν ἀγαθὸν οὔτε γιγνώσκον τὸ βρέφος, ὅφ' ὅτου εὖ πάσχει, οὐδὲ σημαίνειν θυνάμενον ὅτου δεῖται, ἀλλ' αὐτὴ στοχαζομένη τὰ τε συμφέροντα καὶ τὰ κεχαρισμένα πειράται ἐκπληροῦν καὶ τρέφει πολὺν χρόνον καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπομένουσα πονεῖν, οὐκ εἰδὺτα τίνα τούτων χάριν ἀπολήψεται. καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέφει μόνον, ἀλλὰ καί, ἐπειδὴν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν τι, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν οἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον, διδάσκουσιν, ἃ δ' ἂν οἴωνται ἕλλον ἱκανώτερον εἶναι διδάξει, πέμπουσι πρὸς τοῦτον δαπανῶντες, καὶ

ἐπιμελοῦνται πάντα ποιοῦντες ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς
 7 γένωνται ὡς δυνατόν βέλτιστοι. πρὸς ταῦτα ὁ νεανί-
 σκος εἶπεν· Ἀλλὰ τοι εἰ καὶ πάντα ταῦτα πεποίηκε καὶ
 ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, οὐδεὶς ἂν δύναται αὐτῆς
 ἀνασχέσθαι τὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης· Πό-
 τερα δέ, ἔφη, οἶμαι θηρίου ἀγριότητα δυσφορωτέραν
 εἶναι ἢ μητρὸς; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, μητρὸς τῆς γε
 τοιαύτης. Ἦδη πῶποτε οὖν ἡ δακοῦσα κακὸν τί σοι
 ἔδωκεν ἢ λακτίσασα, οἷα ὑπὸ θηρίων ἤδη πολλοὶ
 8 ἐπαθον; Ἀλλὰ νῆ Δία, ἔφη, λέγει ἃ οὐκ ἂν τις ἐπὶ
 τῷ βίῳ παντὶ βούλοιο ἀκοῦσαι. // Σὺ δὲ πόσα, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, οἶμαι ταύτη [δυσάνευτα] καὶ τῇ φωνῇ καὶ
 τοῖς ἔργοις ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας καὶ
 νυκτὸς πράγματα παρασχεῖν, πόσα δὲ λυπῆσαι κάμνων;
 Ἀλλ' οὐδεπώποτε αὐτήν, ἔφη, οὔτ' εἶπα οὔτ' ἐποίησα
 9 οὐδὲν ἐφ' ᾧ ἡσχύνθη. Τί δ'; οἶμαι, ἔφη, χαλεπώτερον
 εἶναι σοι ἀκοῦειν ὢν αὕτη λέγει ἢ τοῖς ὑποκριταῖς,
 ὅταν ἐν ταῖς τραγωδίαις ἀλλήλους τὰ ἔσχατα λέγωσιν;
 Ἀλλ', οἶμαι, ἐπειδὴ οὐκ οἶονται τῶν λεγόντων οὔτε
 τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν ἵνα ζημιώσῃ οὔτε τὸν ἀπει-
 λοῦντα ἀπειλεῖν ἵνα κακὸν τι ποιήσῃ, ῥαδίως φέρουσι.
 Σὺ δ' εὖ εἰδώς, ὅτι ἃ λέγει σοι ἡ μήτηρ οὐ μόνον
 οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι
 ἀγαθὰ εἶναι ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις
 κακόνου τὴν μητέρα σοι εἶναι; Οὐ δῆτα, ἔφη· τοῦτό
 10 γε οὐκ οἶμαι. καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐκοῦν, ἔφη, σὺ
 ταύτην, εὖνουν τέ σοι οὔσαν καὶ ἐπιμελομένην ὡς
 μάλιστα δύναται κάμνοντος ὅπως ὑγιάνῃς τε καὶ ὅπως
 τῶν ἐπιτηδείων μηδεὶς ἐνδεὴς ᾖσει, καὶ πρὸς τούτοις
 πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένην [ἀγαθὰ] ὑπὲρ σοῦ καὶ
 εὐχὰς ἀποδιδούσαν, χαλεπὴν εἶναι φῆς; ἐγὼ μὲν οἶμαι,

εἰ τοιαύτην μὴ δύνασαι φέρειν μητέρα, τὰγαθὰ σε οὐ
 δύνασθαι φέρειν. εἰπέ δέ μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον¹¹
 τινὰ οἶμι δεῖν θεραπεύειν; ἢ παρεσκεύασαι μηδενὶ
 ἀνθρώπων πειραῖσθαι ἀρέσκειν μηδὲ πείθεσθαι μήτε
 στρατηγῷ μήτε ἄλλῳ ἄρχοντι; Ναὶ μὰ Δι' ἔγωγε,
 ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῷ γείτονι βούλει¹²
 σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοὶ καὶ πῦρ ἐναύη, ὅταν τούτου δέῃ,
 καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνηται συλλήπτωρ κἂν τι σφαλ-
 λόμενος τύχῃς, εὐνοϊκῶς ἐγγύθεν βοηθῇ σοι; Ἐγώ γε,
 ἔφη. Τί δέ; συνοδοιπόρου ἢ σύμπλου, ἢ εἰ τῷ ἄλλῳ
 ἐντυγχάνοις, οὐδὲν ἂν σοὶ διαφέρῃ φίλον ἢ ἐχθρὸν
 γενέσθαι, ἢ καὶ τῆς παρὰ τούτων εὐνοίας οἶμι δεῖν
 ἐπιμελεῖσθαι; Ἐγώ γε, ἔφη. **Εἵτα** τούτων μὲν ἐπιμελεῖ-¹³
 σθαι παρεσκεύασαι, τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστα
 σε φιλοῦσαν οὐκ οἶμι δεῖν θεραπεύειν; οὐκ οἶσθ' ὅτι
 καὶ ἡ πόλις ἑλλης μὲν ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμελεῖται
 οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὐ πεπονθότας χάριν
 οὐκ ἀποδιδόντας, ἔαν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ,
 τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθῃσι καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἔξ
 ἄρχειν τοῦτον, ὥς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θνύμενα
 ὑπὲρ τῆς πόλεως τούτου θύοντος οὔτε ἄλλο καλῶς
 καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν τούτου πράξαντος; καὶ νῆ Δία
 ἔαν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ
 κοσμήῃ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόν-
 των δοκιμασίαις. σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἔαν σφαρονῇς, τοὺς¹⁴
 μὲν θεοὺς παραιτήσῃ συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἰ τι
 παρημέληκας τῆς μητρὸς, μὴ σε καὶ οὗτοι νομίσαντες
 ἀχάριστον εἶναι οὐκ ἐθελήσωσιν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ
 ἀνθρώπους φυλάξει μὴ σε αἰσθόμενοι τῶν γονέων
 ἀμελοῦντα πάντες ἀτιμάσωσιν, εἴτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων
 ἀναφανῇς. εἰ γάρ σε ὑπολάβοιεν πρὸς τοὺς γονεῖς

ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν εὖ σε ποιήσας χάριν ἀπολήψεσθαι.

- III. Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτη, ἀδελφῷ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμῳ, αἰσθόμενος διαφερομένῳ, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτη· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, οὐ δῆπου καὶ σὺ εἰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφούς; καὶ παῦτα τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου, καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου, καὶ πρὸς τοῦτοις τῶν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων, τοῦ δὲ ἐνός. θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἰ τις τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ζημίαν ἡρεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκεται, τοὺς δὲ πολίτας οὐχ ἡρεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δύνανται λογίζεσθαι, ὅτι κρεῖττον σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς τὰρκοῦντα ἔχειν ἢ μόνον διαιτώμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κεκτῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσι.
- 3 καὶ οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ὠνοῦνται, ἵνα συνεργούς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὥς βοηθῶν δεόμενοι, τῶν δ' ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ γιγνομένους. καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι, ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσι τε μᾶλλον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀναδελφῶν καὶ ἦττον τοῦτοις ἐπιτίθενται.
- 5 καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἄλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ὥσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν· ἀγαθὸν γάρ, ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελφὸς ὢν οἶον

δεῖ ὁπότε μέντοι πάντος ἐνδέοι καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώ-
 τατον εἶη, τί ἂν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις; καὶ ὁ
 Σωκράτης ἔφη, Πάτερα δέ, ὦ Χαιρέκρατες, οὐδενὶ
 ἀρέσκει δύναται Χαιρεφῶν, ὥσπερ οὐδὲ σοί, ἢ ἐστὶν
 οἷς καὶ πᾶν ἀρέσκει; Αἰὰ τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, ὦ
 Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμοὶ μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις
 μὲν ἀρέσκειν δύναται, ἐμοὶ δὲ ὅπου ἂν παρῇ πανταχοῦ
 καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλειά ἐστιν. X
 Ἀρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππος τῷ ἀνεπιστή-
 7
 μονι μὲν, ἐργχειοῦντι δὲ χρῆσθαι ζημία ἐστίν, οὕτω
 καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐργχειῇ
 χρῆσθαι, ζημία ἐστί; Πῶς δ' ἂν ἐγώ, ἔφη ὁ Χαιρέκρά-
 8
 τής, ἀνεπιστήμων εἶην ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός
 γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα καὶ εὖ ποιεῖν τὸν
 εὖ ποιοῦντα; τὸν μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρώ-
 μενον ἐμὲ ἀνιᾶν οὐκ ἂν θυναίμην οὔτ' εὖ λέγειν
 οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι. καὶ ὁ Σωκρά-
 9
 τής ἔφη. Θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ
 κύνα μὲν, εἰ σοὶ ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὢν καὶ
 τοὺς μὲν ποιμένας ἡσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἔχα-
 λέπαινε, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὑργίζεσθαι ἐπειρῶ εὖ ποιή-
 σας πρᾶννεν αὐτόν, τὸν δὲ ἀδελφόν, φῆς μὲν μέγα
 ἀγαθὸν εἶναι ὄντα πρὸς σέ οἷον δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ
 ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν οὐκ ἐπιχειρεῖς
 μηχανᾶσθαι ὅπως σοὶ ὡς βέλτιστος ἦ. καὶ ὁ Χαι-
 10
 ρεκράτης. Δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ ἔγω
 ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς
 ἐμὲ οἷον δεῖ. Καὶ μὴν οὐδὲν γε ποικίλον, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ,
 μηχανᾶσθαι, οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς οἴομαι
 ἂν αὐτὸν ἐλόντα περὶ πολλοῦ ποιέσθαι σε. Οὐκ ἂν 11

- φθάνουσιν, ἔφη, λέγων, εἴ τι ἤσθησαί με φίλτρον ἐπιστάμενον ὃ ἐγὼ εἰδὼς ἀλλήθια ἐμαυτὸν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι, καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; Ἀῖλον ὅτι κατέρχοιμ' ἂν τοῦ αὐτοῦ, ὅτε θύοιμι, κα-
- 12 λεῖν ἐκείνον. Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέψασθαι, ὁπότε ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; Ἀῖλον ὅτι πρότερος ἂν ἐγχειροῖην ἐπι-
- 13 μελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίῃ. Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν, ὁπότε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιοίης; Ἀῖλον ὅτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὁπότε ἔλθοι. Ἀθήναζε· καὶ εἴ γε βουλοίμην αὐτὸν προθυμείσθαι διακράττειν μοι ἐφ' ᾧ ἤκοιμι, δῆλον ὅτι καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον
- 14 αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν. Πάντ' ἄρα σύ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλαι ἀπεκρίπτου· ἢ ὀκνεῖς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχυρὸς φανῇς, ἐὰν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῇς; καὶ μὴν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαλνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὖ εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν φιλίαν ταύτην, ἐκεῖνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σὲ φίλον ποιεῖσθαι· νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγούμενος μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο, καὶ ὁ Χαιρεκρά-
- 15 τῆς εἶπεν· Ἀτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὅντα καθηγεῖσθαι· αἰτοί τοῦτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τὸναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγον
- 16 καὶ ἔργον. Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι· πενταχοῦ νομίζεται καὶ καθήμενον ὑπαναστήναι καὶ

κοίτη μαλακῇ τιμῆσαι καὶ λόγων ὑπεῖξαι· ὠραθὲ, μὴ
 ὕκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐργάζεαι τὸν ἄνδρα καταπραΰνειν,
 καὶ πένυ ταχύ σοι ὑπακούσεται· οὐχ ὁρᾷς ὡς φιλότι-
 ὡς ἐστὶ καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ ποιηρὰ ἀνθρώπια
 οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις ἢ εἰ δοίης τι, τοὺς δὲ
 καλοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους προσφιλῶς χρώμενος μά-
 λιστ' ἂν κατεργάσαιο, καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἐάν (7
 οὖν ἐμοὶ ταῦτα ποιοῦντος ἐκεῖνος μηδὲν βελτίον γίγνη-
 ται; Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις
 ἐπιδείξαι σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι,
 ἐκεῖνος δὲ φανὺς τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; ἀλλ'
 οὐδὲν οἶμαι τούτων ἐσσεσθαι· νομίζω γὰρ αὐτὸν, ἐπιιδὼν
 αἰσθηταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ-
 τον, πένυ φιλονικῆσειν ὅπως περιγένηται σου καὶ λόγῳ
 καὶ ἔργῳ εὖ ποιοῦν. νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διέκει- 18
 σθον, ὥσπερ εἰ τῷ χεῖρε, ἄς ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ συλλαμ-
 βάνειν ἀλλήλων ἐποίησεν, ἀφεμένῳ τούτου τράποιντο
 πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλῳ, ἢ εἰ τῷ πόδε θεῖα μοῖρα
 πεποιημένῳ πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλων, ἀμελήσαντε
 τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλῳ· οὐκ ἂν πολλὰ ἀμαθία εἴη 19
 καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ
 βλάβῃ χρησθαι, καὶ μὴν ἀδελφῷ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ
 θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλων ἢ χεῖρε
 τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμῶ καὶ τάλλα ὅσα ἀδελφὰ ἐρυσεν
 ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γάρ, εἰ δεοὶ αὐτάς τὰ πλέον
 ὀργυιᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες
 δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυιᾶν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα, ὀφθαλ-
 μοὶ δὲ οἱ δοκοῦντες ἐπὶ πλείστον ἐκκνεῖσθαι οὐδ' ἂν
 τῶν ἐν ἔγγυτέρῳ ὄντων τὰ ἐμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ
 ὀπίσθεν ἰδεῖν δύναιντο· ἀδελφῷ δὲ φίλῳ οὐτι καὶ
 πολὺ διεστώτε πρᾶττετον ἅμα ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλων.

- IV. Ἦκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγο-
 μένου· ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστα ἂν τις ὠφελείσθαι
 πρὸς φίλων κτήσιν τε καὶ χρεῖαν, τοῦτο μὲν γὰρ δὴ
 πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὥς πάντων κτημάτων κράτιστον
 [ἂν] εἴη φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός· ἐπιμελουμένους δὲ
 παντὸς μᾶλλον ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτή-
 2 σεως. καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ
 βοσκήματα καὶ σκεύη κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὁρᾶν
 ἔφη καὶ τὰ ὄντα σφῆζειν πειρωμένους, φίλων δέ, ὃ
 μέριστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν, ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς
 οὔτε ὅπως κτήσωνται φροντίζοντας οὔτε ὅπως οἱ ὄν-
 3 τες αὐτοῖς σφῆζονται. ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε
 καὶ οἰκετῶν ὁρᾶν τινες ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ
 ἰατροῦς εἰσάγοντας καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς ὑγίειαν ἐπι-
 μελῶς παρασκευάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων φροντίζοντας,
 ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθα-
 4 μένους τε καὶ ζημίαν ἡγουμένους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις
 οὐδὲν οἰόμενους ἐλαττοῦσθαι, καὶ τῶν μὲν ἄλλων
 κτημάτων οὐδὲν ἑῶντας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀνεπίσκε-
 πτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας.
 5 ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν
 ἄλλων κτημάτων καὶ πᾶν πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ
 πλῆθος εἰδότες, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον
 τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις
 τοῦτο καταλέγειν ἐργασίαν, οὓς ἐν τοῖς φίλοις
 ἔθεσαν, πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι· τοσοῦτον αὐτοὺς
 6 τῶν φίλων φροντίζειν, καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν
 ἄλλων παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῷ
 κρείττων φανεῖται; ποῖος γὰρ ἵππος ἢ ποῖον ζεῦγος
 οὕτω χρήσιμον ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; ποῖον δὲ
 ἀνδράποδον οὕτως εὖνον καὶ παραμόνιμον; ἢ ποῖον

ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος⁶ ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῶν κοινῶν πράξεων, ἅν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχύει, ἔάν τε τις φόβος ταράττη, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπεϊθῶν, τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλείστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλείστα ἐπανορθῶν. ἂ δὲ αἶ τε χεῖρες⁷ ἑκάστῳ ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ προουρῶσι καὶ τὰ ὅσα προακούουσι καὶ οἱ πόδες διανύουσιν, τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λείπεται· πολλάκις δὲ ἂ πρὸ αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ οὐ διήνυσσε, ταῦθ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρακεν. ἀλλ' ὅμως ἐνιοὶ δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἄργῳ καὶ ἀνειμένῳ οἱ πλείστοι ἐπιμέλονται.

Ἦκουσα δὲ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδό- V.
κει μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν ὁπόσου τοῖς φίλοις ἄξιός εἴη. ἰδὼν γὰρ τινα τῶν συνόντων ἀμελοῦντα φίλου πενίᾳ πιεζομένου, ἤρετο Ἀντισθένη ἐναντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτοῦ καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἀρ', ἔφη, ὦ Ἀντισθένης, εἰσὶ τινες ἀξία² φίλων, ὥσπερ οἰκετῶν; τῶν γὰρ οἰκετῶν ὁ μὲν πού δυοῖν μυαῖν ἄξιός ἐστιν, ὁ δὲ [οὐδ'] ἡμιμυαίου, ὁ δὲ πέντε μυῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα. Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου λέγεται ἐπιστάτην εἰς τὰργύφεια πρίασθαι ταλάντου· σκοποῦμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα, ὥσπερ τῶν οἰκετῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἀξία. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ἀντισθένης· ἐγὼ γοῦν βουλοίμην ἂν τὸν μὲν τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον ἢ δύο μυᾶς, τὸν δ' οὐδ' ἂν

- ἡμιμναίον προτιμησαίμην, τὸν δὲ καὶ πρὸ δέκα μνῶν
 ἐλοίμην ἂν, τὸν δὲ [πρὸ] πάντων χρημάτων καὶ πόνων
 4 ⁴πριαίμην ἂν φίλον μοι εἶναι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σω-
 κράτης, εἰ γε ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι
 ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτόν, πόσον ἄρα τυγχάνει τοῖς φί-
 λοις ἄξιος ὢν, καὶ πειρᾶσθαι ὥς πλείστον ἄξιος εἶναι,
 ἵνα ἦττον αὐτόν οἱ φίλοι προδιδῶσιν. ἐγὼ γάρ τοι,
 ἔφη, πολλάκις ἀκούων τοῦ μὲν ὅτι προῦδωκεν αὐτόν
 φίλος ἀνὴρ, τοῦ δ' ὅτι μνᾶν ἀνθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον
 5 ⁵εἴλετο ἀνὴρ, ὃν ᾤετο φίλον εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα,
 σκοπῶ, μή, ὥσπερ ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ
 καὶ ἀποδῶται τοῦ εὐρόντος, οὕτω καὶ τὸν πονηρὸν
 φίλον, ὅταν ἐξῇ τὸ πλεόν τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγὸν
 ἢ ἀποδιδόσθαι· τοὺς δὲ χρηστοὺς οὔτε οἰκέτας πᾶν-
 τι πωλουμένους ὁρῶ οὔτε φίλους προδιδομένους.
- VI. Ἐδόκει δέ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους ὁποι-
 ονς ἄξιον κτᾶσθαι φρενοῦν τοιαύδε λέγων· Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ θεοίμεθα φίλου ἀγαθοῦ, πῶς
 ἂν ἐπιχειροῦμεν σκοπεῖν; ἄρα πρῶτον μὲν ζητητέον,
 ὅστις ἔρχει γαστροῦς τε καὶ φιλοποσίας καὶ λαγνείας
 καὶ ὕπνου καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατού-
 μενος οὐτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δύναται ἂν οὔτε φίλῳ τὰ δέ-
 οντα πράττειν. Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦ
 μὲν ὑπὸ τούτων ἀρχομένου ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι;
 2 ² Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Τί γάρ; ἔφη, ὅστις διαπανηρός
 ὢν μὴ αὐτάρκης ἐστίν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλησίον δεῖται,
 καὶ λαμβάνων μὲν μὴ δύναται ἀποδιδόναι, μὴ λαμβά-
 νων δὲ τὸν μὴ διδόντα μισεῖ, οὐ δοκεῖ σοι καὶ οὗτος
 χαλεπὸς φίλος εἶναι; Πάνν γ', ἔφη. Οὐκοῦν ἀφεκτέον
 καὶ τούτου; Ἀφεκτέον μέντοι, ἔφη. Τί γάρ; ὅστις
 3 ³ χρηματίζεσθαι μὲν δύναται, πολλῶν δὲ χρημάτων

ἐπιθυμεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δυσσύμβολός ἐστι, καὶ λαμβά-
 νων μὲν ἤδεται, ἀποδιδόναι δὲ μὴ βούλεται; Ἐμοὶ
 μὲν δοκεῖ, ἔφη, οὗτος ἐτι πονηρότερος ἐκείνου εἶναι.
 Τί δ'; ὅστις διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ χρηματίζεσθαι μὴδὲ
 πρὸς ἕν ἄλλο σχολὴν ποιεῖται ἢ ὁπόθεν αὐτός τι
 κερδανεῖ; Ἀφεκτέον καὶ τοῦτον, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ· ἀνωφε-
 λῆς γὰρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ. Τί δέ; ὅστις στασιώδης 4
 τέ ἐστι καὶ θείλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς παρ-
 ἔχειν; Φευκτέον νῆ Δία καὶ τοῦτον. Εἰ δέ τις τούτων
 μὲν τῶν κακῶν μὴδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσχων ἀνέχεται,
 μὴδὲν φροντίζων τοῦ ἀντενεργεῖν; Ἀνωφελῆς ἂν
 εἴη καὶ οὗτος. ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρήσομεν
 φίλον ποιεῖσθαι; Οἶμαι μὲν, ὅς ἂν τὰναντία τούτων 5
 ἐγκρατῆς μὲν ἢ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν, εὐνοικὸς δὲ
 καὶ εὐσύμβολος ὢν τυγχάνῃ καὶ φιλόνοικος πρὸς τὰ μὴ
 ἡλλείπεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτόν, ὥστε
 λυσitteλεῖν τοῖς χρωμένοις. Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκι- 6
 μάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρησθαι; Τοὺς μὲν
 ἀνδριαντοποιοῦς, ἔφη, δοκιμάζομεν οὐ τοῖς λόγοις
 αὐτῶν τεκμαιρόμενοι, ἀλλ' ὃν ἂν ὁρῶμεν τοὺς πρόσθεν
 ἀνδριάντας καλῶς εἰργασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ
 τοὺς λοιποὺς εὖ ποιήσειν. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, 7
 ὅς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνεται,
 δηλὸν εἶναι καὶ τοὺς ὕστερον εὐεργετήσοντα; Καὶ γὰρ
 ἵπποις, ἔφη, ὃν ἂν ὁρῶ τοῖς πρόσθεν καλῶς χρώμενον,
 τοῦτον κἂν ἄλλοις οἶμαι καλῶς χρῆσθαι. Εἰς, ἔφη, 8
 ὅς δ' ἂν ἡμῖν ἄξιος φιλίας δοκῇ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον
 τοῦτον ποιεῖσθαι; Πρῶτον μὲν, ἔφη, τὰ παρὰ τῶν
 θεῶν ἐπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύουσιν αὐτὸν φίλον
 ποιεῖσθαι. Τί οὖν; ἔφη, ὃν ἂν ἡμῖν τε δοκῇ καὶ οἱ
 θεοὶ μὴ ἐναντιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν ὅπως οὗτος θηρατεύς;

- 9 Μὰ Αἰ', ἔφη, οὐ κατὰ πόδας ὥσπερ ὁ λαγῶς οὐδ' ἀπάτη ὥσπερ αἱ ὄρνιθες οὐδὲ βία ὥσπερ οἱ κάπροι. ἄκοντα γὰρ φίλον ἔλευν ἐργῶδες· χαλεπὸν δὲ καὶ θήσαντα κατέχειν ὥσπερ δοῦλον· ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον
- 10 ἢ φίλοι γίνονται οἱ ταῦτα πάσχοντες. Φίλοι δὲ πῶς; ἔφη. Εἶναι μὲν τινὰς φασιν ἐπ' ὁδῶς, ἃς οἱ ἐπιστάμενοι ἐπάδοντες οἷς ἂν βούλονται φίλους αὐτοὺς ποιοῦνται· εἶναι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ἐπιστάμενοι πρὸς οὓς ἂν βούλονται χρώμενοι φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν. Πόθεν οὖν,
- 11 ἔφη, ταῦτα μάθοιμεν ἔν; Ἀ μὲν αἱ Σειρήνες ἐπ' ἡδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἤκουσας Ὀμήρου, ὧν ἐστὶν ἀρχὴ τοιαύδε τις·

Δεῦρ' ἄγε δὴ, πολύαιν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.

- Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπ' ὁδὴν, ᾧ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρήνες ἐπάδουσαι κατεῖχον,
- 12 ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπασθέντας; Οὐκ ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπ' ἡδον. Σχεδὸν τι λέγεις τοιαῦτα χρῆναι ἐκάστω ἐπάδειν, οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν; Οὕτω μὲν γὰρ ἐχθίων τ' ἂν εἴη καὶ ἀπελάνοι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τὸν εἰδὼτα ὅτι μικρὸς τε καὶ αἰσχρὸς καὶ ἀσθενὴς ἐστὶν ἐπαινοίη λέγων ὅτι καλὸς τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἐστίν. Ἄλλας δέ τινας
- 13 οἶσθα ἐπ' ὁδῶς; Οὐκ ἄλλ' ἤκουσα μὲν ὅτι Περικλῆς πολλὰς ἐπίσταιτο, ἃς ἐπάδων τῇ πόλει ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν; Μὰ Αἰ' οὐκ ἐπάδων, ἀλλὰ περιάψας τὴν
- 14 ἀγαθὸν αὐτῇ. Δοκεῖς μοι λέγειν, ᾧ Σώκρατες, ὥς, εἰ μέλλομεν ἀγαθὸν τινα κτήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν. Σὺ δ' ὦρον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι καὶ πονηρὸν

ὅντα χρηστοὺς φίλους κτήσασθαι; Ἐώραν γάρ, ἔφη ὁ 15
 Κριτόβουλος, φήτοράς τε φαύλους ἀγαθοῖς δημηγόροις
 φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐχ ἱκανοὺς πᾶν στρα-
 τηγικοῖς ἀνδράσιν ἐταίρους. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καί, περὶ 16
 οὗ διαλεγόμεθα, οἶσθ' ἂν τινες οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες ὠφελί-
 μους δύνανται φίλους ποιεῖσθαι; Μὰ Δί' οὐ δῆτ',
 ἔφη· ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι πονηρὸν ὄντα καλοὺς
 κἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐκεῖνο ἤδη μέλει μοι, εἰ
 ἔστιν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν γενόμενον ἐξ ἐτοίμου τοῖς
 καλοῖς κἀγαθοῖς φίλον εἶναι. Ὁ ταράττει σε, ὦ Κριτό- 17
 βουλε, ὅτι πολλάκις ἄνδρας καὶ τὰ καλὰ πράττοντας
 καὶ τῶν αἰσχυρῶν ἀπεχομένους ὄρεξ' ἀντὶ τοῦ φίλους
 εἶναι στασιάζοντας ἀλλήλοισι καὶ χαλεπώτερον χρωμέ-
 νους τῶν μηδενὸς ἀξίων ἀνθρώπων. Καὶ οὐ μόνον 18
 γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν,
 ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελόμεναι
 καὶ τὰ αἰσχυρὰ ἥκιστα προσιέμεναι πολλέκας πολεμικῶς
 ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. ἢ λογιζόμενος πᾶν ἀθύμως 19
 ἔχω πρὸς τὴν τῶν φίλων κτῆσιν· οὔτε γὰρ τοὺς πονη-
 ροὺς ὁρῶ φίλους ἀλλήλοισι δυναμένους εἶναι· πῶς γὰρ
 ἂν ἢ ἀχάριστοι ἢ ἀμελεῖς ἢ πλεονέκται ἢ ἄπιστοι ἢ
 ἀκρατεῖς ἄνθρωποι δύναιτο φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν
 οὖν πονηροὶ πάντως ἔμοιγε δοκοῦσιν ἀλλήλοισι ἐχθροὶ
 μᾶλλον ἢ φίλοι πεφυκέναι. ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ σὺ λέγεις, 20
 οὐδ' ἂν τοῖς χρηστοῖς οἱ πονηροὶ ποτε συναρμόσειαν
 εἰς φιλίαν· πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ ποιοῦντες τοῖς τὰ
 τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι γένοιεντ' ἂν; εἰ δὲ δὴ καὶ οἱ
 ἀρετὴν ἀσκοῦντες στασιάζουσιν τε περὶ τοῦ πρωτεύειν
 ἐν ταῖς πόλεσι καὶ φθινοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλή-
 λους, τίνες ἔτι φίλοι ἔσονται καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις
 εὐνοία καὶ πίστις ἔσται; Ἀλλ' ἔχει μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, 21

ποικίλως πως ταῦτα, ὦ Κριτόβουλε. φύσει γὰρ ἔχουσιν
 οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν φιλικὰ· δέονται τε γὰρ ἀλλήλων
 καὶ ἐλεοῦσι καὶ συνεργοῦντες ὠφελοῦσι καὶ τοῦτο συνιέν-
 τες χάριν ἔχουσιν ἀλλήλοις· τὰ δὲ πολεμικά· τὰ τε
 γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες ὑπὲρ τούτων μά-
 χονται καὶ διχογνωμονοῦντες ἐναντιοῦνται· πολεμικὸν
 δὲ καὶ ἐρις καὶ ὀργή· καὶ δυσμενὲς μὲν ὁ τοῦ πλεονε-
 22 κτεῖν ἔργος, μισητὸν δὲ ὁ φθόνος. ἀλλ' ὅμως διὰ τούτων
 πάντων ἡ φιλία διαδυομένη συνάπτει τοὺς καλοὺς τε
 καὶ κακούς. διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν αἰροῦνται μὲν ἄνευ
 πόνου τὰ μέτρια κεκτῆσθαι μᾶλλον ἢ διὰ πολέμου
 πάντων κυριεύειν, καὶ δύνανται πεινῶντες καὶ διψῶντες
 ἀλύπως σίτου καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν καὶ τοῖς τῶν ὠραίων
 ἀφροδισίοις ἡδόμενοι καρτερεῖν, ὥστε μὴ λυπεῖν οὐς
 23 μὴ προσήκει· δύνανται δὲ καὶ χρημάτων οὐ μόνον
 τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι νομίμως κοινωνεῖν, ἀλλὰ
 καὶ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις· δύνανται δὲ καὶ τὴν ἐριν οὐ
 μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλήλοις διατί-
 θεσθαι καὶ τὴν ὀργὴν κωλύειν εἰς τὸ μεταμελησόμενον
 προῖέναι· τὸν δὲ φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι, τὰ
 μὲν ἑαυτῶν ἀγαθὰ τοῖς φίλοις οἰκεία παρέχοντες, τὰ
 24 δὲ τῶν φίλων ἑαυτῶν νομίζοντες. πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς
 τοὺς καλοὺς καὶ κακούς καὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν μὴ
 μόνον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις κοινο-
 νοὺς εἶναι; οἱ μὲν γὰρ ἐπιθυμοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι
 τιμᾶσθαι τε καὶ ἄρχειν, ἵνα ἔξουσιν ἔχουσι χρήματά
 τε κλέπτειν καὶ ἀνθρώπους βιάσθαι καὶ ἡδυνάσθαι,
 ἔδικοί τε καὶ πονηροὶ ἂν εἶεν καὶ ἀδύνατοι ἄλλω
 25 συναρμόσαι. εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βουλόμενος,
 ὥπως αὐτὸς τε μὴ ἀδικῆται καὶ τοῖς φίλοις τὰ δίκαια
 βοηθεῖν δύνῃται, καὶ ἄρχας ἀγαθόν τι ποιεῖν τὴν

πατρίδα πειράται, διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἕλλω τοιούτῳ οὐκ
 ἂν δύναίτο συναρμόσαι; πότερον τοὺς φίλους ὥφε-
 λείν μετὰ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἤττον δυνησεται; ἢ
 τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἄδυνατώτερος ἔσται καλοὺς κἀγα-
 θοὺς ἔχων συνεργοὺς; ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις 26
 ἀγῶσι δῆλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ ἐξῆν τοῖς κρατίστοις συνθε-
 μένους ἐπὶ τοὺς χείρους ἵεναι, πάντα ἂν τοὺς ἀγῶνας
 οὗτοι ἐνίκων καὶ πάντα τὰ ἄθλα οὗτοι ἐλάμβανον.
 ἐπεὶ οὖν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἐῴσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς
 πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ κρατιστεύουσιν,
 οὐδεὶς κωλύει μεθ' οὗ ἔν τις βούληται τὴν πόλιν
 εὐεργετεῖν, πῶς οὐ λυσιτελεῖ τοὺς βελτίστους φίλους
 κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κοινωνοῖς καὶ συνερ-
 γοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀνταγωνισταῖς χρώμενον;
 ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο δῆλον, ὅτι κὰν πολέμῃ τίς τιμῇ, 27
 συμμάχων δεῖσεται, καὶ τούτων πλείονων, ἔαν καλοῖς
 κἀγαθοῖς ἀντιτάττηται· καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέ-
 λοντες εὖ ποιητέοι, ἵν' ἐθέλωσι προθυμεῖσθαι· πολὺ
 δὲ κρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττωνας εὖ ποιεῖν ἢ
 τοὺς χείρονας πλείονας ὄντας· οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ
 πλείονων εὐεργεσιῶν ἢ οἱ χρηστοὶ δέονται. ἀλλὰ θαρ- 28
 ρῶν, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, πειρῶ ἀγαθὸς γίγνεσθαι,
 καὶ τοιοῦτος γενόμενος θηρᾶν ἐπιχείρει τοὺς καλοὺς
 τε κἀγαθοὺς. ἴσως δ' ἂν τί σοι κἀγὼ συλλαβεῖν εἰς
 τὴν τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν θήραν ἔχοιμι διὰ τὸ ἔρω-
 τικὸς εἶναι· δεινῶς γάρ, ὦν ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων,
 ὅλος ὄρωμαι ἐπὶ τὸ φιλῶν τε αὐτοὺς ἀντιφιλεῖσθαι
 ὑπ' αὐτῶν καὶ ποθῶν ἀντιποθεῖσθαι καὶ ἐπιθυμῶν
 συνεῖναι [καὶ] ἀντεπιθυμεῖσθαι τῆς συνουσίας· ὁρῶ δὲ 29
 καὶ σοὶ τούτων δεῆσον, ὅταν ἐπιθυμήσῃς φιλῶν πρὸς
 τινὰς ποιεῖσθαι· μὴ οὖν ἀποκρύπτου με οἷς ἂν βούλοιο

φίλος γενέσθαι· διὰ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἀρεῖσαι
 τῷ ἀρεσκοντί μοι οὐκ ἀπείρως οἶμαι ἔχειν πρὸς θήραν
 30 ἀνθρώπων. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Καὶ μὴν, ὦ
 Σώκρατες, τούτων ἐγὼ τῶν μαθημάτων πάσαι ἐπιθυμῶ
 ἄλλως τε καὶ εἰ ἐξαρκέσει μοι ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἐπὶ
 τοὺς ἀγαθοὺς τὰς ψυχὰς καὶ ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰ σώ-
 31 ματα. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἄλλ', ὦ Κριτόβουλε,
 οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ τὰς χεῖρας προσ-
 φέροντα ποιεῖν ὑπομένειν τοὺς καλοὺς. πείπειμαι δὲ
 καὶ ἀπὸ τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώ-
 πους, ὅτι τὰς χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δὲ γε
 Σειρήνας, ὅτι τὰς χεῖρας οὐδενὶ προσέφερον, ἀλλὰ
 πᾶσι πόρρωθεν ἐπῆδον, πάντας φασὶν ὑπομένειν καὶ
 32 ἀκούοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη·
 Ὡς οὐ προσοίσοντος τὰς χεῖρας, εἴ τι ἔχεις ἀγαθὸν
 εἰς φίλων κτῆσιν, δίδασκε. Οὐδὲ τὸ στόμα οὖν, ἔφη
 ὁ Σωκράτης, πρὸς τὸ στόμα προσοίσεις; Θάρρει, ἔφη
 ὁ Κριτόβουλος· οὐδὲ γὰρ τὸ στόμα πρὸς τὸ στόμα
 προσοίσω οὐδενί, ἐὰν μὴ καλὸς ᾖ. Εὐθύς, ἔφη, σύγε,
 ὦ Κριτόβουλε, τούναντίον τοῦ συμφέροντος εἰρηκας.
 οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν· οἱ δὲ
 αἰσχροὶ καὶ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν
 33 ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Ὡς
 τοὺς μὲν καλοὺς φιλήσοντός μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς
 καταφιλήσοντος, θαρρῶν δίδασκε τῶν φίλων τὰ θηρα-
 τικά. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε,
 φίλος τινὶ βούλῃ γενέσθαι, ἑάσεις με κατεπειν σου
 πρὸς αὐτὸν ὅτι ἄγασαί τε αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος
 αὐτοῦ εἶναι; Κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδένα
 34 γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας· Ἐὰν δέ σου
 προσκατηγορήσω, ἔφη, ὅτι διὰ τὸ ἄγασθαι αὐτοῦ καὶ

εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτόν, ἄρα μὴ διαβάλλεσθαι δό-
 ξεις ὑπ' ἐμοῦ; Ἀλλὰ καὶ αὐτῷ μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται
 εὐνοια πρὸς οὓς ἂν ὑπολάβω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ.
 Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξέσται μοι λέγειν 85
 περὶ σοῦ πρὸς οὓς ἂν βούλῃ φίλους ποιήσασθαι· ἔαν
 δέ μοι ἔτι ἐξουσίαν δῶς λέγειν περὶ σοῦ ὅτι ἐπιμελής
 τε τῶν φίλων εἶ καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὥς φίλοις
 ἀγαθοῖς, καὶ ἐπὶ τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων
 ἀγάλλει οὐχ ἥττον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐαυτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς
 ἀγαθοῖς τῶν φίλων χαίρεις οὐδὲν ἥττον ἢ ἐπὶ τοῖς
 ἐαυτοῦ, ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις οὐκ ἀπο-
 κάμνεις μηχανώμενος, καὶ ὅτι ἐγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν
 εἶναι νικᾶν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, τοὺς δ'
 ἐχθροὺς κακῶς, πάννυ ἂν οἶμαί σοι ἐπιτήδειον εἶναι
 με σύνθηρον τῶν ἀγαθῶν φίλων. Τί οὖν, ἔφη ὁ 36
 Κριτόβουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ σοὶ ὃν
 ὅ τι ἂν βούλῃ περὶ ἐμοῦ λέγειν; Μὰ Δί' οὐχ, ὥς ποτε
 ἐγὼ Ἀσπασίας ἤκουσα· ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμνη-
 στρίδας μετὰ μὲν ἀληθείας τάγαθὰ διαγγελλούσας δει-
 νὰς εἶναι συνάγειν ἀνθρώπους εἰς κηδεῖαν, ψευδομένας
 δ' οὐκ ἐθέλειν ἐπαινεῖν· τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας
 ἄμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμνησαμένην. ἂ
 δὴ καὶ ἐγὼ πεισθεὶς ὁρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι οὐκ ἐξεῖναι
 μοι περὶ σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι οὐδὲν ὅ τι ἂν μὴ
 ἀληθεύω. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός 37
 μοι φίλος εἶ, ὃ Σώκρατες, οἷός, ἂν μὲν τι αὐτὸς ἔχω
 ἐπιτήδειον εἰς τὸ φίλους κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι·
 εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ἐπὶ τῇ ἐμῇ
 ὠφελείᾳ. Πότερα δ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὃ Κριτό-
 βουλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῆ ἐπαινῶν
 ἢ πείθων πειρᾶσθαι σε ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι; εἰ δὲ 38

μὴ φανερόν οὕτω σοι, ἐκ τῶνδε σκέψαι· εἰ γὰρ σε
 βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρω ψευδόμενος ἐπαί-
 νοίην, φέσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὃ δέ μοι
 πεισθὲις ἐπιτρέψειέ σοι τὴν ναῦν μὴ ἐπισταμένῳ κυ-
 βερνᾶν, ἔχεις τινὰ ἐλπίδα μὴ ἂν σαυτὸν τε καὶ τὴν
 ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἰ σοι πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν
 ψευδόμενος ὥς ἂν στρατηγικῶ τε καὶ δικαστικῶ καὶ
 πολιτικῶ ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι, τί ἂν οἶε σεαυτὸν καὶ
 τὴν πόλιν ὑπὸ σοῦ παθεῖν; ἢ εἰ τινὰς ἰδίᾳ τῶν πολι-
 τῶν πείσαιμι ψευδόμενος ὥς ὅντι οἰκονομικῶ τε καὶ
 ἐπιμελεῖ τὰ ἑαυτῶν ἐπιτρέψαι, ἅρ' οὐκ ἂν πείσαν
 διδόντες ἅμα τε βλαβερὸς εἴη καὶ καταγέλαστος φαίνοιο;
 39 ἀλλὰ συντομωτάτη τε καὶ ἀσφαλεστάτη καὶ καλλίστη
 ὁδός, ᾧ Κριτόβουλε, ὅ τι ἂν βούλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς
 εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειραῖσθαι· ὅσαι δ'
 ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὐρήσεις
 πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτη ἀύξανόμενας. ἐγὼ μὲν
 οὖν, ᾧ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ἡμᾶς τὰς ἀρετὰς με-
 λετᾶν· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γινώσκεις, δίδασκε. καὶ
 ὁ Κριτόβουλος, Ἄλλ' αἰσχυνοίμην ἂν, ἔφη, ᾧ Σώ-
 κρατες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ οὔτε ἀληθῆ
 λέγοιμ' ἂν.

VII. Καὶ μὴν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων τὰς μὲν δι'
 ἄγνοιαν ἐπειρᾶτο γνῶμη ἀκείσθαι, τὰς δὲ δι' ἐνδειαν
 διδάσκων κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. ἐρῶ δὲ
 καὶ ἐν τούτοις ἃ σύννοια αὐτῶ. Ἀρίσταρχον γὰρ ποτε
 ὁρῶν σκυθρωπῶς ἔχοντα· Ἔοικας, ἔφη, ᾧ Ἀρίσταρχε,
 βαρέως φέρειν τι· χορὴ δὲ τοῦ βάρους μεταδιδόναι
 τοῖς φίλοις· ἴσως γὰρ ἂν τί σε καὶ ἡμεῖς κονφίσαιμεν.
 2 καὶ ὁ Ἀρίσταρχος· Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, ἐν
 πολλῇ γέ εἰμι ἀπορίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ἐστασίασεν ἡ πόλις,

πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνεληλύθασι ὥς
 ἐμὲ καταλελειμμένα ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφίδαι καὶ
 ἀνεψιαὶ τοσαῦται ὥστ' εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τέτταρας καὶ
 δέκα τοὺς ἐλευθέρους. ~~Χ~~ λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς
 γῆς οὐδέν· οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς· οὐκ
 ἀπὸ τῶν οἰκῶν· ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστυ γέ-
 γονε. τὰ ἐπιπλα δὲ οὐδεὶς ὠνεῖται· οὐδὲ δανείσα-
 σθαι οὐδαμῶθεν ἔστιν ἀργύριον, ἀλλὰ πρότερον ἂν
 τίς μοι δοκεῖ ἐν τῇ ὁδῷ ζητῶν εὗρεῖν ἢ δανειζόμενος
 λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἔστιν, ὃ Σώκρατες, τοὺς
 οἰκείους περιορᾶν ἀπολλυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσού-
 τος τρέφειν ἐν τοιούτοις πράγμασιν. ἀκούσας οὖν
 ταῦτα ὁ Σωκράτης· Τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὃ τι Κερά-
 μων μὲν πολλοὺς τρέφων οὐ μόνον ἐαυτῷ τε καὶ ταύ-
 τοις τὰ ἐπιτηδεῖα δύναται παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περι-
 ποιεῖται τοσαῦτα ὥστε καὶ πλουτεῖν, σὺ δὲ πολλοὺς
 τρέφων δέδοικας μὴ δι' ἐνδεῖαν τῶν ἐπιτηδείων ἅπαν-
 τες ἀπόλῃσθαι; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει,
 ἐγὼ δ' ἐλευθέρους. ~~Χ~~ Καὶ πότερον, ἔφη, τοὺς παρὰ σοὶ
 ἐλευθέρους οἶε βελτίους εἶναι ἢ τοὺς παρὰ Κεράμωνι
 δούλους; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρ' ἐμοὶ ἐλευθέ-
 ρους. Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονη-
 ροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῶ βελτίους ἔχοντα ἐν
 ἀπορίᾳ εἶναι; Νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει,
 ἐγὼ δ' ἐλευθερίως πεπαιδευμένους. ~~Χ~~ Ἄρ' οὖν, ἔφη,
 τεχνίται εἰσιν οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι; Μά-
 λιστα γ', ἔφη. Οὐκοῦν χρήσιμά γ' ἄλφιστα; Σφόδρα
 γε. Τί δ' ἔρτοι; Οὐδὲν ἦτιον. Τί γάρ; ἔφη, ἡμάτιά
 τε ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα καὶ χιτωνίσκοι καὶ χλαμύδες
 καὶ ἔξωμίδες; Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα.
 Ἐπειτα, ἔφη, οἱ παρὰ σοὶ τούτων οὐδὲν ἐπίσταται

6 ποιεῖν; Πάντα μὲν οὖν, ὡς ἐγὼμαι. Εἴτ' οὐκ οἶσθα
 ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τούτων, ἀλφιτοποιίας, Ναυσικύδης
 οὐ μόνον ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς οἰκίτας τρέφει, ἀλλὰ
 πρὸς τούτοις καὶ ὅς πολλὰς καὶ βοῦς, καὶ περιποιεῖται
 τοσαῦτα ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν, ἀπὸ
 δὲ ἀρτοποιίας Κύρηβος τὴν τε οἰκίαν πᾶσαν διατρέφει
 καὶ ξῆ δαψιλῶς, Ἀημέας δ' ὁ Κολλυτεὺς ἀπὸ χλα-
 μυδουργίας, Μένων δ' ἀπὸ χλανοδοποιίας, Μεγαρέων
 δ' οἱ πλείστοι ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας διατρέφονται; Νῆ
 Αἰ', ἔφη, οὗτοι μὲν γὰρ ὠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώ-
 πους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι ἢ καλῶς
 7 ἔχει, ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς. Ἔπειτ',
 ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἷε χρῆναι
 αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν;
 πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας
 ἔμεινον διὰ γὰρ ὁρᾶς καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις ἢ
 τοὺς, ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, τούτων
 ἐπιμελομένους; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν
 αἰσθάνει τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν, ἢ προσήκει
 ἐπίστασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν, ἢ ἂν μάθωσι,
 καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι καὶ
 πρὸς τὸ κτήσασθαι τε καὶ σφᾶναι τὰ χρήσιμα πρὸς
 τὸν βίον ὠφέλιμα ὄντα, τὴν δ' ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπι-
 8 μέλειαν οὐδὲν χρήσιμα. Μαθὼν δέ, ἃ φῆς αὐτὰς ἐπίστα-
 σθαι, πότερον ὥς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον
 οὔτε ποιήσουσαι αὐτῶν οὐδέν, ἢ τοῦναντίον ὥς καὶ
 ἐπιμελησόμεναι τούτων καὶ ὠφελήσόμεναι ἀπ' αὐτῶν;
 ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἐνθρωποὶ σωφρονοῖεν, ἀρ-
 γοῦντες ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελόμενοι; ποτέρως δ' ἂν
 δικαιοτέροι εἶεν, εἰ ἐργάζονται ἢ εἰ ἀργοῦντες βου-
 9 λεύονται περὶ τῶν ἐπιτηδείων; ἀλλὰ καὶ νῦν μὲν, ὡς

ἐργῶμαι, οὔτε σὺ ἐκείνας φιλεῖς οὐτ' ἐκείναι σέ, σὺ μὲν ἡγούμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῷ, ἐκείναι δὲ σέ ὀρωσάαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς· ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μεῖζω τε ἀπέχθειαν γίνεσθαι καὶ τὴν προγεγονυῖαν χάριν μειοῦσθαι. εἰ δὲ προστατῆσης ὅπως ἐνεργοὶ ᾖσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις, ὀρῶν ὠφελίμους σεαυτῷ οὕσας, ἐκείναι δὲ σέ ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμεναι χαίροντα αὐταῖς, τῶν δὲ προγεγονυῖων εὐεργεσιῶν ἡδίων μεμνημένοι τὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν αὐξήσετε, καὶ ἐκ τούτων φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειώτερον ἀλλήλοις ἔξετε, εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρόν τι ἐμελλον ἐργάσεσθαι, 10 θάνατον ἀντ' αὐτοῦ προαιρετέον ἦν· νῦν δὲ ἂ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ πρεπωδέστατα γυναικὶ εἶναι ἐπίστανται, ὥς ἔοικε· πάντες δὲ ἂ ἐπίστανται ᾗστιά τε καὶ τάχιστα καὶ κάλλιστα καὶ ἡδίστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὕκνει, ἔφη, ταῦτα εἰσαγγεῖσθαι αὐταῖς ἂ σοὶ τε λυσιτελήσει κάκειναις· καί, ὥς εἰκόξ, ἡδέως ὑπακούουσιναι. Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι 11 δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὃ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσιέμην δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας ὃ ἂν λάβω οὐχ ἔξω ἀποδοῦναι, νῦν δὲ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι.

Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμὴ, ἐωνήθη δὲ 12 ἔρια· καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἡρίστιον, ἐργασάμεναι δὲ εἰδείπνου, ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν· καὶ ἀντὶ ὑπορωμένων ἑαυτοὺς ἡδέως ἀλλήλους ἐώρων, καὶ αἱ μὲν ὥς κηδεμόνα ἐφίλουν, ὃ δὲ ὥς ὠφελίμους ἡγάπα. τέλος δὲ ἔλθων πρὸς τὸν Σωκράτη χαιρῶν διηγεῖτο ταῦτά τε καὶ ὅτι αἰτιῶνται αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀργὸν ἐσθίειν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἴτα οὐ 13 λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γάρ, ὅτε

φωνήεντα ἦν τὰ ζῶα, τὴν οὖν πρὸς τὸν δεσπότην εἰ-
 πειν· Θανμαστὸν ποιεῖς, ὅς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἑριά
 σοι καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσας οὐδὲν δίδως ὅ
 τι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν, τῷ δὲ κυνί, ὅς οὐδὲν
 τοιοῦτόν σοι παρέχει, μεταδίδως οὐπερ αὐτὸς ἔχεις
 14 σίτον. τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἰπεῖν· Ναὶ μὰ Δί·
 ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σφῶν ὥστε μήτε ὑπ'
 ἀνθρώπων κλέπτεσθαι μήτε ὑπὸ λύκων ἀρπάζεσθαι·
 ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ'
 ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβοῦμεναι μὴ ἀπόλησθε. οὕτω
 δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα
 προτιμασθαι. καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε ὅτι ἀντὶ κυνὸς
 εἴ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής, καὶ διὰ σέ οὐδ' ὕψ' ἐνὸς
 ἀδικούμενου ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

- VIII. Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον διὰ χρόνου ἰδὼν·
 Πόθεν, ἔφη, Εὐθύρῃ, φαίνεται; Ἐπὶ μὲν τὴν κατέλυσιν
 τοῦ πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας,
 νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφηγέσθην τὰ ἐν
 τῇ ὑπερορίᾳ κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι
 οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἐπιδημήσας τῷ σώ-
 ματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. δοκεῖ δέ
 μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι ἢ δέεσθαι τινος ἀνθρώπων,
 ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην.
 2 Καὶ πόσον ἂν χρόνον οἶε σοι, ἔφη, τὸ σῶμα ἱκανὸν
 εἶναι μισθοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἐργάζεσθαι; Μὰ τὸν Δί',
 ἔφη, οὐ πολὺν χρόνον. Καὶ μήν, ἔφη, ὅταν γε πρε-
 σβύτερος γένη, δηλονότι δαπάνης μὲν δεήσει, μισθὸν
 δὲ οὐδεὶς σοι θελήσει τῶν τοῦ σώματος ἔργων δίδόναι.
 3 Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, κρεῖττόν ἐστιν
 αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις τῶν ἔργων ἐπιτίθεσθαι, ἢ καὶ
 πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπαρκέσει, καὶ προσελθόντα τῷ

τῶν πλείονα χρήματα κεκτημένων, [τῷ] δεομένῳ τοῦ συνεπιμελησόμενου, ἔργων τε ἐπιστατοῦντα καὶ συγκομίζοντα καρποὺς καὶ συμφυλάττοντα τὴν οὐσίαν, ὠφελοῦντα ἀντωφελεῖσθαι. Χαλεπὸς ἔν, ἔφη, ἐγώ, ὧς Σώκρατες, δουλείαν ὑπομένειμι. Καὶ μὴν οἷ γε ἐν ταῖς πόλεσι προστατεύοντες καὶ τῶν δημοσίων ἐπιμελούμενοι οὐ δουλοπρεπέστεροι ἔνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται. Ὅλως, ἔφη, ὧς Σώκρατες, τὸ ὑπαίτιον εἶναί τιτι οὐ πᾶν προσέμεναι. Καὶ μὴν, ἔφη, Εὐθύρη, οὐ πᾶν γε ῥᾷδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον ἐφ' ᾧ οὐκ ἔν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν· ἐπεὶ καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φῆς θανμάξω εἰ ῥᾷδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον διαγίγνεσθαι. χρὴ οὖν πειραῶσθαι τοὺς φιλαίτιους φεύγειν καὶ τοὺς εὐγνώμονας δίδωκεν, καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασθαι ποιεῖν ὑπομένειν, ὅσα δὲ μὴ δύνασθαι φυλάττεσθαι, ὅ τι δ' ἂν πράττης, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ προθυμώτατα ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἥκιστ' ἂν μὲν σε οἶμαι ἐν αἰτίᾳ εἶναι, μάλιστα δὲ τῇ ἀπορίᾳ βοήθειαν εὐρεῖν, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν καὶ εἰς τὸ γῆρας διαρκέστατα.

Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ Κρίτωνος ἀκούσαντα, ὡς IX. χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἴη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Νῦν γάρ, ἔφη, ἐμὲ τινες εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦνται ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν ἥδιον ἂν με ἀργύριον τελέσαι ἢ πράγματα ἔχειν. καὶ ὁ Σωκράτης· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, 2 κύνες δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσι; Καὶ μάλα, ἔφη· μᾶλλον γὰρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν ἢ μὴ. Οὐκ ἂν οὖν θορήκας καὶ

ἄνδρα, ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτο σοῦ ἀπερύκειν
 3 τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; Ἡδέως γ' ἂν, ἔφη, εἰ
 μὴ φοβοίμην ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο. Τί δ';
 ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ὅτι πολλῶ ἡδιόν ἐστι χαριζόμενον οἷω
 σοὶ ἀνδρὶ ἢ ἀπεχθόμενον ὠφελείσθαι; εὖ ἰσθ' ὅτι
 εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν, οἳ πένυ ἂν φιλοτι-
 μηθεῖεν φίλῳ σοι χρῆσθαι.

4 Καὶ ἐκ τούτων ἀνευρίσκουσιν Ἀρχέδημον, πάνυ
 μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ προᾶξαι, πένητα δέ· οὐ γὰρ
 ἦν οἷος ἀπὸ παντὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστος τε
 καὶ ἔφη ῥᾶστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβά-
 νειν. τούτῳ οὖν ὁ Κρίτων, ὁπότε συγκομίξοι ἢ σίτον
 ἢ ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ ἔρια ἢ τι ἄλλο τῶν ἐν ἀργῷ γιγνο-
 μένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ἀφελὼν ἂν ἔδωκε·
 καὶ ὁπότε θύοι, ἐκάλει, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπε-
 5 μελεῖτο. νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος ἀποστροφὴν οἱ τὸν
 Κρίτωνος οἶκον μάλα περιεῖπεν αὐτόν. καὶ εὐθύς του
 τῶν συκοφαντούντων τὸν Κρίτωνα ἀνευρίσκει πολλὰ
 μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς· καὶ προσεκαλέσατο
 εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ἣ αὐτόν ἔδει κριθῆναι ὃ τι
 6 δεῖ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. ὁ δὲ συνειδὼς αὐτῷ πολλὰ
 καὶ πονηρὰ πάντα ἔποιε ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρ-
 χεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως τὸν
 7 τε Κρίτωνα ἀφῆκε καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν. ἐπεὶ
 δὲ τοῦτο τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπράξατο,
 ἥδη τότε, ὥσπερ, ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύνα ἔχη, καὶ
 οἱ ἄλλοι νομεῖς βούλονται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀρέλας
 ἰστάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύωσιν, οὕτω δὴ καὶ
 Κρίτωνος πολλοὶ τῶν φίλων ἐδέοντο καὶ σφίσι παρ-
 8 ἔχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον. ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ
 Κρίτῳ ἡδέως ἐχαρίζετο, καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων

ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δέ τις αὐτῷ τούτων οἷς ἀπήχθετο ὀνειδίξει ὥς ὑπὸ Κρίτωνος ὠφελούμενος κολακεύει αὐτόν. Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρὸν ἐστὶν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρηστών ἀνθρώπων καὶ ἀντευεργετοῦντα τοὺς μὲν τοιοῦτους φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεσθαι, ἢ τοὺς μὲν καλοὺς ἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πειρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; ἐκ δὲ τούτου εἰς τε τῶν Κρίτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κρίτωνος φίλων ἐτιμᾶτο.

Οἶδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἐταίρῳ ὄντι τοιάδε X. διαλεχθέντα. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἂν τις σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ, ἐπιμελεῖ ὅπως ἀνασώσῃ; Καὶ 2 ἄλλους γε νῆ Δί', ἔφη, παρακαλῶ, σῶσθρα τούτου ἀνακηρύττων. Τί γάρ; ἔφη, ἐάν τις σοι κάμνη τῶν οἰκετῶν, τούτου ἐπιμελεῖ καὶ παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; Σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τις σοι τῶν γνωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὢν κινδυνεύει δι' ἐνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἶε σοι ἄξιον εἶναι ἐπιμεληθῆναι ὅπως διασωθῇ; καὶ μὴν οἶσθαι γε 3 ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης, αἰσχύνοιτο δ' ἂν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ μὴ ἀντωφελοῖν αἶ'. καίτοι τὸ ὑπηρέτην ἔκοντα τε καὶ εὖνον καὶ παραμόνιμον [καὶ τὸ κελεύόμενον ἱκανὸν ποιεῖν] ἔχειν καὶ μὴ μόνον τὸ κελεύόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι καὶ προνοεῖν καὶ προ- 4 βουλευέσθαι πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι. οἱ 4 μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἐξῇ πρίσθαι, τότε φασὶ δεῖν ὀνεισθαι· νῦν δὲ διὰ τὰ πράγματα εὐωνοτάτους ἐστὶ φίλους ἀγαθοὺς

5 κτήσασθαι. καὶ ὁ Διόδωρος· Ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένη. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε· νομίζω γὰρ οὔτε σοὶ κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκείνον τοῦ αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκείνον οὔτ' ἐκείνῳ μείζον ἀγαθὸν τὸ 6 πραχθῆναι ταῦτα ἢ σοί. οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ὄχλητο πρὸς τὸν Ἑρμογένη· καὶ οὐ πολὺν τελέσας ἐκτῆσατο φίλον, ὃς ἔργον εἶχε σκοπεῖν ὅ τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων ὠφελούη τε καὶ εὐφραίνῃ Διόδωρον.

[Γ.]

1. Ὅτι δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν ἐπιμελεῖς ὧν ὀρέγοντο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγῆσομαι. ἀκούσας γὰρ ποτε Διονυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἦκειν ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρὸς τινα τῶν συνόντων, ὃν ἠσθάνετο βουλόμενον τῆς τιμῆς 2 ταύτης ἐν τῇ πόλει τυχεῖν· Αἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, τὸν βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἔξον τοῦτο μαθεῖν, ἀμελεῖσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως ζημιόιτο πολὺ μᾶλλον ἢ εἰ τις ἀνδριάντας 3 ἐργολαβοίη μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριαντοποιεῖν. ὅλης γὰρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τὰ τε ἀγαθὰ κατορθούντος αὐτοῦ καὶ τὰ κακὰ διαμαρτάνοντος εἰκὸς γίνεσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν τοῦτο ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἰρεθῆναι ἐπιμελόμενος ζημιόιτο; τοιαῦτα μὲν 4 δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν. ἐπεὶ δὲ μεμαθηκὼς ἦκε, προσέπαιξεν αὐτῷ λέγων· Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα

γεραρόν ἔφη εἶναι, οὕτω καὶ ὅδε στρατηγεῖν μαθὼν
 γεραρώτερος φαίνεσθαι; καὶ γάρ, ὥσπερ ὁ καθαρίζειν
 μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ καθαρίξῃ, καθαριστής ἐστι, καὶ ὁ
 μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἰατρύῃ, ὅμως ἰατρός ἐστιν,
 οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρα-
 τηγὸς ὢν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἔλῃται. ὁ δὲ μὴ ἐπιστά-
 μενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός ἐστιν, οὐδ' ἐὰν
 ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῇ. ἄτάρ, ἔφη, ἵνα καί, ⁶
 ἐὰν ἡμῶν τις ἢ ταξιαρχῇ ἢ λοχαγῇ σοι, ἐπιστημονέ-
 στεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν πόθεν ἤρξατό
 σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. καὶ ὅς· Ἐκ τοῦ αὐτοῦ,
 ἔφη, εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα· τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε
 καὶ ἄλλ' οὐδὲν ἐδίδαξεν. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ⁶
 τοῦτό γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. καὶ γὰρ
 παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν
 εἶναι χρὴ καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώ-
 ταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργαστικὸν καὶ ἐπιμελῆ καὶ
 καρτερικὸν καὶ ἀγχίνουον καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὤμιον
 καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον καὶ φυλακτικόν τε καὶ
 κλέπτην καὶ προετικόν καὶ ἄρπαγα καὶ φιλόδωρον καὶ
 πλεονέκτην καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ
 καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα
 ἔχειν. καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι· πολὺ γὰρ ⁷
 διαφέρει στράτευμα ταταγμένον ἀτάκτου, ὥσπερ λίθοι
 τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως μὲν
 ἑρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν, ἰππεῖδ' δὲ ταχθῇ
 κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μῆτε σηπόμενα μῆτε τηκό-
 μενα, οἳ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος, ἐν μύσῳ δὲ αἶ τε
 πλίνθοι καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθεται,
 τότε γίνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, οἰκία. Ἀλλὰ πάντῃ, ⁸
 ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἰρημας. καὶ

- γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς τε πρώτους ἀρίστους δεῖ τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς χειρίστους, ὥνα ὑπὸ μὲν τῶν ἄγωνται, ὑπὸ δὲ τῶν ὠθῶνται. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγινώσκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὦν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἰ σε ἀργύριον ἐκέλευσε πρῶτον μὲν καὶ τελευταῖον τὸ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χειρίστον, μὴ διδάξας διαγινώσκειν τό τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν· ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν. Τί οὖν οὐ σκοποῦμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον δέοι ἀρπάζειν, τοὺς φιλαργυρωτάτους πρώτους καθιστάντες ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; Ἐμοιγε δοκεῖ. Τί δὲ τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας; ἄρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προτακτέον; Οὗτοι γοῦν εἰσιν, ἔφη, οἱ ἔνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. οὐ τοίνυν οὗτοι γε ἄθηλοι, ἀλλ' ἐπιφανεῖς πανταχοῦ ὄντες εὐεργετοὶ ἂν εἴεν. Ἀτάρ, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως χρηστέον ἐκάστη τῶν τάξεων; Οὐ πάνν, ἔφη. Καὶ μὴν πολλὰ γ' ἐστὶ πρὸς ἃ οὔτε τάττειν οὔτε ἄρειν ὡσαύτως προσήκει. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐ διεσαφήμιζε ταῦτα. Νῆ Δί', ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπανερῶτα· ἦν γὰρ ἐπίσθηται καὶ μὴ ἀναιδῆς ἦ, αἰσχυνεῖται ἀργύριον εἰληφὼς ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψασθαι.
- II. Ἐντυχὼν δέ ποτε στρατηγεῖν ἡρημένῳ τῷ· Τοῦ ἔνεκεν, ἔφη, Ὀμηρὸν οἶμι τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορεῦσαι ποιμένα λαῶν; ἄρά γε ὅτι, ὥσπερ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως σῶαί τε ἔσονται αἱ οἶες καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι καί, οὐ ἔνεκα τρέφονται, τοῦτο

ἔσται, οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως
σῶοι τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσιν
καί, οὐδ' ἕνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται
δέ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ᾧσιν.
ἢ τί δήποτε οὕτως ἐπήνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπών· 2

Ἀμφοτέρων, βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής;

ἄρα γε ὅτι αἰχμητής τε κρατερός ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος
αὐτὸς εὐ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ
παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἷτιος εἴη, καὶ βασιλεὺς
ἀγαθός, οὐκ εἰ μόνον τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προ-
εστήκοι, ἀλλ' εἰ καί, ὡν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας
αἷτιος εἴη; καὶ γὰρ βασιλεὺς αἰρεῖται οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ 3
καλῶς ἐπιμελῇται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν
εὐ πράττωσι· καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος
αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾗ, καὶ στρατηγοὺς αἰροῦνται τού-
του ἕνεκα, ἵνα πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἡγεμόνες ᾧσι. δεῖ 4
οὖν τὸν στρατηγοῦντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἐλα-
μένοις αὐτὸν στρατηγόν· καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τού-
του ἄλλο δάδιον εὑρεῖν οὔτε αἰσχίον τοῦ ἐναντίου.
καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετὴ
τὰ μὲν ἄλλα περιήρει, κατέλιπε δὲ τὸ εὐδαιμόνας
ποιεῖν ὡν ἂν ἡγῆται.

Καὶ ἱππαρχεῖν δὲ τιμὴ ἡρημένῳ οἶδ' αὖ ποτε αὐτὸν III.
τοιὰδε διαλεχθέντα· Ἐχοις ἔν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν
ἡμῖν ὅτου ἕνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; οὐ γὰρ δὴ
τοῦ πρώτος τῶν ἱππέων ἐλαύνειν· καὶ γὰρ αἱ ἱππο-
τοξόται τούτου γε ἀξιοῦνται· προσελάννουσι γοῖν καὶ
τῶν ἱππάρχων. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ
τοῦ γνωσθῆναί γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοι γε ὑπὸ
πάντων γιννώσκονται. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις. 2

'Ἄλλ' ἔρα ὅτι τὸ ἱππικὸν οἶεϊ τῇ πόλει βέλτιον ἂν
 ποιήσας παραδοῦναι καί, εἴ τις χρεῖα γίγνοιτο ἱππέων,
 τούτων ἡγρούμενος ἀγαθοῦ τινος αἴτιος γενέσθαι τῇ
 πόλει; Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ ἔστι γε νῆ Δε', ἔφη ὁ
 Σωκράτης, καλόν, ἐὰν δύνη ταῦτα ποιῆσαι. ἡ δὲ ἀρχή
 που ἐφ' ἧς ἡγήσασαι ἵππων τε καὶ ἀμβατῶν ἐστίν. Ἔστι
 3 γὰρ οὖν, ἔφη. Ἴδι δὲ λέξον ἡμῖν τοῦτο πρῶτον, ὅπως
 διανοεῖ τοὺς ἵππους βελτίους ποιῆσαι. καὶ ὅς· Ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ
 4 ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἐπιμελεῖσθαι. Ἐὰν
 οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχονται σοι τοὺς ἵππους οἱ
 μὲν οὕτω κακὸποδας ἢ κακοσκελεῖς ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ
 οὕτως ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ
 οὕτως ἀναγώρους ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξῃς,
 οἱ δὲ οὕτω λαχιστάς ὥστε μὴδὲ τάξει δυνατόν εἶναι,
 τί σοι τοῦ ἱππικοῦ ὄφελος ἐστίν; ἢ πῶς δυνήσεται τοιού-
 των ἡγρούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; καὶ ὅς·
 Ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων
 5 εἰς τὸ δυνατόν ἐπιμελεῖσθαι. Τί δέ; τοὺς ἱππέας οὐκ
 ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; Ἐγώγ', ἔφη.
 Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους
 ποιήσεις [αὐτούς]; Δεῖ γοῦν, ἔφη· καὶ γὰρ εἴ τις
 6 αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σφῶντο. Τί γάρ;
 ἐὰν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολε-
 μίους ἐπὶ τὴν ἄμμου κελεύσεις, ἐνθαπερ εἰώθατε ἱπ-
 πεύειν, ἢ πειράσει τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι
 χωρίοις ἐν οἷσι περ οἱ πόλεμοι γίνονται; Βέλτιον
 7 γοῦν, ἔφη. Τί γάρ; τοῦ βάλλειν ὥς πλείστους ἀπὸ
 τῶν ἵππων ἐπιμελείαν τινα ποιήσει; Βέλτιον γοῦν,
 ἔφη, καὶ τοῦτο. Θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων καὶ
 ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἥπερ ἀλκιμωτέρους

ποιεῖ, διανενόησαι; Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι,
 ἔφη. Ὅπως δέ σοι πείθονται οἱ ἱππεῖς πεφρόντικώς 8
 τι; ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων οὔτε ἱππέων ἀγα-
 θῶν καὶ ἀκλίμων οὐδὲν ὕψελος. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.
 ἀλλὰ πῶς ἂν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐ-
 τοὺς προτρέψαιτο; Ἐκεῖνο μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι ἐν 9
 παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι
 πείθεσθαι οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι. καὶ γὰρ
 ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ
 μάλιστα πείθονται, καὶ ἐν πλοίῳ [οἱ πλέοντες], ὃν ἂν
 κυβερνητικώτατον, καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτα-
 τον. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ ἐν ἱπ-
 πικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδῶς φαίνεται ἂν δεῖ ποιεῖν, τούτῳ
 μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι. Ἐάν οὖν, ἔφη, 10
 ἐγώ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δηλὸς ὦ, ἀρκέσει
 μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί; Ἐάν γε πρὸς
 τούτῳ, ἔφη, διδάξης αὐτοὺς ὥς τὸ πείθεσθαι σοι κάλ-
 λιόν τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. Πῶς οὖν, ἔφη,
 τοῦτο διδάξω; Πολὺν νῆ. Αἴ', ἔφη, ὅσον ἢ εἰ σοι δεοί
 διδάσκουν ὥς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσι-
 τελίστερά ἐστι. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς 11
 τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι;
 Σὺ δ' ὦρον, ἔφη, χρῆναι αἰωπῇ ἵππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύ-
 μησαι, ὅτι, ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα,
 δι' ὃν γε ξὴν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου
 ἐμάθομεν, καὶ εἰ τι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα,
 διὰ λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες μάλιστα
 λόγῳ χρῶνται καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα [μάλιστα] ἐπι-
 στάμενοι κάλλιστα διαλέγονται; ἢ τόδε οὐκ ἐντεθύ- 12
 μησαι, ὥς, ὅταν γε χορὸς εἰς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως
 γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς

- ἄλλοθεν οὐδαμῶθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίνεται οὐδὲ
 εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται;
- 13 Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὔτε εὐφωνία τοσοῦτον
 διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων οὔτε σωμαίων με-
 γέθει καὶ ὥμῃ, ὅσον φιλοτιμία, ἥπερ μάλιστα παρ-
 οξύνει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἐντιμα. Ἀληθές, ἔφη, καὶ
- 14 τοῦτο. Οὐκοῦν οἶει, ἔφη, καὶ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἐνθάδε
 εἰ τις ἐπιμεληθεῖη, [ὥς] πολὺ ἂν καὶ τοῦτο διενεργεῖν
 τῶν ἄλλων ὕπλων τε καὶ ἱππων παρασκευῇ καὶ εὐταξίᾳ
 καὶ τῷ ἐτοιμῶς κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ
 νομίσειαν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξε-
- 15 σθαι; Εἰκός γε, ἔφη. Μὴ τοίνυν ὅκνει, ἔφη, ἀλλὰ
 πειρῶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν, ἅφ' ὧν αὐτὸς
 τε ὠφελήσεται καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται διὰ σέ. Ἀλλὰ νῆ
 Αἶα πειράσσομαι, ἔφη.
- IV. Ἰδὼν δὲ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα
 ἤρετο· Τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ἤρηνται; καὶ
 ὅς· Οὐ γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοί εἰσιν Ἀθη-
 ναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐχ εἴλοντο, ὅς ἐκ καταλόγου
 στρατευόμενος κατατέτοιμμαι καὶ λοχαγῶν καὶ ταξι-
 αρχῶν καὶ τραύματα ὑπὸ τῶν πολεμίων τοσαῦτα ἔχω
 — ἕμα δὲ καὶ τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνού-
 μενος ἐπιδείκνυνεν — Ἀντισθένης δέ, ἔφη, εἴλοντο τὸν
 οὔτε ὁπλίτην πω στρατευσάμενον ἔν τε τοῖς ἱππεῦσιν
 οὐδὲν περίβλεπτον ποιήσαντα ἐπιστάμενόν τε ἄλλο
- 2 οὐδὲν ἢ χρήματα συλλέγειν; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 τοῦτο μὲν ἀγαθόν, εἰ γε τοῖς στρατιώταις ἱκανὸς ἔσται
 τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν; Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ
 Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἱκανοί εἰσιν. ἀλλ'
- 3 οὐχ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύνανται ἂν. καὶ ὁ
 Σωκράτης ἔφη· Ἀλλὰ καὶ φιλόνομος Ἀντισθένης ἔστιν,

ὁ στρατηγὸς προσεῖναι ἐπιτηδεῖόν ἐστιν· οὐχ ὅρᾳς ὅτι καὶ ὁσάνκις κεχορήγηκε πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὅμοιον ἐστὶ χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προσεστέναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ᾧδῃς γε ὁ Ἀντισθένης οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὢν ὅμως ἐγένετο ἱκανὸς εὐρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. Καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ οὖν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὐρήσει τοὺς τάξοντας ἀνθ' ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς μαχουμένους. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκη τε καὶ προαιρηται, εὐκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη* καὶ δεπαιῶν δ' αὐτὸν εἰκὸς μᾶλλον ἢν ἐθέλειν εἰς τὴν σὺν ὅλῃ τῇ πόλει τῶν πολεμικῶν νίκην ἢ εἰς τὴν σὺν τῇ φυλῇ τῶν χορικῶν. Αἰεὶς σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός ἐστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; Αἰγὼ ἐγὼγ', ἔφη, ὡς, ὅτου ἂν τις προστατεύῃ, ἐὰν γιγνώσκῃ τε ὢν δεῖ καὶ ταῦτα πορίζεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χοροῦ εἴτε οἴκου εἴτε πόλεως εἴτε στρατεύματος προστατεύοι. καὶ ὁ Νικομαχίδης· Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ποτε ᾧμην ἐγὼ σοῦ ἀκοῦσαι ὡς οἱ ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἂν εἶεν. Ἴθι δὴ, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν πότερον τὰ αὐτὰ ἐστὶν ἢ διαφέρει τι. Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παρασκευάζειν ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ; τὸ προστάττειν ἕκαστα τοῖς ἐπιτηδεύουσιν πράττειν; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Καὶ μὴν τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν ἀμφοτέροισι οἶμαι προσήκειν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς

- ποιεῖσθαι πῶς οὐ καλὸν ἀμφοτέροις; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις ἢ οὐ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ φυλακτικούς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει; Σφόδρα γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπόνους ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα;
- 10 Ταῦτα μὲν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι οὐκ ἐτι ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἐχθροὶ γε τοὶ ἀμφοτέροις γίνονται; Καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτο γε. Οὐκοῦν
- 11 τὸ περιγενέσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; Πάνυ γ', ἔφη· ἀλλ' ἐκεῖνο παριεῖς, ἂν δέῃ μάχεσθαι, τί ὠφελήσει ἢ οἰκονομική; Ἐνταῦθα δῆπον καὶ πλεῖστον, ἔφη· ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος, εἰδὼς ὅτι οὐδὲν οὕτω λυσιτελές τε καὶ κερδαλέον ἐστίν, ὥς τὸ μαχόμενον τοὺς πολεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιώδες, ὥς τὸ ἡττᾶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσῃ καὶ παρασκευάζεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἡττᾶσθαι φέροντα σκέπεται καὶ φυλάσσεται, ἐνεργῶς δ' ἂν τὴν παρασκευὴν ὁρᾷ νικητικὴν οὖσαν, μαχεῖται, οὐχ ἥκιστα δὲ τούτων, ἂν ἀπαρασκευὸς ᾖ,
- 12 φυλάσσεται συνάπτειν μάχην. μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὧ Νικομαχίδῃ, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν· ἡ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πληθύνει μόνον διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν, τὰ δὲ ἄλλα παραπλήσια ἔχει [τὸ δὲ μέριστον, ὅτι οὔτε ἄνευ ἀνθρώπων οὐδετέρα γίνεταί οὔτε δι' ἄλλων μὲν ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινά]. οὐ γὰρ ἄλλοις τισὶν ἀνθρώποις οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται ἢ οἷσπερ οἱ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες· οἷς οἱ ἐπιστάμενοι χρῆσθαι καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσιν, οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι ἀμφοτέρωθεν πλημμελοῦσι.

Περικλεῖ δέ ποτε τῷ τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ V.
 διαλεγόμενος· Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ Περικλείης, ἐλπὶδα
 ἔχω σοῦ στρατηγήσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξότεραν
 τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἔσεσθαι καὶ τῶν πολεμίων
 κρατῆσειν. καὶ ὁ Περικλῆς· Βουλοίμην ἄν, ἔφη, ὦ
 Σώκρατες, ἂ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἄν, οὐ
 δύναμαι γινῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, δια-
 λογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν ὅπου ἤδη τὸ
 δυνατόν ἐστι; Βούλομαι, ἔφη. Οὐκοῦν οἴσθα, ἔφη, 2
 ὅτι πλήθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν;
 Οἶδα γάρ, ἔφη. Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότερον
 ἐκ Βοιωτῶν οἶσι πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι ἢ ἐξ Ἀθηναίων;
 Οὐδὲ ταύτῃ μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. Εὐμενεστέρους
 δὲ ποτέρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε·
 Βοιωτῶν μὲν γάρ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων
 δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν, Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὀρθῶ τοιοῦ-
 τον. Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμότατοί γε καὶ μεγαλοφρονέ- 3
 στατοὶ πάντων εἰσὶν· ἅπερ οὐχ ἥμισυ παροξύνει κιν-
 δυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος. Οὐδὲ ἐν
 τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. Καὶ μὴν προγόνων γε
 καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ
 Ἀθηναίοις· ὃ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονται τε
 ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἄλκιμοι γίνεσθαι. Ταῦτα μὲν 4
 ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὁρᾷς, ὅτι, ἂν
 οὐ ἢ τε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλίων ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ
 ἐγένετο καὶ ἢ μεθ' Ἰπποκράτους ἐπὶ Ἀηλῷ, ἐκ τούτων
 τεταπεινῶνται μὲν ἢ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς
 Βοιωτούς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς
 τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν, οἱ πρόσθεν οὐδ'
 ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίους ἄνευ Λακεδαι-
 μονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι,

νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν
 Ἀττικὴν, Ἀθηναῖοι δέ, οἱ πρότερον [ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι
 ἐγένοντο] πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται, μὴ
 5 Βοιωτοὶ δῆλώσωσι τὴν Ἀττικὴν. καὶ ὁ Σωκράτης· Ἀλλ'
 αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ
 μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέως διακεῖ-
 σθαι ἢ πόλιν. τὸ μὲν γὰρ θάρος ἀμέλειάν τε καὶ
 θάσυναν καὶ ἀπειθειαν ἐμβάλλει, ὃ δὲ φόβος προσ-
 εκτικωτέρους τε καὶ εὐπειθεστέρους καὶ εὐτακτοτέρους
 6 ποιεῖ. τεκμήριαι δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς
 ναυσίν· ὅταν μὲν γὰρ δῆπον μὴδὲν φοβῶνται, μεστοί
 εἰσιν ἀταξίας· ἔστ' ἂν, δὲ ἡ χεῖμα ἢ πολεμίους
 δεισώσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιοῦσιν,
 ἀλλὰ καὶ σιγῶσι παραδοκοῦντες τὰ προσταχθεύμενα,
 7 ὥσπερ χορευταί. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἰ γε
 νῦν μάλιστα πείθονται, ὥρα ἂν εἴη λέγειν, πῶς ἂν
 αὐτοὺς προτρεψάμεθα πάλιν ἀνερασθῆναι τῆς ἀρχαίας
 8 ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας. Οὐκοῦν, ἔφη
 ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς ὧν
 οἱ ἄλλοι εἶχον ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς
 ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα μάλιστα ἂν
 οὕτως αὐτοὺς ἐξωρῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων· ἐπεὶ δὲ
 τοῦ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι βου-
 λόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσ-
 ἦκον αὐτοῖς, καὶ ὥς τούτου ἐπιμελόμενοι πάντων ἂν
 9 εἶεν κράτιστοι. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; Οἶμαι
 μὲν, εἰ τοὺς γε παλαιάτους ὧν ἀκούομεν προγόνους
 αὐτῶν ἀναμνησέσκειμεν αὐτοὺς [ἀκηκοτάς] ἀρίστους
 10 γεγονέναι. Ἄρα λέγεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ
 περὶ Κέρροπα δι' ἀρετὴν ἔκριναν; Λέγω γάρ, καὶ τὴν
 Ἐρεχθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον

τὸν ἐπ' ἐκείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης
 ἡπείρου πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν
 Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ Θησέως πολε-
 μηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γερόνασι τῶν
 καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες· εἰ δὲ βούλει, ἂν 11
 ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν
 γεγονότες ἐπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἀγωνιζό-
 μενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς
 Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας καὶ πλείστην τῶν προγε-
 γονότων δύναμιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους καὶ μέγιστα
 ἔργα κατειργασμένους, τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων
 ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· οὐ δὴ
 καὶ λέγονται πολὺ διενεργεῖν τῶν καθ' αὐτοὺς ἀν-
 θρώπων. Λέγονται γάρ, ἔφη. Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν 12
 μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γεγωνυῶν διέμειναν ἐν
 τῇ ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὲρ δικαίων ἐντιλέγοντες ἐπέ-
 τρεπον ἐκείνοις, πολλοὶ δὲ ὑπὸ κρείττονων ὑβριζόμενοι
 κατέφευγον πρὸς ἐκείνους. καὶ ὁ Περικλῆς· Καὶ θαν- 13
 μάξω γ', ἔφη, ὦ Σωκράτες, ἢ πόλις ὅπως ποτ' ἐπὶ τὸ
 χεῖρον ἐκλινεν. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι, ὁ Σωκράτης,
 ὥσπερ καὶ ἀθληταὶ τινες διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεργεῖν
 καὶ κρατιστεῦσαι καταρροῇ θυμίσαντες ὑστερίζουσι τῶν
 ἀντιπάλων, οὕτω καὶ Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας
 ἀμελῆσαι ἑαυτῶν καὶ διὰ τοῦτο χείρους γεγονέναι. Ἦν 14
 οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν
 ἀρετήν; καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι
 εἶναι, ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπι-
 τηδεύματα μηδὲν χείρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν
 ἂν χείρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν
 πρωτεύοντας μιμούμενοι καὶ ταῦτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτη-
 δεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι οὐδὲν ἂν

- χείρους ἐκείνων εἶεν, εἰ δ' ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίους.
 15 Ἀέγεις, ἔφη, πόρρω που εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκαγα-
 θίαν. πότε γὰρ οὕτως Ἀθηναῖοι ὥσπερ Λακεδαι-
 μόνιοι ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἱ ἀπὸ τῶν πατέρων
 ἄρχονται καταφρονεῖν τῶν γεραιτέρων, ἢ σωμασκήσουσιν
 οὕτως, οἱ οὐ μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ
 16 τῶν ἐπιμελομένων καταγελῶσι; πότε δὲ οὕτω πείδονται
 τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν
 τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε οὕτως ὁμονήσουσιν, οἳ γε ἀντὶ
 μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα ἐπηρεά-
 ζουσιν ἀλλήλοις καὶ φθινοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς
 ἄλλοις ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ πάντων ἐν τε ταῖς ἰδίαις
 συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται καὶ πλείστας
 δίκας ἀλλήλοις δικάζονται καὶ προαιροῦνται μᾶλλον
 οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς,
 τοῖς δὲ κοινοῖς ὥσπερ ἄλλοτριόις χρώμενοι περὶ τούτων
 αὐτὸ μάχονται καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα
 17 χαίρουσιν; εἰς ᾧ πολλὴ μὲν ἀτηρία καὶ κακία τῇ πόλει
 ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς
 πολίταις ἐγγίγνεται, δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι ἀεὶ,
 μὴ τι μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν τῇ πόλει
 18 συμβῇ. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περίκλεις,
 οὕτως ἡγοῦ ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. οὐχ
 ὀρεῖς, ὥς εὐτακτοὶ μὲν εἰσιν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως
 δ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἄνωσι πείδονται τοῖς ἐπιστάταις,
 οὐδένων δὲ καταδεέστερον ἐν τοῖς χοροῖς ὑπηρετοῦσι
 19 τοῖς διδασκάλοις; Τοῦτο γάρ ται, ἔφη, καὶ θαυμαστόν
 ἐστὶ, τὸ τοὺς μὲν τοιοῦτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι,
 τοὺς δὲ ὁπλίτας καὶ τοὺς ἵππεῖς, οἱ δοκοῦσι καλοκα-
 γαθίᾳ προκεκρίσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι
 20 πάντων. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ πάγω

βουλή, ὦ Περίκλεις, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθί-
 σταται; Καὶ μάλα, ἔφη. Οἶσθα οὖν τινες, ἔφη, κάλλιον
 ἢ νομιμώτερον ἢ σεμνότερον ἢ δικαιότερον τάς τε δίκας
 δικάζοντας καὶ τὰλλα πάντα πράττοντας; Οὐ μέμφομαι,
 ἔφη, τοῦτοις. Οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἄδυμειν ὥς οὐκ
 εὐτάκτων ὕτων Ἀθηναίων. Καὶ μὴν ἐν γε τοῖς στρα-²¹
 τιωτικοῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε καὶ
 εὐτακτεῖν καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων προσέχουσιν.
 Ἴσως γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἥκιστα ἐπι-
 στάμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐχ ὀρθῶς, ὅτι καθαριστῶν
 μὲν καὶ χορευτῶν καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἰς ἐπιχειρεῖ
 ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν οὐδὲ παγκρα-
 τιαστῶν; ἀλλὰ πάντες οἱ τούτων ἄρχοντες ἔχουσι δεῖξαι
 ὁπόθεν ἔμαθον ταῦτα ἐφ' οἷς ἐφεστᾶσι· τῶν δὲ στρα-
 τηγῶν οἱ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν. αὐ μέντοι σέ γε²²
 τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαί σε οὐδὲν ἥττον
 ἔχειν εἰπεῖν ὁπότε στρατηγεῖν ἢ ὁπότε παλαίειν ἢ ὀξῶ
 μανθάνειν. καὶ πολλὰ μὲν οἶμαί σε τῶν πατρῴων
 στρατηγημάτων παρεληφότα διασώζειν, πολλὰ δὲ παν-
 ταχόθεν συνηχῆναι, ὁπόθεν οἶόν τε ἦν μάθειν τι
 ὠφελίμον εἰς στρατηγίαν. οἶμαι δέ σε πολλὰ μεριμνᾶν,²³
 ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν
 ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἰσθῇ σεαυτοῦ μὴ
 εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δώρων
 οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν ἢ
 μὴ ἐπίστασαι καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς. καὶ ὁ Πε-²⁴
 ρικλῆς· Οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ'
 οἷόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι ταῦτα λέγεις, ἀλλ'
 ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν
 τούτων ἀπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. ὁμολογῶ μέντοι
 καὶ γὰρ σοι ταῦτα. Τοῦτο δ', ἔφη, ὦ Περίκλεις, κατα-²⁵

νενόηκας, ὅτι πρόκειται τῆς χώρας ἡμῶν ὕψη μεγάλα,
 καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν
 εἰσδοὶ στεναί τε καὶ προσάντεις εἰσὶ, καὶ ὅτι μέση
 26 διέξωσται ὕρσιον ἐρυμνοῖς; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ;
 ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι ἐν τῇ βασιλείᾳ
 χώρα κατέχοντες ἐρυμνὰ πᾶν χωρία καὶ κοῦφως ὥπλι-
 σμένοι δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλείᾳ χώραν κατα-
 θέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ξὴν ἐλεύθεροι; Καὶ τοῦτο
 27 γ', ἔφη, ἀκούω. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἶει, ἔφη, μέχρι
 τῆς ἐλαφροῦς ἡλικίας ὥπλισμένους κορυφατέροις ὅπλοις
 καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὕψη κατέχοντας βλαβεροὺς
 μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς
 πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι; καὶ ὁ Περικλῆς·
 Πάντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα
 28 εἶναι. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοὶ ταῦτα,
 ἐπιχειρεῖ αὐτοῖς, ὦ ἄριστε· ὅ τι μὲν γὰρ ἂν τούτων
 καταπράξεῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἐστὶ καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν·
 εἰ δέ τι αὐτῶν ἀδυνατῆς, οὔτε τὴν πόλιν βλάψεις
 οὔτε σαυτὸν κατασχευεῖς.

VI. Γλαῦκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, ὅτ' ἐπεχειρεῖ δη-
 μιῳρεῖν, ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως οὐδέπω
 εἰκοσιν ἔτη γεγονώς, τῶν ἄλλων οἰκείων τε καὶ φίλων
 οὐδεὶς ἐδύνάτο παῦσαι ἐλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος
 καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δέ, εὐνους ὢν
 αὐτῷ διὰ τε Χαρμίδην τὸν Γλαῦκωνος καὶ διὰ Πλά-
 2 τωνα, μόνος ἔπαυσεν. ἐντυχὼν γὰρ αὐτῷ πρῶτον μὲν
 εἰς τὸ ἐθέλῃσαι ἀκούειν τοιάδε λέξας κατέσχευ· Ὁ
 Γλαῦκων, ἔφη, προστατεύειν ἡμῖν διανενόησαι τῆς
 πόλεως; Ἐγώ γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. Νή Δί', ἔφη,
 καλὸν γάρ, εἴπερ τι καὶ ἕλλο τῶν ἐν ἀνθρώποις. δῆλον
 γὰρ ὅτι, εἰν τοῦτο διαπράξῃ, δυνατός μὲν ἔσει αὐτός

τυγχάνειν ὅτου ἂν ἐπιθυμῇς, Ικανὸς δὲ τοὺς φίλους
 ὠφελεῖν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατρῷον οἶκον, αὐξήσεις δὲ
 τὴν πατρίδα, ὀνομαστός δ' ἔσει πρῶτον μὲν ἐν τῇ
 πόλει, ἐπειτα ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἴσως δ', ὥσπερ Θεμιστο-
 κλῆς, καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ᾗς, πανταχοῦ
 περίβλεπτος ἔσει. ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμε-
 3 γαλύνετο καὶ ἡδέως παρέμενε. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σω-
 κράτης· Οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν, ὦ Γλαύκων, δῆλον,
 ὅτι, εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελήτέα σοι ἡ πόλις ἐστί;
 Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Πρὸς θεῶν, ἔφη, μὴ τοίνυν
 ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἴπου ἡμῖν ἐκ τίνος ἄρξει τὴν πόλιν
 εὐεργετεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώπησεν, ὥς ἂν 4
 τότε σκοπῶν ὀπόθεν ἄρχοιτο· Ἄρ', ἔφη ὁ Σωκράτης,
 ὥσπερ φίλου οἶκον εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτερον
 αὐτὸν ἐπιχειροίης ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πει-
 ράσει πλουσιωτέραν ποιῆσαι; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκ- 5
 οὖν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη προσόδων αὐτῇ πλειόνων
 γενομένων; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Λέξον δὴ, ἔφη, ἐκ τίνων
 νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει καὶ πόσαι τινές εἰσι; δῆλον
 γὰρ ὅτι ἔσκειναι, ἵνα, εἰ μὲν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν,
 ἐκπληρώσῃς, εἰ δὲ παραλείπονται, προσπορίσῃς. Ἀλλὰ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι.
 Ἄλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, παρέλιπες, τὰς γε δαπάνας τῆς 6
 πόλεως ἡμῖν εἰπέ· δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τούτων τὰς
 περιττὰς ἀφαιρεῖν διανοεῖ. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη,
 οὐδὲ πρὸς ταῦτά πω ἐσχόλασα. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν
 πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλούμεθα· πῶς
 γὰρ οἶόν τε μὴ εἶδόν γε τὰ ἀναλώματα καὶ τὰς προσ-
 ὄδους ἐπιμεληθῆναι τούτων; Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη 7
 ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν
 πλουτίζειν. Νῆ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν

τις αὐτῶν κρείττων ἢ· ἡττων δὲ ὦν καὶ τὰ ὄντα προσ-
 8 αποβάλοι ἔν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸν
 γε βουλευσόμενον, πρὸς οὔστινας δεῖ πολεμεῖν, τὴν τε
 τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέναι δεῖ,
 ἵνα, ἐὰν μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ἢ, συμβουλευῇ
 ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ, ἐὰν δὲ ἡττων τῶν ἐναντίων,
 9 εὐλαβεῖσθαι πείθῃ. Ὅρθῳς λέγεις, ἔφη. Πρῶτον μὲν
 τοῖνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τῆς πόλεως τὴν τε περὶ κλῆν
 καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, εἴτα τὴν τῶν ἐναντίων.
 Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι οὕτω γε
 ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. Ἀλλ' εἰ γέγραπται σοι, ἐνεργε,
 ἔφη· πᾶν γὰρ ἡδέως ἂν τοῦτο ἀκούσαιμι. Ἀλλὰ μὰ
 10 τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ γέγραπται μοί πο. Οὐκοῦν, ἔφη,
 καὶ περὶ πολέμου συμβουλευεῖν τὴν γε πρώτην ἐπι-
 στήσομεν· ἴσως γὰρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἄρτι
 ἀρχόμενος τῆς προστατείας οὐπω ἐξήτακας. ἀλλὰ τοι
 περὶ γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι ἤδη σοι μεμέληκε
 καὶ οἶσθα ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπικαιροί εἰσι καὶ ὁπόσαι
 μὴ, καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοὶ εἰσι καὶ ὁπόσοι μὴ
 εἰσι· καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλεύσεις
 11 μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν. Νῆ Δί',
 ἔφη ὁ Γλαύκων, ἀπάσας μὲν οὖν ἔρωγε, ἐνεκά γε τοῦ
 οὕτως αὐτὰς φυλάττεσθαι ὥστε κλέπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς
 χώρας. Ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακὰς, οὐκ
 οἶει καὶ ἀρπάζειν ἐξουσίαν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ;
 ἂντάρ, ἔφη, πότερον ἐλθῶν αὐτὰς ἐξήτακας τοῦτο, ἢ
 πῶς οἶσθα ὅτι κακῶς φυλάττονται; Εἰκάξω, ἔφη.
 Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέτι εἰκάξωμεν,
 ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν; Ἴσως, ἔφη
 12 ὁ Γλαύκων, βέλτιον. Εἰς γε μὴν, ἔφη, τὰργύρεα οἶδ'
 ὅτι οὐκ ἀφίξει, ὥστ' ἔχειν εἰπεῖν διότι νῦν ἐλάττω ἢ

πρόσθεν προσέρχεται αὐτόθεν. Οὐ γὰρ οὖν ἐλήλυθα,
 ἔφη. Καὶ γὰρ νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, λέγεται βαρὺν
 τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε, ὅταν περὶ τούτου δέῃ συμβου-
 λεύειν, αὕτη σοι ἢ πρόφασις ἀρκέσει. Σκώπτομαι,
 ἔφη ὁ Γλαύκων. Ἄλλ' ἐκείνου γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι ¹³
 οὐκ ἠμέληκας, ἀλλ' ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανὸς ἐστίν
 ὁ ἐκ τῆς χάρας γιγνόμενος σῖτος διατρέφειν τὴν πόλιν,
 καὶ πόσου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν προσδίδεται, ἵνα μὴ τοῦτό
 γε λάθῃ σέ ποτε ἢ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδῶς
 ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλευσάν τῃ πόλει
 βοηθεῖν τε καὶ σφῆξιν αὐτήν. Λέγεις, ἔφη ὁ Γλαύκων,
 καμμέγεδες πρᾶγμα, εἰ γέ καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελει-
 σθαι δεήσει. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' ἂν ¹⁴
 τὸν ἑαυτοῦ ποτε οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ
 πάντα μὲν εἴσεται ὧν προσδίδεται, πάντων δὲ ἐπι-
 μελόμενος ἐκπληρώσει. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις ἐκ
 πλείονων ἢ μυρίων οἰκίων συνέστηκε, χαλεπὸν δ' ἐστὶν
 ἅμα τοσούτων οἰκῶν ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐχ ἕνα τὸν
 τοῦ θεοῦ πρῶτον ἐπιεικέως αὐξῆσαι; δέεται δέ. κἂν
 μὲν τοῦτον δύνῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις. ἕνα δὲ
 μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι πῶς ἂν πολλοὺς γε δυνήθειας;
 ὥσπερ, εἰ τις ἐν τάλαντον μὴ δύναιτο φέρειν, πῶς οὐ
 φανερόν ἐστι πλείω γε φέρειν οὐδ' ἐπιχειρητέον αὐτῷ;
 Ἄλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ὠφελοῖν ἂν τὴν τοῦ ¹⁵
 θεοῦ οἶκον, εἰ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. Εἵτα, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, τὸν θεὸν οὐ δυνάμενος πείθειν, Ἀθηναίους
 πάντας μετὰ τοῦ θεοῦ νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι
 πείθεσθαι σοι; φυλάττου, ἔφη, ὦ Γλαύκων, ὅπως μὴ ¹⁶
 τοῦ εὐδοξεῖν ἐπιθυμῶν εἰς τούναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ
 ὁρᾷς, ὥς σφαλερόν ἐστι τό, ἃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα ἢ
 λέγειν ἢ πράττειν; ἐνθυμοῦ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα

τοιούτους, οἳ φαίνονται καὶ λέγοντες ἂ μὴ ἴσασι καὶ
 πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις
 ἐπαίνου μᾶλλον ἢ ψόγου τυγχάνειν καὶ πότερον θαν-
 17 μάζεσθαι μᾶλλον ἢ καταφρονεῖσθαι· ἐνθυμού δὲ καὶ
 τῶν εἰδότην ὅτι τι τε λέγουσι καὶ ὅτι ποιοῦσι· καί,
 ὥς ἐγὼ νομίζω, εὐρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὲν
 εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους ἐκ τῶν μάλιστα
 ἐπισταμένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ κατα-
 18 φρονουμένους ἐκ τῶν ἀμαθεστάτων. εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς
 εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ
 κατεργάσασθαι ὥς μάλιστα τὸ εἰδέναι, ἂ βούλει πράτ-
 τειν· ἐὰν γὰρ τούτῳ διενεγκῶν τῶν ἄλλων ἐπιχειρῆς
 τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἰ πάνυ
 ῥαδίως τύχοις ὧν ἐπιθυμεῖς.

VII. Χαρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὄρων ἀξιόλογον μὲν
 ἄνδρα ὄντα καὶ πολλῷ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικά
 τότε πραττόντων, ὁκνοῦντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ καὶ
 τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελεῖσθαι· Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις, ἱκανὸς ὢν τοὺς στεφανίτας
 ἄγωνας νικᾶν καὶ διὰ τοῦτο αὐτός τε τιμᾶσθαι καὶ
 τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν, μὴ
 θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζεις ἂν τὸν
 ἄνδρα εἶναι; Αἴηλον ὅτι, ἔφη, μαλακὸν τε καὶ δειλόν.
 2 Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τῶν τῆς πόλεως πραγμά-
 των ἐπιμελόμενος τὴν τε πόλιν αὔξειν καὶ αὐτὸς διὰ
 τοῦτο τιμᾶσθαι, ὁκνοίῃ δὴ τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν
 εἰκότως δειλὸς νομιζοίτο; Ἴσως, ἔφη· ἀτὰρ πρὸς τί
 με ταῦτ' ἐρωτᾷς; Ὅτι, ἔφη, οἶμαι σε δυνατόν ὄντα
 ὁκνεῖν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ταῦτα ὧν ἀνάγκη σοι μετ-
 3 εἶχειν πολίτῃ γε ὄντι. Τὴν δὲ ἐμὴν δύναμιν, ἔφη ὁ
 Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθὼν ταῦτά μου κατα-

γυγνώσκεις; *Εν ταῖς συνουσίαις, ἔφη, ἄς σὺναι τοῖς*
τὰ τῆς πόλεως πράττουσι· καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοι-
νῶνται σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλευόντα, καὶ ὅταν
τι ἀμαρτάνωσιν, ὁρθῶς ἐπιτιμῶντα. Οὐ ταῦτόν ἐστιν, 4
ἔφη, ὦ Σώκратες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι καὶ ἐν τῷ
πλήθει ἀγωνίζεσθαι. Καὶ μὴν, ἔφη, ὃ γε ἀριθμεῖν
δυνάμενος οὐδὲν ἦττον ἐν τῷ πλήθει ἢ μόνος ἀριθμεῖ,
καὶ οἱ κατὰ μόνας ἀριστα καθαρίζοντες οὗτοι καὶ ἐν
τῷ πλήθει κρατιστεύουσιν. Αἰδῶ δὲ καὶ φόβον, ἔφη, 5
οὐχ ὁρᾷς ἔμφυτά τε ἀνθρώποις ὄντα καὶ πολλῷ μᾶλλον
ἐν τοῖς ὄχλοις ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις παριστάμενα;
Καὶ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὥρμημαι, ὅτι οὔτε τοὺς φρο-
νιμωτάτους αἰδούμενος οὔτε τοὺς ἰσχυροτάτους φοβού-
μενος ἐν τοῖς ἀφρονεστάτοις τε καὶ ἐσθνεστάτοις
αἰσχύnei λέγειν. Πότερον γὰρ τοὺς γναφεῖς αὐτῶν ἢ 6
τοὺς σκυτεῖς ἢ τοὺς τέκτους ἢ τοὺς χαλκεῖς ἢ τοὺς
γεωργοὺς ἢ τοὺς ἐμπόρους ἢ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ μετα-
βαλλομένους καὶ φροντίζοντας ὃ τι ἐλάττονος πριά-
μενοι πλείονος ἀποδῶνται αἰσχύnei; ἕκ γὰρ τούτων
ἀπάντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται. τί δὲ οἶσι διαφέρειν 7
ὃ σὺ ποιεῖς ἢ τῶν ἀσκητῶν ὄντα κρείττω τοὺς ἰδιώτας
φοβεῖσθαι; σὺ γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει, ὅν
ἐνιοι καταφρονοῦσί σοι, ῥαδίως διαλεγόμενος καὶ τῶν
ἐπιμελομένων τοῦ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ περιῶν
ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσασι τῶν πολιτικῶν μηδὲ
σοῦ καταπεφρονηκόσιν ὀκνεῖς λέγειν, δεδιὼς μὴ κατα-
γελασθῆς. τί δ'; ἔφη, οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις οἷς 8
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὁρθῶς λεγόντων καταγελᾶν; Καὶ
γὰρ οἱ ἕτεροι, ἔφη· διὸ καὶ θαυμάζω σου, εἰ, ἐκεί-
νους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ῥαδίως χειρούμενος, τούτοις
μηδένα τρόπον οἶσι δυνήσεσθαι προσενεχθῆναι. ὦγαθέ, 9

μὴ ἀγνῶει σεαυτὸν, μὴδὲ ἀμάρτανε ἃ οἱ πλείστοι ἀμαρτάνουσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ ὠρμηκότες ἐπὶ τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα οὐ τρέπονται ἐπὶ τὸ ἑαυτοῦς ἐξετάζειν. μὴ οὖν ἀπορραθῇμει τούτου, ἀλλὰ διατείνου μάλλον πρὸς τὸ σεαυτῷ προσέχειν. καὶ μὴ ἀμέλει τῶν τῆς πόλεως, εἴ τι δυνατόν ἐστι διὰ σέ βέλτιον ἔχειν· τούτων γὰρ καλῶς ἐχόντων οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι καὶ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστα ὠφελήσει.

- VIII. Ἀριστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτη, ὥσπερ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον ἠλέγχετο, βουλόμενος τοὺς συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης ἀπεκρίνατο οὕχ ὥσπερ οἱ φυλαττόμενοι μὴ πῃ ὁ λόγος ἐπαλλαχθῇ, ἀλλ' ὡς ἂν πεπεισμένος μέλιστα πράττειν
 2 τὰ δέοντα. ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἤρετο, εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν, ἵνα, εἴ τι εἴποι τῶν τοιούτων, οἷον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν ἢ χρήματα ἢ ὑγίειαν ἢ ῥώμην ἢ τόλμαν, δεικνύοι δὴ τοῦτο κακὸν ἐνίοτε ὄν. ὁ δὲ εἰδώς, ὅτι, ἐάν τι ἐνοχλῇ ἡμᾶς, δεόμεθα τοῦ παύσοντος, ἀπεκρίνατο ἥπερ
 3 καὶ ποιεῖν κράτιστον· Ἀρά γε, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἴ τι οἶδα πυρετοῦ ἀγαθόν; Οὐκ ἔρωγ', ἔφη. Ἀλλ' ὀφθαλμίας; Οὐδὲ τοῦτο. Ἀλλὰ λιμοῦ; Οὐδὲ λιμοῦ. Ἀλλὰ μῆν, ἔφη, εἴ γ' ἐρωτᾷς με, εἴ τι ἀγαθὸν οἶδα ὃ μῆδε-
 4 νὸς ἀγαθὸν ἐστίν, οὐτ' οἶδα, ἔφη, οὔτε δέομαι. Πάλιν δὲ τοῦ Ἀριστίππου ἐρωτῶντος αὐτόν, εἴ τι εἰδείη καλόν· Καὶ πολλά, ἔφη. Ἀγ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια ἀλλήλοις; Ὡς οἶόν τε μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιό-
 τατα ἔνια. Πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμοιον καλὸν ἂν εἴη; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἐστὶ μὲν τῷ καλῷ πρὸς δρόμον ἀνθρώπων ἄλλος ἀνόμοιος καλὸς πρὸς πάλην, ἐστὶ δὲ ἀσπίς καλὴ πρὸς τὸ προβάλλεσθαι ὡς ἐνι

ἀνομοιοτάτη τῷ ἀκοντίῳ, καλῶ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ
 ταχὺ φέρεσθαι. Οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίνεται ⁵
 μοι ἢ ὅτε σε ἠρώτησα εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. Σὺ δ'
 οἶει, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθόν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι;
 οὐκ οἶσθ' ὅτι πρὸς ταῦτά πάντα καλὰ τε κἀγαθὰ ἐστι;
 πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθόν,
 πρὸς ἄλλα δὲ καλὸν ἐστίν, ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι τὸ
 αὐτό τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ τε κἀγαθοὶ λέγονται,
 πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλὰ
 τε κἀγαθὰ φαίνεται, πρὸς ταῦτά δὲ καὶ τὰλλα πάντα
 οἷς ἄνθρωποι χρῶνται καλὰ τε κἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς
 ἔπερ ἂν εὐχρηστοὶ ᾖ. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καὶ κόφινος κο- ⁶
 προσφόρος καλὸν ἐστι; Νὴ Δί', ἔφη, καὶ χρυσὴ γε
 ἀσπίς αἰσχυρόν, ἐὰν πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα ὁ μὲν καλῶς
 πεποιημένος ᾖ, ἡ δὲ κακῶς. Λέγεις σὺ, ἔφη, καλὰ τε
 καὶ αἰσχυρὰ τὰ αὐτὰ εἶναι; Καὶ νῆ Δί' ἔγωγ', ἔφη, ⁷
 ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ· πολλάκις γὰρ τό τε λιμοῦ ἀγα-
 θὸν πυρετοῦ κακόν ἐστι καὶ τὸ πυρετοῦ ἀγαθὸν λιμοῦ
 κακόν ἐστι· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν
 πρὸς πάλην αἰσχυρόν, τὸ δὲ πρὸς πάλην καλὸν πρὸς
 δρόμον αἰσχυρόν· πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ καλὰ ἐστι
 πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχη, κακὰ δὲ καὶ αἰσχυρὰ πρὸς ἃ ἂν
 κακῶς.

Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλὰς τε εἶναι καὶ ⁸
 χρησίμους παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει, οἷας χρῆ, οἰκοδομεῖ-
 σθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· Ἄρα γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν,
 οἷαν χρῆ, ἔχειν τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη
 τε ἐνδαιτυνᾶσθαι καὶ χρησιμωτάτη ἔσται; τούτου δὲ ⁹
 ὁμολογουμένου· Οὐκοῦν ἡδὺ μὲν θέρους ψυχρινὴν
 ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινὴν; ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο
 συμφαίνει· Οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπαί-

σαις οἰκίαις τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας ὑπολαμβάνει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος σκιάν παρέχει. οὐκοῦν, εἴ γε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται, χθιμαλώτερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα
 10 οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι· ὥς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἡδίστα καταφεύγοι καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τιθοῖτο, αὕτη ἂν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἰκῆσις εἴη· γραφαὶ δὲ καὶ ποιικιλίαι πλείονας εὐφροσύνας ἀποστεροῦσιν ἢ παρέχουσι. — ναοὶς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώραν ἔφη εἶναι προεπωδεδάτην ἥτις ἐμφανεστάτη οὕσα ἀστιβεστάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ ἰδόντας προσεῦξασθαι, ἡδὺ δὲ ἄγνῳς ἔχοντας προσιέναι.

- IX. Πάλιν δὲ ἐρωτώμενος ἡ ἀνδρεία πότερον εἴη δι-
 δακτὺν ἢ φυσικόν· Οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώ-
 ματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνοὺς φύεται, οὕτω καὶ
 ψυχὴν ψυχῆς ἐρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει
 γίνεσθαι· ὁρῶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι
 2 τρεφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων τόλμῃ. νομίζω
 μέντοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτῃ πρὸς ἀνδρείαν
 αὕξεσθαι· δηλὸν μὲν γὰρ ὅτι Σκύθαι καὶ Θράκες
 οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες Λα-
 κεδαιμονίοις διαμύχεσθαι· φανερὸν δ' ὅτι Λακεδαι-
 μόνιοι οὐτ' ἂν Θράξι πέλταις καὶ ἀκοντίοις οὔτε Σκύθαις
 3 τόξοις ἐθέλοιεν ἂν διαγωνίζεσθαι. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ
 ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει διαφέροντας
 ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπιμελείᾳ πολὺ ἐπιδι-
 δόντας. ἐκ δὲ τούτων δηλὸν ἐστίν ὅτι πάντας χρὴ
 καὶ τοὺς εὐφρεστέρους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν,

ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βούλωνται γενέσθαι, ταῦτα καὶ
μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

Σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τῷ⁴
τά μὲν καλὰ τε κἀγαθὰ γινώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς
καὶ τῷ τὰ αἰσχροὶ εἰδόμενα εὐλαβεῖσθαι σοφὸν τε καὶ
σώφρονα ἔκρινε. προσερωτώμενος δέ, εἰ τοὺς ἐπιστα-
μένους μὲν ἂ δει πράττειν, ποιοῦντας δὲ τάναντία
σοφοὺς τε καὶ ἀκρατεῖς εἶναι νομίζοι. Οὐδέν γε μάλ-
λον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ ἀκρατεῖς· πάντας γάρ
οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ἃ οἴονται
συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα πράττειν· νομίζω
οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας οὔτε σοφοὺς οὔτε σώ-
φρονάς εἶναι. ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ὁ
ἕλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι. τὰ τε γὰρ δίκαια
καὶ πάντα ὅσα ἀρετῇ πράττεται καλὰ τε κἀγαθὰ εἶναι·
καὶ οὗτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδόμενος ἄλλο ἂντὶ τούτων οὐδὲν
προελέσθαι οὔτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους δύνασθαι πράτ-
τειν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· οὕτω [καὶ]
τὰ καλὰ τε κἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφοὺς πράττειν, τοὺς
δὲ μὴ σοφοὺς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν,
ἁμαρτάνειν. ἐπεὶ οὖν τὰ τε δίκαια καὶ τᾶλλα καλὰ
τε κἀγαθὰ πάντα † ἀρετῇ πράττεται, δῆλον εἶναι ὅτι
καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστὶ.
μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν ἔφη εἶναι σοφίᾳ, οὐ μέντοι ὁ
γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν ἐνόμιζε· τὸ δὲ ἀγνοεῖν
ἑαυτὸν καί, ἃ μὴ οἶδε, δοξάζειν τε καὶ οἴεσθαι γι-
γνώσκειν ἐγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. τοὺς μέντοι
πολλοὺς ἔφη, ἃ μὲν οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς διη-
μαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μαίνεσθαι, τοὺς δὲ
διημαρτηκότας ὧν οἱ πολλοὶ γινώσκουσιν μαινομένους
καλεῖν· ἐὰν τε γὰρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι τ

ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιῶν, ἐάν τε οὕτως ἰσχυρὸς ὥστ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἵρεσθαι ἢ ἄλλῳ τῷ ἐπιθέσθαι τῶν πᾶσι δῆλων ὅτι ἀδύνατά ἐστι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν [τοὺς δὲ μικρὸν διαμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ', ὥσπερ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην παρόνοιαν μανίαν αὐτοὺς καλεῖν].

8 Φθόνου δὲ σκοπῶν, ὃ τι εἴη, λύπην μὲν τινα ἐξηύρισκεν αὐτὸν ὄντα, οὔτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις οὔτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γυγνομένην, ἀλλὰ μόνους ἔφη φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. θαυμαζόντων δὲ τινῶν εἰ τις φίλων τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμησκεν, ὅτι πολλοὶ οὕτω πρὸς τινὰς ἔχουσιν, ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχοῦντων δὲ λυπεῖσθαι. τοῦτο μέντοι φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἡλιθίους δὲ αἰεὶ πάσχειν αὐτό.

9 Σχολὴν δὲ σκοπῶν, τί εἴη, ποιῶντας μὲν τι τοὺς πλείστους εὐρίσκειν ἔφη· καὶ γὰρ τοὺς πεττεύοντας καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν τι· πάντας δὲ τούτους ἔφη σχολάζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἰέναι πράξοντας τὰ βελτίω τούτων. ἀπὸ μέντοι τῶν βελτιόνων ἐπὶ τὰ χεῖρω ἰέναι οὐδένα σχολάζειν· εἰ δέ τις τοῦτον ἀσχολίας αὐτῷ οὔσης κακῶς ἔφη τοῦτο πράττειν.

10 Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶναι οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἰρεθέντας οὐδὲ τοὺς κλήρῳ λαχόντας οὐδὲ τοὺς βιασαμένους οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους
11 ἄρχειν. ὁπότε γὰρ τις ὁμολογήσειε τοῦ μὲν ἄρχοντος εἶναι τὸ προστάττειν ὃ τι χρὴ ποιεῖν, τοῦ δὲ ἀρχομένου

τὸ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυνεν ἐν τε νηὶ τὸν μὲν ἐπιστά-
 μενον ἔρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον καὶ τοὺς ἄλλους
 τοὺς ἐν τῇ νηὶ πάντας πειδομένους τῷ ἐπισταμένῳ,
 καὶ ἐν γεωργίᾳ τοὺς κεκτημένους ἀγρούς, καὶ ἐν νόσῳ
 τοὺς νοσοῦντας, καὶ ἐν σωμασκήᾳ τοὺς σωμασκοῦντας,
 καὶ τοὺς ἄλλους πάντας οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας
 δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ ἡγῶνται ἐπίστασθαι ἐπιμελιέ-
 σθαι — εἰ δὲ μή, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον παρ-
 οῦσι πειδομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους,
 ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττωσιν· ἐν δὲ
 ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναῖκας ἐπεδείκνυνεν ἀρχούσας τῶν
 ἀνδρῶν διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως χρὴ ταλασιουργεῖν,
 τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι. εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι 12
 τῷ τυράνῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι·
 Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, ἔξεῖν μὴ πείθεσθαι, ἐπικειμένης γε
 ζημίας, ἐάν τις τῷ εὖ λέγοντι μὴ πείθῃται; ἐν ᾧ γὰρ
 ἂν τις πράγματι μὴ πείθῃται τῷ εὖ λέγοντι, ἁμαρτή-
 σεται δήπου, ἁμαρτάνων δὲ ζημιωθήσεται. εἰ δὲ φαίη 13
 τις τῷ τυράνῳ ἔξεῖναι καὶ ἀποκτείνειν τὸν εὖ φρο-
 νοῦντα· Τὸν δὲ ἀποκτείναντα, ἔφη, τοὺς κρατίστους
 τῶν συμμάχων οἶει ἀξίμιον γίνεσθαι ἢ ὥς ἔτυχε
 ζημιοῦσθαι; πότερά γάρ ἂν μᾶλλον οἶει σῶζεσθαι τὸν
 τοῦτο ποιοῦντα ἢ οὕτω καὶ τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;

Ἐρομένου δὲ τινος αὐτόν, τί δοκοίη αὐτῷ κράτι- 14
 στον ἀνδρὶ ἐπιτήδευμα εἶναι, ἀπεκρίνατο εὐπραξίαν.
 Ἐρομένου δὲ πάλιν, εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα
 νομίζοι εἶναι· Πᾶν μὲν οὖν τούναντίον ἔργον, ἔφη,
 τύχην καὶ προᾶξιν ἡγοῦμαι· τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα
 ἐπιτυχεῖν τινι τῶν δεόντων εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι, τὸ
 δὲ μαθόντα τε καὶ μελετήσαντά τι εὖ ποιεῖν εὐπραξίαν
 νομίζω, καὶ οἱ τοῦτο ἐπιτηδεύοντες δοκοῦσί μοι εὖ

15 πράττειν. καὶ ἀρίστους δὲ καὶ θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι ἐν μὲν γεωργίᾳ τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας, ἐν δ' ἰατρικῇ τοὺς τὰ ἰατρικὰ, ἐν δὲ πολιτείᾳ τοὺς τὰ πολιτικά· τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα οὔτε χρήσιμον οὐδὲν ἔφη εἶναι οὔτε θεοφιλῆ.

- X. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων καὶ ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς διαλέγοιτό τι, καὶ τοῦτοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς Παρράσιον τὸν ζωγράφον καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ· Ἄρα, ἔφη, ὦ Παρράσιε, ἡ γραφικὴ ἐστὶν εἰκασία τῶν ὀρωμένων; τὰ γοῦν κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινὰ καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεῖα καὶ τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα
- 2 διὰ τῶν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμῶσθε. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Καὶ μὴν τέ γε καλὰ εἶδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ οὐ ῥάδιον ἐνὶ ἀνθρώπῳ περιτοχεῖν ἄμεμπτα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου κάλλιστα οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι.
- 3 Ποιοῦμεν γάρ, ἔφη, οὕτω. Τί γάρ; ἔφη, τὸ πιθανώτατον καὶ ἥδιστον καὶ φιλικώτατον καὶ ποθεινώτατον καὶ ἐρασμιώτατον ἀπομιμῶσθε τῆς ψυχῆς ἦθος; ἢ οὐδὲ μιμητόν ἐστι τοῦτο; Πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, μιμητόν εἴη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν μήτε χρῶμα μήτε ὄν σὺ εἶπας ἄρτι μηδὲν ἔχει μηδὲ ὅλως ὁρατόν ἐστιν;
- 4 Ἀρ' οὖν, ἔφη, γίνεται ἐν ἀνθρώπῳ τό τε φιλοφρόνως καὶ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρὸς τινας; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦτό γε μιμητόν ἐν τοῖς ὅμμασι; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα οἳ τε φροντίζοντες καὶ οἳ μὴ; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς παιδοῖ, ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωποὶ

γίνονται. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατόν ἀπεικάζειν;
 Καὶ μάλα, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μεγαλοπρεπές τε ^δ
 καὶ ἐλευθέριον καὶ τὸ ταπεινόν τε καὶ ἀνελεύθερον
 καὶ τὸ σωφρονικόν τε καὶ φρόνιμον καὶ τὸ ὀβριστικόν
 τε καὶ ἀπειρόκαλον καὶ διὰ τοῦ προσώπου καὶ διὰ
 τῶν σχημάτων καὶ ἐσώτων καὶ κινουμένων ἀνθρώπων
 διαφαίνει. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ταῦτα
 μιμητά; Καὶ μάλα, ἔφη. Πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις
 ἥδιον ὁρᾶν τοὺς ἀνθρώπους δι' ὧν τὰ καλὰ τε κἀγαθὰ
 καὶ ἀγαπητὰ ἦδη φαίνεται ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρά τε καὶ
 πονηρὰ καὶ μισητά; Πολὺ νῆ Δί', ἔφη, διαφέρει, ὡς
 Σώκρατες.

Πρὸς δὲ Κλείωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθόν ^ε
 ποτε καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ. Ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ Κλεί-
 των, καλοί, οὓς ποιεῖς ὁρομεῖς τε καὶ παλαιστὰς καὶ
 πύκτας καὶ παγκρατιαστάς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὃ δὲ μά-
 λιστα ψυχαγωγεῖ διὰ τῆς ὕψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ
 ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐνεργάζει τοῖς ἀνδρι-
 ᾶσιν; Ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο· ⁷
 Ἄρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων εἶδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργον
 ζωτικωτέρους ποιεῖς φαίνεσθαι τοὺς ἀνδριάντας; Καὶ
 μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν τὰ τε ὑπὸ τῶν σχημάτων κατα-
 σπώμενα καὶ τὰνασπώμενα ἐν τοῖς σώμασι καὶ τὰ
 συμπιεζόμενα καὶ τὰ διελκόμενα καὶ τὰ ἐντεινόμενα
 καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων ὁμοιότερά τε τοῖς ἀληθι-
 νοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; Πάννυ μὲν οὖν,
 ἔφη. Τὸ δὲ καὶ τὰ πάθη τῶν ποιούντων τι σωμάτων ⁸
 ἀπομιμεῖσθαι οὐ ποιεῖ τινα τέχνην τοῖς θεωμένοις;
 Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων
 ἀπειλητικά τὰ ὅμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικη-
 κότων εὐφραينوμένων ἢ ὕψις μιμητέα; Σφόδρα γ',

ἔφη. Δεῖ ἄρα, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς τῷ εἶδει προσεικάζειν.

- 9 Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θώρακοποιὸν εἰσελθὼν, ἐπιδείξαντος αὐτοῦ τῷ Σωκράτει θώρακας εὖ εἰργασμένους· Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, καλὸν γε, ὦ Πιστία, τὸ εὖρημα τὸ τὰ μὲν δεόμενα σκέπῃς τοῦ ἀνθρώπου σκεπάζειν τὸν θώρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆ-
- 10 σθαι. ἅτάς, ἔφη, λῆξον μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί οὔτ' ἰσχυροτέρους οὔτε πολυτελεστερόους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας πλείονος πωλεῖς; Ὅτι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εὐρυθυμότερους ποιῶ. Τὸν δὲ ἠνθμόν, ἔφη, πότῃρα μέτῳ ἢ σταθμῷ ἀποδεικνύων πλείονος τιμῆ; οὐ γὰρ δὴ ἴσους γε πάντας οὐδὲ ὁμοίους οἶμαι σε ποιεῖν, εἴ γε ἀρμόττοντας ποιεῖς. Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη, ποιῶ· οὐδὲν
- 11 γὰρ ὕφελός ἐστι θώρακος ἄνευ τούτου. Οὐκοῦν, ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων τὰ μὲν εὐρυθυμά ἐστι, τὰ δὲ ἄρρυθμα; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πῶς οὖν, ἔφη, τῷ ἀρρυθμῷ σώματι ἀρμόττοντα τὸν θώρακα εὐρυθυμον ποιεῖς; Ὡςπερ καὶ ἀρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἀρμόττων γὰρ
- 12 ἐστὶν εὐρυθυμος. Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ εὐρυθυμον οὐ καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν χρώμενον, ὥςπερ ἂν εἰ φαίης ἀσπίδα, ᾧ ἂν ἀρμόττει, τοῦτ' εὐρυθυμον εἶναι, καὶ χλαμύδα, καὶ τᾶλλα ὡσαύ-
- 13 τως εἰκεν ἔχειν τῷ σῶ λόγῳ. ἴσως δὲ καὶ ἄλλο τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἀρμόττειν πρόσεστι. Δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἴ τι ἔχεις. Ἦτιον, ἔφη, τῷ βάρει πιέξουσιν οἱ ἀρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχοντες. οἱ μὲν γὰρ ἀνάρμοστοι ἢ ὅλοι ἐκ τῶν ὤμων κρεμᾶμενοι ἢ καὶ ἄλλο τι τοῦ σώματος σφόδρα πιέζοντες δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γίνονται· οἱ δὲ ἀρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος τὸ μὲν ὑπὸ τῶν

κλειόμενον ἐπὶ τοῖς ἰσχυροῖς, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ νότου, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ βορρῆος, ὁλοῦν δαῖν οὐ φοβήματι, ἀλλὰ προσθή-
σει δόξασιν. Εἰρηκας, ἔφη, καὶ τοῦ δε' ὕπερ ἔγωγε τὰ 14
ἐν τῇ ἐξουσίᾳ πλείστον ἄξια νομίζω εἶναι. ἔνιοι μέντοι
τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς ἐπιχρύσους θώρακας μᾶλλον
ὠνοῦνται. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, εἰ γε διὰ ταῦτα μὴ ἁρμότ-
τοντας ὠνοῦνται, κακὸν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε
καὶ ἐπίχρυσον ὠνεῖσθαι. ἅτάρ, ἔφη, τοῦ σώματος μὴ 15
μένοντος, ἀλλὰ τοτὲ μὲν κυρτουμένον, τοτὲ δὲ ὀρθου-
μένον, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἁρμόττοιεν; Οὐδαμῶς,
ἔφη. Λέγεις, ἔφη, ἁρμόττειν οὐ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ
τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρεΐᾳ. Αὐτός, ἔφη, τοῦτο
λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ πάνν ὀρθῶς ἀποδέχει.

Γυναῖκος δέ ποτε οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ἥ XI
ὄνομα ἦν Θεοδότη, καὶ οἷας συνεῖναι τῷ πεύθοντι, μνη-
σθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τινὸς καὶ εἰπόντος, ὅτι
κρεῖττον εἴη λόγου τὸ κάλλος τῆς γυναικός, καὶ ζω-
γράφους φήσαντος εἰσιέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασμένους,
οἷς ἐκέλευεν ἐπιδεικνύνειν ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι. Ἰππὸν
ἂν εἴη θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ δὴ
ἀκούσασι γε τὸ λόγον κρεῖττον ἔστι καταμαθεῖν. καὶ
ὁ διηγησάμενος· Οὐκ ἂν φθάνοι, ἔφη, ἀκολουθοῦντες.
οὕτω μὲν δὴ πορευθέντες πρὸς τὴν Θεοδότην καὶ 2
καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεστηκυῖαν ἐθεάσαντο.
παυσάμενον δὲ τοῦ ζωγράφου· Ὁ ἄνδρες, ἔφη ὁ
Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεοδότη χάριν
ἔχειν, ὅτι ἡμῖν τὸ κάλλος ἑαυτῆς ἐπέδειξεν, ἢ ταύτην
ἡμῖν, ὅτι ἐθεασάμεθα; Ἄρ' εἰ μὲν ταύτη ὠφελιμωτέρα
ἔστιν ἢ ἐπίδειξις, ταύτην ἡμῖν χάριν ἔκτεον, εἰ δὲ
ἡμῖν ἢ θεά, ἡμᾶς ταύτη; εἰπόντος δὲ τινος ὅτι δίκαια α

λέγοι· Οὐκοῦν, ἔφη, αὐτὴ μὲν ἤδη τε τὸν παρ' ἡμῶν
 ἐπαινον κερδαίνει καί, ἐπειδὴν εἰς πλείους διαγγείλω-
 μεν, πλείω ὠφελήσεται· ἡμεῖς δὲ ἤδη τε ὧν ἐθεασάμεθα
 ἐπιθυμοῦμεν ἰψασθαι καὶ ἔπιμεν ὑποκινεζόμενοι καὶ
 ἀπελθόντες ποθήσομεν. ἐκ δὲ τούτων εἰκὸς ἡμᾶς μὲν
 θεραπεύειν, ταύτην δὲ θεραπεύεσθαι. καὶ ἡ Θεοδότῃ·
 Νῆ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν δέοι
 4 ὑμῖν τῆς θέας χάριν ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης
 ὁρῶν αὐτὴν τε πολυτελῶς κεκοσμημένην, καὶ μητέρα
 παροῦσαν αὐτῇ ἐν ἐσθῇτί τε καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ
 τυχοῦσῃ, καὶ θεραπαίνας πολλὰς καὶ εὐεידεῖς καὶ οὐδὲ
 ταύτας ἡμελημένως ἐχούσας, καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκίαν
 ἀφθόνως κατεσκευασμένην· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότῃ,
 ἔστι σοι ἀργός; Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. Ἄλλ' ἄρα οἰκία
 προσόδους ἔχουσα; Οὐδὲ οἰκία, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ χειρο-
 τέχναι τινές; Οὐδὲ χειροτέχναι, ἔφη. Πόθεν οὖν,
 ἔφη, τὰ ἐπιτηδεῖα ἔχεις; Ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γενό-
 5 μενος εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὕτός μοι βίος ἐστί. Νῆ τὴν
 Ἥραν, ἔφη, ὦ Θεοδότῃ, καλόν γε τὸ κτῆμα καὶ πολλῶ
 κρεῖττον οἶδν τε καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν, φίλων ἀγέλην
 κεκτῆσθαι. ἀτάρ, ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ἐπιτρέπεις,
 ἔάν τις σοι φίλος ὥσπερ μυῖα πρόσπηται, ἢ καὶ αὐτῇ
 6 τι μηχανᾷ; Πῶς δ' ἔν, ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανὴν
 εὔροισι; Πολὺ νῆ Δί', ἔφη, προσσηκόντως μᾶλλον ἢ
 αἱ φάλαγγες· οἷσθα γὰρ ὥς ἐκείναι θηρῶσι τὰ πρὸς
 τὸν βίον· ἀράχνια γὰρ δήπου λεπτὰ ὑψηνάμεναι, ὅ
 7 τι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέσῃ, τούτῳ τροφῇ χρῶνται. Καὶ
 ἔμοι οὖν, ἔφη, συμβουλευεῖς ὑφήνασθαι τι θήρατρον;
 Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε ἀτέχνως οἰεσθαι χορὴ τὸ πλείστου
 ἄξιον ἄγρευμα, φίλους, θηράσειν. οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ
 τὸ μικροῦ ἄξιον, τοὺς λαγῶς, θηρῶντες πολλὰ τεχνά-

ζουσιν; ὅτι μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κύνας 8
 νυκτερευτικὰς πορισάμενοι, ταύταις αὐτοὺς θηρῶσιν·
 ὅτι δὲ μεθ' ἡμέραν ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται
 κύνας, αἵτινες, ἥ ἂν ἐκ τῆς νομῆς εἰς τὴν εὐνὴν
 ἀπέλθωσι, τῇ ὁσμῇ αἰσθανόμεναι εὐρίσκουσιν αὐτούς·
 ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν ὥστε καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ τρέ-
 χοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύνας ταχείας παρασκευά-
 ζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἀλλίσκωνται· ὅτι δὲ καὶ ταύτας
 αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἰσθᾶσιν εἰς τὰς ἀτρα-
 πούς, ἥ φεύγουσιν, ἵν' εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδί-
 ζωνται. Τίτι οὖν, ἔφη, τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρῶην; 9
 Ἐὰν νῆ Δί', ἔφη, ἀντὶ κυνὸς κτήσῃ, ὅστις σοι ἰχθυέων
 μὲν τοὺς φιλοκάλους καὶ πλουσίους εὐρήσει, εὐρὼν
 δὲ μηχανήσεται ὅπως ἐμβάλη αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα.
 Καὶ ποῖα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω; Ἐν μὲν δῆπον, ἔφη, 10
 καὶ μάλα εὖ περιπλεκόμενον, τὸ σῶμα· ἐν δὲ τούτῳ
 ψυχρὴν, ἥ καταμανθάνεις, καὶ ὥς ἂν ἐμβλέπουσα χαρί-
 ζοιο καὶ ὅ τι ἂν λέγουσα εὐφραίνοις, καὶ ὅτι δεῖ τὸν
 μὲν ἐπιμελόμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸν δὲ τρυ-
 φῶντα ἀποκλείειν, καὶ ἀρρωστήσαντός γε φίλου φροντι-
 στικῶς ἐπισκέψασθαι καὶ καλὸν τι πράξαντος σφόδρα
 συνησθῆναι καὶ τῷ σφόδρα σοῦ φροντίζοντι ὅλη τῇ
 ψυχῇ κεχαρισθαι· φιλεῖν γε μὴν εὖ οἶδ' ὅτι ἐπίστασαι
 οὐ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ εὐνοικῶς· καὶ ὅτι ἐρεστοί
 σοί εἰσιν οἱ φίλοι, οἶδ' ὅτι οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀνα-
 πείθεις. Μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότῃ, ἐγὼ τούτων
 οὐδὲν μηχανῶμαι. Καὶ μὴν, ἔφη, πολὺ διαφέρει τὸ 11
 κατὰ φύσιν τε καὶ ὁρθῶς ἀνθρώπῳ προσφέρεισθαι, καὶ
 γὰρ δὴ βίᾳ μὲν οὐτ' ἂν ἔλοις οὔτε κατὰσχῃς φίλον,
 εὐεργεσία δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἀλώσιμόν τε
 καὶ παρὰμυνιμόν ἐστιν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Δεῖ 12

- τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φροντίζοντάς σου τοιαῦτα ἀξιοῦν, οἷα ποιουῶσιν αὐτοῖς μικρότατα μελήσει, ἔπειτα δὲ αὐτὴν ἀμείβεσθαι χαριζομένην τὸν αὐτὸν τρόπον· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίνωνιντο καὶ πλεῖστον
- 13 χρόνον φιλοῦεν καὶ μέγιστα εὐεργετοῦεν. χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ παρὰ σεαυτῆς· ὁρᾷς γὰρ ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἥδιστα, ἐὰν μὲν τις προσφέρῃ πρὶν ἐπιθυμεῖν, ἀηδῇ φαίνεται, κεκορεσμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει, ἐὰν δέ τις προσφέρῃ λιμὸν ἐμποιήσας, κἂν φανυλότερα ᾗ, πένυ ἡδέα φαίνεται.
- 14 Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμποιῶν τῶν παρ' ἐμοὶ δυναίμην; Εἰ νὴ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέροισ μήτε ὑπομιμνήσκοις, ἕως ἂν τῆς πλησμονῆς πενσάμενοι πάλιν δέωνται, ἔπειτα τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκοις ὥς κοσμιωτάτῃ τε ὁμιλίᾳ καὶ τῷ μὴ φαίνεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι καὶ διαφεύγουσα, ἕως ἂν ὥς μάλιστα δεηθῶσι· τηνικαῦτα γὰρ πολὺ διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι διδόναι.
- 15 καὶ ἡ Θεοδότῃ· Τί οὖν οὐ σὺ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγένου συνθηρατῆς τῶν φίλων; Ἐάν γε νὴ Δί', ἔφη, πείθῃς με σὺ. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, πείσαιμί σε; Ζητήσεις, ἔφη, τοῦτο αὐτὴ καὶ μηχανήσῃ, ἐὰν τί μου δέῃ.
- 16 Εἰσιθι τοίνυν, ἔφη, θαυμά. καὶ ὁ Σωκράτης ἐπισκώπτων τὴν αὐτοῦ ἀπραγμοσύνην· Ἄλλ', ὦ Θεοδότῃ, ἔφη, οὐ πάνυ μοι ῥᾷδιόν ἐστι σχολάσαι· καὶ γὰρ ἴδια πράγματα πολλὰ καὶ δημόσια παρέχει μοι ἀσχολίαν· εἰσὶ δὲ καὶ φίλοι μοι, αἳ οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὐτῶν ἐάσουσί με ἀπιέναι, φίλτρα τε μανθάνουσαι
- 17 παρ' ἐμοῦ καὶ ἐπιδόε. Ἐπίστασαι γὰρ, ἔφη, καὶ ταῦτα, ὦ Σώκρατες; Ἄλλὰ διὰ τί οἶει, ἔφη, Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένην οὐδέποτε μου ἐπολείπε-

σθαι; διὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμμίαν Θήβηθεν παραγίγνεσθαι; εὖ ἴσθι ὅτι ταῦτα οὐκ ἔστιν πολλῶν φίλων τε καὶ ἐπαρδῶν καὶ ἰγγων ἐστὶ. Χρῆσον 18 τοίνυν μοι, ἔφη, τὴν ἰγγα, ἵνα ἐπὶ σοὶ πρῶτον ἔλκω αὐτήν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἔλκεσθαι πρὸς σὲ βούλομαι, ἀλλὰ σὲ πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι. Ἀλλὰ πορεύσομαι, ἔφη· μόνον ὑποδέχον. Ἀλλ' ὑποδέξομαι σε, ἔφη, ἐὰν μὴ τις φιλωτέρα σου ἔνδον ᾖ.

Ἡ Ἐπιγένη δὲ τῶν συνόντων τινὰ νέον τε ὄντα καὶ XII. τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα ἰδὼν· Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις, ὦ Ἐπίγενης. καὶ ὅς· Ἰδιώτης γάρ, ἔφη, εἰμί, ὦ Σώκρατες. Οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι· ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς εἶναι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγών, ὃν Ἀθηναῖοι θήσουσιν, ὅταν τύχωσι; καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι 2 μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν ἀποθυήσκουσι τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις καὶ αἰσχροῦς σφύζονται· πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντες τε ἀλίσκονται καὶ ἀλόντες ἦτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἐὰν οὕτω τύχωσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες καὶ ἐκτίσαντες ἐνίοτε πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς τὸν λοιπὸν βίον ἐνδεεῖς τῶν ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες διαζῶσι· πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχρὰν κτῶνται διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀδυναμίαν δοκοῦντες ἀποδειλιᾶν. ἢ καταφρονεῖς τῶν 3 ἐπιτιμίων τῆς καχεξίας τούτων, καὶ ῥαδίως ἂν οἷσι φέρειν τὰ τοιαῦτα; καὶ μὴν οἶμά γε πολλῷ ῥᾶ καὶ ἡδύω τούτων εἶναι, ἢ δεῖ ὑπομένειν τὸν ἐπιμελούμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας. ἢ ὑγεινότερόν τε καὶ εἰς τὰλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας, ἢ τῶν διὰ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς;

⁴ καὶ μὴν πάντα γε τὰναντία συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώ-
 ματα ἔχουσιν ἢ τοῖς κακῶς. καὶ γὰρ ὑγιαίνουν οἱ τὰ
 σώματα εὖ ἔχοντες καὶ ἰσχύουσι· καὶ πολλοὶ μὲν διὰ
 τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγῶνων σφίζονται τε εὐσχη-
 μόνως καὶ τὰ δεινὰ πάντα διαφεύγουσι, πολλοὶ δὲ
 φίλοις τε βοηθοῦσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετοῦσι καὶ
 διὰ ταῦτα χάριτός τε ἀξιοῦνται καὶ δόξαν μεγάλην
 κτῶνται καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι καὶ [διὰ
 ταῦτα] τὸν τε λοιπὸν βίον ἡδίων καὶ κάλλιον διαζῶσι
 καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίους ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον
⁵ καταλείπουσιν. οὗτοι χρή, ὅτι οὐκ ἀσκει δημοσίᾳ ἢ
 πόλιν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, διὰ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν,
 ἀλλὰ μηδὲν ἤττον ἐπιμελεῖσθαι. εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι οὐδὲ
 ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μείον
 ἔξεις διὰ τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρ᾽ ἑκασθενᾶσθαι· πρὸς
 πάντα γὰρ ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι χρήσιμον τὸ σῶμά
 ἐστίν· ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος χρείαις πολὺν
⁶ διαφέρει ὥς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν· ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ
 δοκεῖ ἐλαχίστη σώματος χρεῖα εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι,
 τίς οὐκ οἶδεν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλ-
 λονται διὰ τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; καὶ λήθη δὲ
 καὶ ἀθυμία καὶ δυσκολία καὶ μανία πολλὰς πολλοῖς
 διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπί-
⁷πτουσιν οὕτως ὥστε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν. τοῖς
 δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια καὶ οὐδεὶς
 κίνδυνος διὰ γε τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν τοιοῦτόν
 τι παθεῖν, εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰναντία τῶν διὰ
 τὴν καχεξίαν γιγνομένων [καὶ] τὴν εὐεξίαν χρήσιμον
 εἶναι· καίτοι τῶν γε τοῖς εἰρημένους ἐναντιῶν ἔνεκα
⁸ τί οὐκ ἔν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν; αἰσχρὸν δὲ καὶ
 τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηρᾶναι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν ποῶς

ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο· ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.

(Ὁρριζομένον δέ ποτὲ τινος, ὅτι προσειπὼν τινα XIII. χαίρειν οὐκ ἀντιπροσερρήθη· Γελοῖον, ἔφη, τό, εἰ μὲν τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπήντησάς τῳ, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι, ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγροικοτέρας διακειμένῳ περιέτυχες, τοῦτό σε λυπεῖ.

Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίει· Ἀκουμ-2 νός, ἔφη, τούτου φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκει. ἐρομένου δέ· Ποῖον; Παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη· καὶ ἡδιόν τε καὶ εὐτελέστερον καὶ ὑγιεινότερον διάξειν παυσάμενον.

Ἄλλου δ' αὖ λέγοντος, ὅτι θερμὸν εἴη παρ' ἑαυτῷ 3 τὸ ὕδωρ ὃ πίνου· Ὅταν ἄρ', ἔφη, βούλῃ θερμῷ λούσασθαι, ἔτοιμον ἔσται σοι. Ἄλλὰ ψυχρόν, ἔφη, ἐστὶν ὥστε λούσασθαι. Ἄρ' οὖν; ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἄχθονται πίνοντές τε αὐτὸ καὶ λούμενοι αὐτῷ; Μὰ τὸν Δί', ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφοτέρω ταῦτα χρῶνται. Πότερον δέ, ἔφη, τὸ παρὰ σοὶ ὕδωρ θερμότερον πλεῖν ἐστὶν ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ; Τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ, ἔφη. Πότερον δὲ λούσασθαι ψυχρότερον τὸ παρὰ σοὶ ἢ τὸ ἐν Ἀμφιαράου; Τὸ ἐν Ἀμφιαράου, ἔφη. Ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ τῶν ἀρρωστούντων.

Κολάσαντος δέ τινος ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο 4 τί χαλεπαίνει τῷ θεράποντι. Ὅτι, ἔφη, ὀσφομαρίσ-
τός τε ὢν βλακώτατός ἐστι καὶ φιλαργυρώτατος ὢν ἀργότατος. Ἦδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, πότερος πλειό-
νων πληγῶν δεῖται, σὺ ἢ ὁ θεράπων;

Φοβουμένου δέ τινος τὴν εἰς Ὀλυμπίαν ὁδόν· Τί, 5

ἔφη, φοβεῖ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὕλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος περιπατήσας ἀριστήσεις, περιπατήσας δειπνήσεις καὶ ἀναπαύσεις; οὐκ οἶσθα ὅτι, εἰ ἐκτείναις τοὺς περιπάτους, οὕς ἐν πέντε ἢ ἔξ ἡμέραις περιπατεῖς, ἡραδίως ἂν Ἀθήνηθεν εἰς Ὀλυμπίαν ἀφίκοιο; χαριέστερον δὲ καὶ προεξορμᾶν ἡμέρα μιᾷ μᾶλλον ἢ ὑστερίζειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι περραιτέρω τοῦ μετρίου μηκύνειν τὰς ὁδοὺς χαλεπὸν, τὸ δὲ μιᾷ ἡμέρᾳ πλείονας πορευθῆναι πολλὴν ἡσυχίαν παρέχει. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.

6 Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὡς παρετάθη μακρὸν ὁδὸν πορευθεῖς, ἤρκετο αὐτόν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. Μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἡκολούθει; Ἠκολούθει, ἔφη. Πότερον κενός, ἔφη, ἢ φέρων τι; Φέρων νῆ Δί', ἔφη, τὰ τε στρώματα καὶ τᾶλλα σκεύη. Καὶ πῶς [τί], ἔφη, ἀπῆλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, βέλτιον ἔμοῦ. Τί οὖν; ἔφη, εἰ τὸ ἐκείνου φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἶει διατεθῆναι; Κακῶς νῆ Δί', ἔφη· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ἐδυνήθηεν κομίσαι. Τὸ οὖν τοσοῦτω ἦττον τοῦ παιδὸς δύνασθαι πονεῖν πῶς ἡσυχυμένον δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;

XIV. Ὅποτε δὲ τῶν συνόντων ἐπὶ δειπνον οἱ μὲν μικρὸν ὕψον, οἱ δὲ πολὺν φέροιεν, ἐκέλευεν ὁ Σωκράτης τὸν παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι ἢ διανέμειν ἑκάστῳ τὸ μέρος. οἱ οὖν τὸ πολὺν φέροντες ἡσχύνοντο τὸ τε μὴ κοινωνεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου καὶ τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν· ἐτίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν. καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλέον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλοῦ ὕψωνοῦντες.

Καταμαθὼν δέ ποτε τῶν συνδειπνούντων τινὰ ²
 τοῦ μὲν σίτου πεπαυμένον, τὸ δὲ ὕψον αὐτὸ καθ' αὐτὸ
 ἐσθίωντα, λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἷον ἔργῳ
 ἕκαστον εἶη· Ἐχοιμεν ἔν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰπεῖν, ἐπὶ
 ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθί-
 ουσι μὲν γὰρ διὰ πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὕψον, ὅταν παρῇ·
 ἀλλ' οὐκ οἶμαι πῶ ἐπὶ τούτῳ γε ὀψοφάγοι καλοῦνται.
 Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη τις τῶν παρόντων. Τί γάρ; ἔφη, ³
 ἐάν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὕψον αὐτὸ ἐσθίῃ, μὴ ἀσκή-
 σεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὀψοφάγος εἶναι
 δοκεῖ ἢ οὐ; Σχολῇ γ' ἔν, ἔφη, ἄλλος τις ὀψοφάγος
 εἶη. καὶ τις ἄλλος τῶν παρόντων· Ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ,
 ἔφη, πολλὸν ὕψον ἐπεσθίων; Ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἂν ὀψοφάγος καλεῖσθαι· καὶ
 ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὐχωνται πολυ-
 καρπίαν, εἰκότως ἂν οὗτος πολυοψίαν εὐχοίτο. ταῦτα ⁴
 δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεανίσκος εἰς
 αὐτὸν εἰρησθαι τὰ λεχθέντα τὸ μὲν ὕψον οὐκ ἐπαύσατο
 ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσέλαβε. καὶ ὁ Σωκράτης κατα-
 μαθὼν· Παρατηρεῖτ', ἔφη, τοῦτον οἱ πλησίον, ὁπότερα
 τῷ σίτῳ ὕψῳ ἢ τῷ ὕψῳ σίτῳ χρήσεται.

Ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδειπνούντων ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἐν ⁵
 ψωμῷ πλείονων ὕψων γενομένου· Ἄρα γένοιτ' ἔν,
 ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιία ἢ μάλλον τὰ ὕψα λυ-
 μαινομένη, ἢ ἣν ὀψοποιεῖται ὁ [ἄμα πολλὰ ἐσθίων καὶ]
 ἄμα παντοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων;
 πλείω μὲν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων πολυτελέστερα
 ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύουσιν, ὥς οὐχ ἑρ-
 μόττοντα, ὁ συμμιγνύων, εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν,
 ἁμαρτάνει τε καὶ καταλύει τὴν τέχνην αὐτῶν· καίτοι ⁶
 πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι παρὰσκευάζεσθαι μὲν ὀψοποιούς

τοὺς ἄριστα ἐπισταμένους, αὐτὸν δὲ μὴδ' ἀντιποιούμενον τῆς τέχνης ταύτης τὰ ὅπ' ἐκείνων ποιούμενα μετατιθέναι; καὶ ἄλλο δέ τι προσγίγνεται τῷ ἔμῃ πολλὰ ἐπεσθίειν ἐθισθέντι· μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν μειονεκτεῖν ἂν τι δοκοίη ποθῶν τὸ σύνηθες· ὁ δὲ συνεθισθὲς τὸν ἕνα ψαμὸν ἐνὶ ὕψῳ προπέμπειν, ὅτε μὴ παρείη πολλά, δύναται' ἂν ἀλύπως τῷ ἐνὶ χρῆσθαι.

Ἐλεγε δὲ καί, ὥς τὸ εὐωχεῖσθαι ἐν τῇ Ἀθηναίων γλώττῃ ἐσθίειν καλοῖτο· τὸ δὲ εὖ προσκεῖσθαι ἔφη ἐπὶ τῷ ταῦτα ἐσθίειν, ἃ μῆτε τὴν ψυχὴν μῆτε τὸ σῶμα λυποίῃ μὴδὲ δυσεύρετα εἶη· ὥστε καὶ τὸ εὐωχεῖσθαι τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀνετίθεται.

[Δ.]

1. Οὕτω δὲ Σωκράτης ἦν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάντα τρόπον ὠφέλιμος, ὥστε σκοποῦμένῳ τῷ καὶ μετρίως αἰσθανομένῳ φανερόν ἐῖναι ὅτι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτει συνεῖναι καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὁπουοῦν καὶ ἐν ὀίῳ πρᾶγματι· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκείνου μεμνησθαι μὴ παρόντος οὐ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθότας τε αὐτῷ συνεῖναι καὶ ἀποδεχομένους ἐκεῖνον. καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἤττον ἢ σπουδάων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι. πολλάκις γὰρ ἔφη μὲν ἂν τινος ἐρᾶν, φανερόν δ' ἦν οὐ τῶν τὰ σώματα πρὸς ὥραν, ἀλλὰ τῶν τὰς ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότων ἐφιέμενος. ἐτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχὺ τε μανθάνειν οἷς προσέχοιεν καὶ μνημονεύειν ἃ μάθοιεν καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν καὶ πόλιν καὶ τὸ

ὅλον ἀνθρώποις τε καὶ τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασιν
 εὖ χρῆσθαι· τοὺς γὰρ τοιοῦτους ἡγείτο παιδευθέντας
 οὐκ ἂν μόνον αὐτοὺς τε εὐδαίμονας εἶναι καὶ τοὺς
 ἑαυτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώ-
 πους καὶ πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν. οὐ τὸν³
 αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας ἦει, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἰο-
 μένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρο-
 νοῦντας ἐδίδασκεν ὅτι αἱ ἀρίσται δοκοῦσαι εἶναι φύσει
 μάλιστα παιδείας δεόνται, ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων
 τοὺς εὐφρεστάτους, θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας,
 εἰ μὲν ἐκ νέων δαμασθεῖεν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀρί-
 στους γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιντο, δυσ-
 καθεκτοτάτους καὶ φανλοτάτους· καὶ τῶν κυνῶν τῶν
 εὐφρεστάτων, φιλοπόνων τε οὐδῶν καὶ ἐπιθετικῶν τοῖς
 θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθείσας ἀρίστας γίγνεσθαι
 πρὸς τὰς θήρας καὶ χρησιμωτάτας, ἀναγῶρους δὲ γιγνο-
 μένας ματαίους τε καὶ μανιώδεις καὶ δυσπαιδιστάτας.
 ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφρεστάτους, ἐρρω-⁴
 μενεστάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας καὶ ἐξεργαστικωτάτους
 ὧν ἂν ἐγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας, ἃ
 δεῖ πράττειν, ἀρίστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνε-
 σθαι· πλεῖστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι·
 ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς γενομένους κακίστους τε
 καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι· κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπι-
 σταμένους, ἃ δεῖ πράττειν, πολλάκις πονηροῖς ἐπιχειρεῖν
 πράγμασι, μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας δυσκαθ-
 ἐκτους τε καὶ δυσασποτρέπτους εἶναι, διὸ πλεῖστα καὶ
 μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι. τοὺς δ' ἐπὶ πλούτῳ μέγα⁵
 φρονοῦντας καὶ νομίζοντας οὐδὲν προσδεῖσθαι παιδείας,
 ἐξαρκέσειν δὲ σφίσι τὸν πλοῦτον οἰομένους πρὸς τὸ
 διακράττεσθαι τε ὃ τι ἂν βούλωνται καὶ τιμᾶσθαι

ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐφθένον λέγων, ὅτι μῶρος μὲν εἴη, εἴ τις οἶεται μὴ μαθὼν τὰ τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερά τῶν πραγμάτων διαγινώσσεσθαι, μῶρος δ', εἴ τις μὴ διαγινώσκων μὲν ταῦτα, διὰ δὲ τὸν πλοῦτον ὃ τι ἂν βούληται ποριζόμενος οἶεται δυνήσεσθαι τὰ συμφέροντα πράττειν, ἡλίθιος δ', εἴ τις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν εὖ τε πράττειν οἶεται καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ [ἢ καλῶς ἢ] ἱκανῶς παρεσκευεύσθαι, ἡλίθιος δὲ καί, εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ἐπιστάμενος, δόξειεν τι ἀγαθὸς εἶναι ἢ, μηδὲν ἀγαθὸς εἶναι δοκῶν, εὐδοκιμήσειν.

- II. Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχηκέναι καὶ μέγα φρονουῖσιν ἐπὶ σοφίᾳ ὥς προσεφέρετο, νῦν διηγήσομαι. καταμαθὼν γὰρ Εὐθύδημον τὸν καλὸν γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμωτάτων καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ἐν σοφίᾳ καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα πάντων διοίσειν τῷ δύνασθαι λέγειν τε καὶ πράττειν, πρῶτον μὲν, αἰσθανόμενος αὐτὸν διὰ νεότητα οὕτω εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσιόντα, εἰ δέ τι βούλοιο διαπράξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡνιοποιεῖόν τι τῶν ἐγγυὲς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ἦει τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ²τινας ἔχων. καὶ πρῶτον μὲν πυνθανομένου τινός, πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν ἢ φύσει τασυῦτον διήμεγκε τῶν πολιτῶν, ὥστε πρὸς ἐκείνον ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὁπότε σπουδαῖον ἀνδρὸς δεηθεῖν, ὁ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύδημον εὐηθες ἔφη εἶναι τὸ οἶεσθαι τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίνεσθαι σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προεστάναι πόλεως, πάντων ἔργων μέγιστον ὂν, ἀπὸ τυττομέτου παραγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

πάλιν δέ ποτε παρόντος τοῦ Εὐθύδημου, ὄρων αὐτὸν³
 ἀποχωροῦντα τῆς συνεδρίας καὶ φυλαττόμενον μὴ δόξῃ
 τὸν Σωκράτη θανατᾶν ἐπὶ σοφίᾳ· Ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ
 ἄνδρες, Εὐθύδημος οὕτως ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος, τῆς
 πόλεως λόγον περὶ τινος προτιθείσης, οὐκ ἀφ᾽ ἑξέται
 τοῦ συμβουλευεῖν, εὐδηλὸν ἔστιν ἐξ ὧν ἐπιτηδεύει·
 δοκεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγοριῶν παρα-
 σκευάσασθαι φυλαττόμενος μὴ δόξῃ μανθάνειν τι παρὰ
 του. δῆλον γὰρ ὅτι λέγειν ἀρχόμενος ὥδε προοιμιάσε-
 ται· „Παρ’ οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,⁴
 οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ’ ἀκούων τινὰς εἶναι λέγειν τε καὶ
 πράττειν ἱκανοὺς ἐξήγησα τοῦτοις ἐντυχεῖν, οὐδ’ ἐπε-
 μελήθην τοῦ διδάσκαλόν τινά μοι γενέσθαι τῶν ἐπι-
 σταμένων, ἀλλὰ καὶ τὰναντία· διατετέλεκα γὰρ φεύγων
 οὐ μόνον τὸ μανθάνειν τι παρὰ τινος, ἀλλὰ καὶ τὸ
 δόξαι. ὅμως δὲ ὅ τι ἂν ἀπὸ ταῦτομάτου ἐπὶ μοι
 συμβουλευέσω ὑμῖν.“ ἀρμόσειε δ’ ἂν οὕτω προοιμιά-
 ζεσθαι καὶ τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆς πόλεως ἱατρικὸν
 ἔργον λαβεῖν· ἐπιτηδεῖν γ’ ἂν αὐτοῖς εἴη τοῦ λόγου
 ἔρχεσθαι ἐντεῦθεν· „Παρ’ οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὦ
 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἱατρικὴν τέχνην ἔμαθον, οὐδ’
 ἐξήγησα διδάσκαλον ἑμαυτῷ γενέσθαι τῶν ἱατρῶν οὐ-
 δέναι· διατετέλεκα γὰρ φυλαττόμενος οὐ μόνον τὸ
 μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἱατρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι με-
 μαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην. ὅμως δέ μοι τὸ ἱατρι-
 κὸν ἔργον δότε· πειράσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυ-
 νεύων μανθάνειν.“ πάντες οὖν οἱ παρόντες ἐγέλασαν
 ἐπὶ τῷ προοιμίῳ. ἐπεὶ δὲ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος⁵
 ἤδη μὲν οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι προσέχων, ἔτι δὲ φυλατ-
 τόμενος αὐτὸς τι φθέγγεσθαι καὶ νομίζων τῇ σιωπῇ
 ἀσφροσύνης δόξαν περιβάλλεσθαι, τότε ὁ Σωκράτης

βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου· Θαυμαστὸν γάρ, ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι καθαρίζειν ἢ αὐλεῖν ἢ ἱππεύειν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἱκανοὶ γενέσθαι πειρῶνται ὥς συνεχέστατα ποιεῖν, ὃ τι ἂν βούλονται δυνατοὶ γενέσθαι, καὶ οὐ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, πάντα ποιοῦντες καὶ ὑπομένοντες ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης ποιεῖν, ὥς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι· τῶν δὲ βουλομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ νομίζουσί τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἐξαίφνης δυνατοὶ ταῦτα ποιεῖν ἔδεσθαι. καίτοι γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσπερ πλειόνων περὶ ταῦτα πραγματευομένων ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίνονται. δῆλον οὖν ὅτι καὶ ἐπιμελείας δεόνται πλείονος καὶ ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐφίεμενοι ἢ οἱ ἐκείνων. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθύδημον τοιούτους λόγους ἔλεγε Σωκράτης· ὥς δ' ἤσθετο αὐτὸν ἐτοιμότερον ὑπομένοντα, ὅτε διαλέγοιτο, καὶ προθυμότερον ἀκούοντα, μόνος ἦλθεν εἰς τὸ ἡνιοποιεῖον, παρακαθεζομένου δ' αὐτῷ τοῦ Εὐθύδημον· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ ὄντι, ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω, πολλὰ γράμματα συνῆχας τῶν λεγομένων σοφῶν ἀνδρῶν γεγονέναι; καὶ ὁ Εὐθύδημος· Νὴ τὸν Δι', ἔφη, ὦ Σώκρατες· καὶ ἔτι γε συνάγω, ὥς ἂν κτήσωμαι ὥς ἂν δύνωμαι πλείστα. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἄγαμαί γέ σου, διότι οὐκ ἀργυρίου καὶ χρυσίου προείλου θησαυροὺς κεκτηῖσθαι μᾶλλον ἢ σοφίας· δῆλον γάρ ὅτι νομίζεις ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν τοὺς κεκτημένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαρει ἀκούων

ταῦτα, νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μετεῖναι τὴν σοφίαν. ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἡσθύνετα τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ· Τί δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, 10 ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, συλλέγεις τὰ γράμματα; ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδημος σκοπῶν ὃ τι ἀποκρίναιτο, πάλιν ὁ Σωκράτης· Ἄρα μὴ ἱατρός; ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἱατρῶν ἐστὶ συγγράμματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος· Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; γνωμονικοῦ γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δεῖ. Οὐκ οὖν ἔγωγ', ἔφη. Ἀλλὰ μὴ γεωμέτρως ἐπιθυμεῖς, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθός, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος; Οὐδὲ γεωμέτρως, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλει γενέσθαι; ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἡρνεῖτο· Ἀλλὰ μὴ ῥαψωδός; ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὀμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα κεκτήσθαι. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ τοὶ ῥαψωδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάννυ ἡλιθίους ὄντας, καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Οὐ δὴ που, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης 11 τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται καὶ οἰκονομικοὶ καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ καὶ ὠφελίμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος· Σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μερίστης ἐφίεσαι τέχνης· ἐστὶ γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη καὶ καλεῖται βασιλική. ἅτάρ, ἔφη, κατανευόηκας, εἰ οἷόν τέ ἐστὶ μὴ ὕντα δίκαιον ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι; Καὶ μάλλα, ἔφη· καὶ οὐχ οἷόν τί γε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι. Τί οὖν; 12 ἔφη, σὺ δὴ τοῦτο κατεργασαι; Οἶμαί γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδενὸς ἂν ἥττον φανῆναι δίκαιος. Ἄρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων ἐστὶν ἔργα ὥσπερ τῶν τεκτόνων; Ἔστι μέντοι, ἔφη. Ἄρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες

ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδειξαι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ
 αὐτῶν ἔχοιεν ἂν ἐξηγήσασθαι; Μὴ οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύ-
 δημοσ, οὐ δύναμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα
 ἐξηγήσασθαι; καὶ νῆ Δί' ἔρωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ
 οὐκ ὀλίγα ἔστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα δοῶν τε
 13 καὶ ἀκούειν. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν
 ἐντανυθοῖ μὲν δέλτα, ἐντανυθοῖ δὲ ἄλφα, εἴτα ὅ τι μὲν
 ἂν δοκῇ ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ
 δέλτα τιθώμεν, ὅ τι δ' ἂν τῆς ἀδικίας, πρὸς τὸ ἄλφα;
 Εἴ τί σοι δοκεῖ, ἔφη, προσδεῖν τούτων, ποίει ταῦτα.
 14 καὶ ὁ Σωκράτης γράψας ὥσπερ εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη,
 ἔστιν ἐν ἀνθρώποις ψευδέσθαι; Ἔστι μέντοι, ἔφη.
 Ποτέρωσε οὖν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; Αἴηλον ὅτι, ἔφη,
 πρὸς τὴν ἀδικίαν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ἑξαπατᾶν ἔστι;
 Καὶ μάλα, ἔφη. Τοῦτο οὖν ποτέρωσε θῶμεν; Καὶ
 τοῦτο δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. Τί δὲ τὸ
 κλέπτειν; Καὶ τοῦτο, ἔφη. Τὸ δὲ ἀνδραποδίζεσθαι;
 Καὶ τοῦτο. Πρὸς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ οὐδὲν ἡμῖν τούτων
 15 κέίσεται, ὦ Εὐθύδημε; Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη. Τί
 δ'; εἰάν τις στρατηγὸς αἰρεθεὶς ἄδικόν τε καὶ ἐχθρὸν
 πόλιν ἑξανδραποδίσσῃται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; Οὐ
 δῆτα, ἔφη. Δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; Καὶ μάλα.
 Τί δ'; εἰν ἑξαπατᾶ πολέμων ἀντιοῖς; Δίκαιον, ἔφη,
 καὶ τοῦτο. Ἐάν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἀρπάξῃ τὰ τούτων,
 οὐ δίκαια ποιήσει; Καὶ μάλα, ἔφη· ἀλλ' ἐγὼ σε τὸ
 πρῶτον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς φίλους μόνον ταῦτα
 ἐρωτᾶν. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσα πρὸς τῇ ἀδικίᾳ ἐθήκαμεν,
 ταῦτα καὶ πρὸς τῇ δικαιοσύνῃ θετέον ἂν εἴη; Ἔοικεν,
 16 ἔφη. Βούλει οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες διορισά-
 μεθα πάλιν πρὸς μὲν τοὺς πολέμους δίκαιον εἶναι τὰ
 τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἄδικον, ἀλλὰ

δεῖν πρὸς γε τούτους ὥς ἀπλούστατον εἶναι; Πάνν
 μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. Τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκρά- 17
 τῆς, ἐάν τις στρατηγὸς ὁρῶν ἀθύμως ἔχον τὸ στρα-
 τευμα ψευδόμενος φήσῃ συμμάχους προσιέναι καὶ τῷ
 ψεύδει τοῦτω παύσῃ τῆς ἀθυμίας τοὺς στρατιώτας,
 ποτέρῳθι τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; Δοκεῖ μοι,
 ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ἐάν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ
 δεόμενον φαρμακείας καὶ μὴ προσιέμενον φάρμακον
 ἐξαπατήσας ὥς σιτίον τὸ φάρμακον δῶ καὶ τῷ ψεύδει
 χρησάμενος οὕτως ὕμῃ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπά-
 την ποῖ θετέον; Δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτην εἰς τὸ
 αὐτό. Τί δ'; ἐάν τις, ἐν ἀθυμίᾳ ὄντος φίλου, δεισας,
 μὴ διαχρήσῃται ἑαυτόν, κλέψῃ ἢ ἁρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλο
 τι τοιοῦτον, τοῦτο αὖ ποτέρῳσε θετέον; Καὶ τοῦτο
 νῆ Α' ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ἀγείς, ἔφη, σὺ 18
 οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἀπλοῖζεσθαι; Μὰ
 Α' οὐ δῆτα, ἔφη· ἀλλὰ μετατίθεται τὰ εἰρημένα,
 εἵπερ ἔξεστι. Δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἔξεῖναι
 πολὺ μᾶλλον ἢ μὴ ὁρθῶς τιθέναι. τῶν δὲ διὰ τοὺς 19
 φίλους ἐξαπατώντων ἐπὶ βλάβῃ, ἵνα μὴδὲ τοῦτο παρα-
 λίσσωμεν ὕσκειπον, πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἐκὼν
 ἢ ὁ ἄκων; Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μὲν ἔγωγε πιστεύω
 οἷς ἀποκρίνομαι· καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν
 ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὥς ἐγὼ τότε ᾔμην· ὅμως
 δὲ εἰρήσθω μοι ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἐκόντα ψευδο-
 μενον τοῦ ἄκοντος. Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη 20
 τοῦ δικαίου εἶναι ὥσπερ τῶν γραμμάτων; Ἐμοίγε.
 Πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἐκὼν μὴ
 ὁρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγιννώσκῃ ἢ ὃς ἂν ἄκων; Ὅς ἂν
 ἐκὼν, ἔγωγε· δύναται γὰρ ἂν, ὁπότε βούλοιο, καὶ
 ὁρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἐκὼν μὴ ὁρθῶς

γράφων γραμματικὸς ἂν εἴη, ὁ δὲ ἄκων ἀγράμματος;
 Πῶς γὰρ οὐ; Τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἐκὼν ψευδόμε-
 νος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν ἢ ὁ ἄκων; Ἀἴλον ὅτι ὁ ἐκὼν.
 Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπιστάμενον γράμ-
 ματα τοῦ μὴ ἐπισταμένου φῆς εἶναι; Ναί. Δικαιότερον
 δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου;
 Φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν
 21 τί δὲ δῆ, ὅς ἂν βουλόμενος τῆληθῇ λέγειν μηδέποτε
 ταῦτ' ἀπερὶ τῶν αὐτῶν λέγειν, ἀλλ' ὁδόν τε φράζων
 τὴν αὐτὴν τοτὲ μὲν πρὸς ἕω, τοτὲ δὲ πρὸς ἐσπέρην
 φράζει, καὶ λογισμὸν ἀποφαίνόμενος τὸν αὐτὸν τοτὲ
 μὲν πλείω, τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνεται, τί σοι δοκεῖ
 ὁ τοιοῦτος; Ἀἴλος νῆ Δί' εἶναι ὅτι ἃ ᾤετο εἰδέναι
 22 οὐκ οἶδεν. Οἶσθα δέ τινας ἀνδραποδώδεις καλουμέ-
 νους; Ἐγώ γε. Πότερον διὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν;
 Ἀἴλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. Ἄρ' οὖν διὰ τὴν τοῦ χαλκεύειν
 ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; Οὐ δῆτα.
 Ἄλλ' ἄρα διὰ τὴν τοῦ τεκταίνεσθαι; Οὐδὲ διὰ ταύτην.
 Ἄλλὰ διὰ τὴν τοῦ σκυτεύειν; Οὐδὲ δι' ἐν τούτων,
 ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὸνναντίον· οἱ γὰρ πλείστοι τῶν γε
 τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων ἀνδραποδώδεις εἰσίν. Ἄρ'
 οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδόντων
 23 τὸ ὄνομα τοῦτ' ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Οὐκοῦν
 δεῖ παντὶ τρόπῳ διατειναμένους φεύγειν ὅπως μὴ ἀν-
 δραποδα ᾤμεν. Ἄλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὧ Σώ-
 κρατες, πάνυ ᾤμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν δι' ἧς ἂν
 μάλιστα ἐνόμιζον παιδευθῆναι τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ
 καλοκαγαθίας ὀρεγομένῳ· νῦν δὲ πῶς οἶμαι με ἀθύρως
 ἔχειν, ὁρῶντα ἐμᾶντὸν διὰ μὲν τὰ προπεποιημένα
 οὐδὲ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι δυνάμενον ὑπερ-
 ὦν μάλιστα χορὴ εἰδέναι, ἄλλην δὲ ὁδὸν οὐδεμίαν

ἔχοντα ἦν ἂν πορευόμενος βελτίων γενοίμην; καὶ ὁ 24
 Σωκράτης· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε· εἰς Δελφούς
 δὲ ἤδη πώποτε ἀφίκου; Καὶ δὲς γε νῆ Δί', ἔφη.
 Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ
 Γνωθι σεαυτόν; Ἐγώ γε. Πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ
 γράμματος ἐμέλησεν ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχείρησας
 σεαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἴης; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη·
 καὶ γὰρ δὴ πάννυ τοῦτό γε ᾧμην εἰδέναι· σχολῇ γὰρ
 ἂν ἄλλο τι ἤδη, εἴ γε μηδ' ἐμαυτὸν ἐγγινώσκον. Πό- 25
 τερα δέ σοι δοκεῖ γινώσκειν ἑαυτόν, ὅστις τοῦνομα
 τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις, ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους
 ὠνούμενοι οὐ πρότερον οἴονται γινώσκειν ὅν ἂν βού-
 λωνται γινῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται, πότερον εὐ-
 πειθής ἐστίν ἢ δυσπειθής, καὶ πότερον ἰσχυρὸς ἢ
 ἀσθενής, καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδύς, καὶ τὰλλα τὰ
 πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρεῖαν ἐπιτήδεια τε καὶ ἀνεπιτήδεια
 ὅπως ἔχει, οὕτως ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος, ὁποῖός ἐστι
 πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρεῖαν, ἐγνώκε τὴν αὐτοῦ δύ-
 ναμιν; Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ εἰδὼς τὴν
 αὐτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτόν. Ἐκεῖνο δὲ οὐ φανερόν, 26
 ἔφη, ὅτι διὰ μὲν τὸ εἰδέναι ἑαυτοὺς πλεῖστα ἀγαθὰ
 πάσχουσιν ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐψεῦσθαι ἑαυτῶν πλεῖστα
 κακά; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς τὰ τε ἐπιτήδεια ἑαυ-
 τοῖς ἴσασιν καὶ διαγινώσκουσιν ἔ τε δύνανται καὶ ἔ
 μή· καὶ ἃ μὲν ἐπίστανται πράττοντες πορίζονται τε
 ὧν δέονται καὶ εὖ πράττουσιν, ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται
 ἀπεχόμενοι ἀναμάρτητοι γίγνονται καὶ διαφεύρουσι τὸ
 κακῶς πράττειν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώ-
 πους δυνάμενοι δοκιμάζειν καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων
 χρείας τὰ τε ἀγαθὰ πορίζονται καὶ τὰ κακὰ φυλάτ-
 τονται. οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι τῆς 27

- ἑαυτῶν δυνάμεως πρὸς τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ
 τἄλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως διάκεινται, καὶ
 οὔτε ὧν δεύονται ἴσασιν οὔτε ὃ τι πράττουσιν οὔτε
 οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες τῶν
 τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι.
 28 καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὃ τι ποιοῦσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν
 πράττουσιν, εὐδοξοί τε καὶ τίμιοι γίνονται· καὶ οἱ
 τε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οἱ τε ἀποτυγχάνοντες
 τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βου-
 λεύεσθαι, καὶ προῖστασθαι γε αὐτῶν τούτους, καὶ τὰς
 ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ [πάντα]
 29 ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν. οἱ δὲ μὴ
 εἰδότες ὃ τι ποιοῦσι, κακῶς τε αἰρούμενοι καὶ οἷς ἂν
 ἐπιχειρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες, οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς
 τούτοις ζημιοῦνται τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἄδο-
 ξοῦσι διὰ ταῦτα καὶ καταγέλαστοι γίνονται καὶ κατα-
 φρονοῦμενοι καὶ ἀτιμαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τῶν
 πόλεων ὅτι ὅσαι ἂν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν
 κρείττωσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίνονται,
 30 αἱ δ' ἐξ ἑλευθέρων δοῦλαι. καὶ ὁ Εὐθύδημος· Ὡς
 πάννυ μοι δοκοῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, περὶ πολλοῦ
 ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γινώσκειν, οὕτως ἴσθι·
 ὁπόθεν δὲ χρὴ ἄρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτόν, τοῦτο
 πρὸς σὲ ἀποβλέπω εἰ μοι ἐδελήσας ἂν ἐξηγήσασθαι.
 31 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ
 ὁποῖά ἐστι πάντως πού γινώσκεις; Νη Δί', ἔφη,
 εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φαν-
 λότερος ἂν εἴην. Ἴθι δὴ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξηγήσαι αὐτά.
 Ἄλλ' οὐ χαλεπόν, ἔφη· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ
 ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν κακόν·
 ἔπειτα καὶ τὰ αἰτία ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ καὶ

βρωτὰ καὶ ἐπιτηδεύματα τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα ἀγαθὰ, τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν κακὰ. Οὐκοῦν, ³² ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ τινος αἰτία γίνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη, ὅταν δὲ κακοῦ, κακὰ. Πότε δ' ἂν, ἔφη, τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἰτιον γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν ἀγαθοῦ; Ὅταν νῆ Αἰ', ἔφη, στρατείας τε αἰσχροῦς καὶ ναυτιλίας βλαβεροῦς καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετασχόντες ἀπολῶνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολειφθέντες σωθῶσιν. Ἀληθῆ λέγεις· ἄλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. Ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, τί μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακὰ εἰσιν; Οὐδὲν μὰ Αἴα φαίνεται κατὰ γε τοῦτον τὸν λόγον. Ἀλλ' ἢ γέ τοι σοφία, ᾧ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ³³ ἀγαθὸν ἐστὶ· ποῖον γὰρ ἂν τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον πράττοι σοφὸς ὢν ἢ ἀμαθής; Τί δέ; τὸν Αἰίδαλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν ἠναγκάζετο ἐκεῖνον δουλεύειν καὶ τῆς τε πατρίδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ νιοῦ τὸν τε παῖδα ἀπώλεσε καὶ αὐτὸς οὐκ ἐδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; Ἀέρεται νῆ Αἰ', ἔφη, ταῦτα. Τὰ δὲ Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πέθη; τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν ὥς διὰ σοφίαν ἠδωγθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύος ἀπόλλυται. Ἀέρεται καὶ ταῦτα, ἔφη. Ἄλλους δὲ πόσους οἶμι διὰ σοφίαν ἀνασπᾶστούς πρὸς βασιλέα γεγυῆναι καὶ ἐκεῖ δουλεύειν; Κινδυνεύει, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν ³⁴ εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. Εἰ γε μὴ τις αὐτό, ἔφη, ᾧ Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συντιθεῖ. Τί δ'

ἄν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἶη; Οὐδέν,
 ἔφη, εἰ γε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος ἢ ἰσχὺν ἢ
 πλοῦτον ἢ δόξαν ἢ καὶ τι ἕλλο τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ
 νῆ Δία προσθήσομεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἂν τις ἔνευ
 35 τούτων εὐδαιμονοίῃ; Νῆ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα,
 ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις·
 πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ἐπὶ τοῖς ὥραιόις
 παρακεκινηκῶτων διαφθείρονται, πολλοὶ δὲ διὰ τὴν
 ἰσχὺν μείξουσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες οὐ μικροῖς κακοῖς
 περιπίπτουσι, πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαδρουπτό-
 μενοί τε καὶ ἐπιβουλενόμενοι ἀπόλλυνται, πολλοὶ δὲ
 36 διὰ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ πε-
 πόνθασιν. Ἀλλὰ μήν, ἔφη, εἰ γε μὴδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν
 ἐπαινῶν ὁρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μὴδ' ὅτι πρὸς τοὺς
 θεοὺς εὐχεσθαι χρή εἰδέναι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, ἴσως διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι οὐδ'
 ἔσκεψαι· ἐπεὶ δὲ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευ-
 ἀζει προεστάναι, ὅλην οὖν δημοκρατίαν γε οἶσθα τί
 37 ἐστὶ. Πάντως δήπου, ἔφη. Δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν
 εἶναι δημοκρατίαν εἰδέναι μὴ εἰδότα δῆμον; Μὰ Δί'
 οὐκ ἔμοιγε. Καὶ δῆμον ἄρ' οἶσθα τί ἐστίν; Οἶμαι
 ἔγωγε. Καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; Τοὺς πένητας
 τῶν πολιτῶν ἔγωγε. Καὶ τοὺς πένητας ἄρα οἶσθα;
 Πῶς γὰρ οὐ; Ἀρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἶσθα;
 Οὐδέν γε ἦττον ἢ καὶ τοὺς πένητας. Ποίους δὲ πένη-
 τας καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; Τοὺς μὲν, οἶμαι,
 μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν πένητας, τοὺς δὲ
 38 πλείω τῶν ἱκανῶν πλουσίους. Καταμεμάθηκας οὖν
 ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἄρκεῖ
 ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιούνται ἀπ' αὐτῶν, ἐνίοις δὲ
 πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανὰ ἐστὶ; Καὶ νῆ Δί', ἔφη ὁ

Εὐθύδημος, ὁρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις, οἶδα καὶ τυράννους τινάς, οἳ δι' ἔνδειαν ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴ 89 γε ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον θήσομεν, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐὰν οἰκονομικοὶ ᾖσιν, εἰς τοὺς πλουσίους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη· Ἀναγκάζει με καὶ ταῦτα ὁμολογεῖν δῆλον ὅτι ἡ ἐμὴ φραυλότης· καὶ φροντίζω μὴ κράτιστον ἢ μοι σιγᾶν· κινδυνεύω γὰρ ἀπλῶς οὐδὲν εἰδέναι. καὶ πάννυ ἀδύμως ἔχων ἀπῆλθε καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ καὶ νομίσας 90 τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶναι. πολλοὶ μὲν οὖν τῶν οὕτω 40 διατεθέντων ὑπὸ Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσῆσαν, οὕς καὶ βλακωτέρους ἐνόμιζεν· ὁ δὲ Εὐθύδημος ὑπέλαβεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ ὅ τι μάλιστα Σωκράτει συνείη· καὶ οὐκ ἀπελείπετο ἔτι αὐτοῦ, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον εἴη· ἔνια δὲ καὶ ἐμιμεῖτο ὧν ἐκεῖνος ἐπετῆδευεν. ὁ δ' ὥς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἡκιστα μὲν διετάραττεν, ἀπλουστάτα δὲ καὶ σαφέστατα ἐξηγεῖτο ἅ τε ἐνόμιζεν εἰδέναι δεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν κράτιστα εἶναι.

Τὸ μὲν οὖν λεκτικὸς καὶ πρακτικὸς [καὶ μηχανι-III. κοὺς] γίνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τούτων ᾤετο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐργενέσθαι. τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν ἐνόμιζεν εἶναι. πρῶτον μὲν δὴ περὶ θεοὺς ἐπειρώτο 2 σῶφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. [ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παραγενόμενοι διηγοῦντο· ἐγὼ δέ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιαῦδε διελέγετο, παρεγενόμην.] Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἥδη ποτέ σοι 3 ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι, ὥς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ ὧν οἱ

ἄνθρωποι δέονται κατεσκευάσασιν; καὶ ὅς· Μὲ τὸν
 Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. Ἀλλ' οἷσθ' ἂν γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον
 μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; Νῆ
 Δί', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν
 ἦμεν ἕνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ μὴν
 καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι
 κάλλιστον ἀναπαντήριον. Πάνν γ', ἔφη, καὶ τοῦτο
 4 χάριτος ἄξιον. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτει-
 νὸς ἂν τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τὰλλα πάντα
 σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα
 ἐστίν, ἔστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τῆς νυκτὸς
 τὰς ὥρας ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὦν δεόμεθα
 πράττομεν; Ἔστι ταῦτα, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἢ γε σελήνη
 οὐ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη
 5 φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δ', ἐπεὶ
 τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι
 καὶ ὥρας ἡρμοττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἷ ἡμῖν
 οὐ μόνον ὦν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευά-
 ζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα; Πάνν, ἔφη, καὶ
 6 ταῦτα φιλένθρωπα. (Τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω
 πολλοῦ ἄξιον, ὥστε συμφύειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ
 καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ
 καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς καὶ μινύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν
 ἡμᾶς εὐκατεργαστότερά τε καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἡδῖα
 ποιεῖν αὐτά, καὶ ἐπειδὴ πλείστον δεόμεθα τούτου,
 ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; Καὶ τοῦτο, ἔφη,
 7 προνοητικόν. Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν, ἐπί-
 κουρον μὲν ψύχους, ἐπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν
 δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἕνεκα
 ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὥς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν
 οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν

βίον χρησίμων κατασκευάζονται. Ὑπερβάλλει, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλανθρωπία. Τὸ δὲ τὸν ἥλιον, ἐπειδὴν ἐν⁸ χειμῶνι τρέπηται, προσιέναι τὰ μὲν ἀδρύνοντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διελήλυθε, καὶ ταῦτα διαπραξάμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι φυλαττόμενον μή τι ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάβῃ, καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπὸ τῶν γένηται, ἐνθα καὶ ἡμῖν δῆλόν ἐστιν ὅτι, εἰ προσωτέρω ἄπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ ἐνταῦθα τοῦ οὐρανοῦ ἀναστρέφεσθαι ἐνθα ὦν μάλιστα ἂν ἡμᾶς ὠφελοίη; Νῆ τὸν Δί', ἔφη, καὶ ταῦτα παντάπασιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἔνεκα γιγνόμενοις. Ἰ Τὸ δ', ἐπειδὴ καὶ τοῦτο φανερόν ἐστι οὐκ ἂν ὑπενέγκοιμεν οὔτε τὸ καῦμα οὔτε τὸ ψύχος, εἰ ἐξάπινης γίγνοιτο, οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν ἥλιον, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπικνεῖναι, ὥστε λαοφάνειν ἡμᾶς εἰς ἐκάτερα τὰ ἰσχυρότατα καθισταμένους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἕρα τί ἐστὶ τοῖς θεοῖς ἔργον ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν· ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τὰλλα ζῶα τούτων μετέχει. Οὐ γὰρ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερόν¹⁰ ὅτι καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἔνεκα γίγνεται τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αἰῶν τε καὶ οἰῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει ὅσα ἀνθρώποι; ἔμοι μὲν γὰρ δοκεῖ, πλείω ἢ τῶν φυτῶν· τρέφονται γοῦν καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἥττον ἀπὸ τούτων ἢ ἀπ' ἐκείνων· πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὲν ἐκ τῆς γῆς φυομένοις εἰς τροφήν οὐ χρῆται, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι καὶ τυρῷ καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσι· πάντες δὲ τιθασεύοντες καὶ δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζῴων

- εἰς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρῶνται. Ὅμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη· ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν οὕτως ὑποχείρια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅ τι ἂν βούλωνται.
- 11 τὸ δ', ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστί, προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἀρμοστούσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ περὶ ὧν αἰσθανόμεθα λογιζόμενοι τε καὶ μνημονεύοντες καταμανθάνομεν, ὅπῃ ἕκαστα συμφέρει, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν καὶ τὰ
- 12 κακὰ ἀλεξόμεθα· τὸ δὲ καὶ ἐρμηνεῖαν δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδιδόμεν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες καὶ κοινωνοῦμεν καὶ νόμους τιθέμεθα καὶ πολιτευόμεθα; Παντάπασιν εἰκόασιν, ὧ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολλὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι. Τὸ δὲ καί, ἥ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τῶν μελλόντων, ταύτῃ αὐτοὺς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ μαντικῆς τοῖς πυνθανομένοις φράζοντας τὰ ἀποβησόμενα καὶ διδάσκοντας ἥ ἂν ἔριστα γίγνοιτο; Σοὶ δ', ἔφη, ὧ Σώκρατες, εἰκόασιν ἔτι φιλικώτερον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἰ γε μὴδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπὸ σοῦ
- 13 προσημαίνουσί σοι ἅ τε χρῆ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ. Ὅτι δὲ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσει, ἂν μὴ ἀναμένης ἕως ἂν τὰς μορφαῖς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ σοι τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεοὺς. [ἐννόει δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν· οἳ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰγαθὰ διδόντες οὐδὲν τούτων εἰς τοῦμφανὲς ἰόντες διδόασιν, καὶ ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐστί, καὶ αἱ μὲν χρωμένοις ἀτριβῇ τε καὶ ὑγιά

καὶ ἀγήρατα παρέχων, θάττον δὲ νοήματος ὑπηρετοῦντα
 ἀναμαρτήτως, οὗτος τὰ μέγιστα μὲν πράττων ὁράται,
 τάδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστίν.] ἐννόει δ' ὅτι 14
 καὶ ὁ πᾶσι φανερός δοκῶν εἶναι ἡλίος οὐκ ἐπιτρέπει
 τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ', ἐάν τις
 αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρίζεται.
 καὶ τοὺς ὑπηρέτας δὲ τῶν θεῶν εὐρήσεις ἀφανεῖς ὄντας·
 κεραινοὺς τε γὰρ ὅτι μὲν ἔνωθεν ἀφίεται, δῆλον, καὶ ὅτι
 οἷς ἂν ἐντύχῃ πάντων κρατεῖ, ὁράται δ' οὐτ' ἐπιὼν οὐτ'
 ἐγκατασκήψας οὔτε ἀπιών· καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ
 ὁρῶνται, ἀ δὲ ποιοῦσι φανερὰ ἡμῖν ἐστί, καὶ προσιόν-
 των αὐτῶν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπου γε
 ψυχῇ, ἥ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θείου
 μετέχει, ὅτι μὲν βασιλεύει ἐν ἡμῖν, φανερόν, ὁράται
 δὲ οὐδ' αὐτῇ. ἀ χρὴ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν
 τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γιγνομένων τὴν δύναμιν
 αὐτῶν καταμανθάνοντα τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. / [Ἐγὼ 15
 μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ
 μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκεῖνο
 δὲ ἄθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας
 οὐδ' ἂν εἰς ποτε ἀνθρώπων ἀξίαις χάρισιν ἀμείβεσθαι.
 Ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἄθύμει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε· ὁρᾷς γὰρ 16
 ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ πῶς
 ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται· Νόμῳ πόλεως·
 νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστὶ κατὰ δύναμιν ἰεροῦς
 θεοῦς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἂν τις κάλλιον καὶ εὐσε-
 βέστερον τιμῇ θεοῦς ἢ, ὥς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω
 ποιῶν; ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφίεσθαι·
 ὅταν γὰρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερός δήπου ἐστὶ τότε οὐ 17
 τιμῶν θεοῦς. χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν
 τιμᾶν τοὺς θεοὺς θαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα

ἀγαθὰ. οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἂν τις μείζω ἐλπίζων
σωφρονοῖη ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμέ-
νων, οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον ἢ εἰ τοῦτοις ἀρέσκοι·
ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο
18 αὐτοῖς;] τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν
εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας
παρεσκεύαζεν. //

IV. [Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρύ-
πτετο ἣν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἐργῷ ἀπεδείκνυτο,
ιδίᾳ τε πᾶσι νομίζων τε καὶ ὠφελίμως χρώμενος καὶ
κοινῇ ἄρχουσί τε ἃ οἱ νόμοι προστάττειεν πειθόμενος
καὶ κατὰ πόλιν καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως ὥστε
2 διαδόηλος εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν, καὶ ὅτε
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστάτης γενόμενος οὐκ ἐπέτρεψε
τῷ δήμῳ παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, ἀλλὰ σὺν
τοῖς νόμοις ἡρωτιώδη τοιαύτη ὁρμῇ τοῦ δήμου ἦν
3 οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἔνθρωπον ὑπομείναι· καὶ
ὅτε οἱ τριάκοντα προσέειπεν αὐτῷ παρὰ τοὺς νόμους
τι, οὐκ ἐπέειπεν· τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων
αὐτῶν μὴ διαλέγεσθαι καὶ προσταξάντων ἐκείνῳ τε
καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἀγαγεῖν τινα ἐπὶ θανάτῳ,
μόνος οὐκ ἐπέειπεν, διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους αὐτῷ
4 προστάττεσθαι· καὶ ὅτε τὴν ὑπὸ Μελίου γραφὴν
ἔφηνε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς
χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι καὶ κολακεύειν
καὶ δεῖσθαι παρὰ τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα
πολλῶν πολλὰκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκείνος
οὐδὲν ἡθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ
τοὺς νόμους ποιῆσαι, ἀλλὰ ἡσθίως ἂν ἀφεθεὶς ὑπὸ
τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μετρίως τι τούτων ἐποίησε,
προεῖλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν ἢ

παρανομῶν ξῆν. καὶ ἔλεγε δὲ οὕτως καὶ πρὸς ἄλλους ἔ-
 μὲν πολλάκις,] οἶδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Ἰππίαν
 τὸν Ἡλείου περὶ τοῦ δικαίου τοιαύδε διαλεχθέντα. διὰ
 χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἰππίας Ἀθήναζε παρεγένετο
 τῷ Σωκράτει λέγοντι πρὸς τινας, ὡς θαυμαστὸν εἶη
 τό, εἰ μὲν τις βούλοιο σκυτεὰ διδάξασθαι τινα ἢ
 τέκτονα ἢ χαλκίεα ἢ ἱππέα, μὴ ἀπορεῖν ὅποι ἂν πέμ-
 ψας τούτου τύχοι. [φασὶ δὲ τινες καὶ ἵππον καὶ βούν
 τῷ βουλομένῳ δικαίους ποιήσασθαι πάντα μεστὰ εἶναι
 τῶν διδαξόντων.] ἐὰν δὲ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν
 τὸ δίκαιον ἢ υἱὸν ἢ οἰκέτην διδάξασθαι, μὴ εἰδέναι
 ὅποι ἂν ἐλθὼν τύχοι τούτου. καὶ ὁ μὲν Ἰππίας ἀκού-
 σας ταῦτα ὥσπερ ἐπισκώπτων αὐτόν· Ἔτι γὰρ σύ,
 ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις ἃ ἐγὼ πάλαι
 ποτέ σου ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης· Ὁ δέ γε τούτου
 δεινότερον, ἔφη, ὦ Ἰππία, οὐ μόνον αἶτι τὰ αὐτὰ λέγω,
 ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν· σὺ δ' ἴσως διὰ τὸ πολυ-
 μαθῆς εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις.
 Ἀμέλει, ἔφη, πειροῦμαι καινόν τι λέγειν αἶ. Πότερον,
 ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι; οἷον περὶ γραμμάτων
 ἐὰν τις ἔρηται σε, πόσα καὶ ποῖα Σωκράτους ἐστίν,
 ἄλλα μὲν πρότερον, ἄλλα δὲ νῦν πειρᾷ λέγεις; ἢ περὶ
 ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δις πέντε δέκα ἐστίν,
 οὐ τὰ αὐτὰ νῦν ἢ καὶ πρότερον ἀποκρίνεις; Περὶ μὲν
 τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σύ, καὶ ἐγὼ αἶτι τὰ
 αὐτὰ λέγω· περὶ μέντοι τοῦ δικαίου πάνν οἶμαι νῦν
 ἔχειν εἰπεῖν, πρὸς ἃ οὔτε σὺ οὔτ' ἂν ἄλλος οὐδεὶς
 δύναιτ' ἀντιπεῖν. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις
 ἀγαθὸν ἠύρηκέναι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίχα
 ψηφιζόμενοι, παύσονται δ' οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων
 ἀντιλέγοντες τε καὶ ἀντιδικοῦντες καὶ στασιάζοντες,

παύσονται δ' αὖ πόλεις διαφερόμεναι περὶ τῶν δικαίων
καὶ πολεμοῦσαι. καὶ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀπο-
λειφθείην σου πρὸ τοῦ ἀκούσαι τηλικούτου ἀγαθὸν
ἢ ἡύρηκός. Ἄλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσει, πρὶν ᾗ'
ἂν αὐτὸς ἀποφήνῃ, ὅ τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι.
ἄραγε γάρ, ὅτι τῶν ἄλλων καταγελάσας ἐρωτῶν μὲν καὶ
ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς δ' οὐδενὶ ἐθέλων ὑπέχειν λόγον
10 οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός. Τί δέ, ὦ
Ἰππία; ἔφη, οὐκ ἤσθησαι, ὅτι ἐγὼ ἂν δοκεῖ μοι δίκαια
εἶναι οὐδὲν παύομαι ἀποδείκνυμενος; Καὶ ποῖος δὴ
σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; Εἰ δέ μὴ λόγῳ, ἔφη,
ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι· ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκ-
μαστότερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι; Πολύ γε νῆ
Δί', ἔφη· δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἄδικα
ποιοῦσι, δίκαια δὲ πράττων οὐδ' ἂν εἰς ἄδικος εἴη.
11 Ἦσθησαι οὖν πώποτε μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος ἢ
συκοφαντοῦντος ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς στάσιν ἐμβάλ-
λοντος ἢ ἄλλο τι ἄδικον πράττοντος; Οὐκ ἔρωγ', ἔφη.
Τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι οὐ δίκαιον ἡγεῖ; Ἀἴλος
εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ νῦν διαφεύγειν ἐγχειρῶν τὸ
ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὅ τι νομίζεις τὸ δίκαιον· οὐ
γὰρ ἂν πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἂν μὴ πράττουσι,
12 ταῦτα λέγεις. Ἄλλ' ὅμην ἔρωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ
μὴ θέλειν ἀδικεῖν ἱκανὸν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι.
εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, εἴαν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέ-
σκη· φημὶ γὰρ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. Ἄρα
τὸ αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον
13 εἶναι; Ἐρωγε, ἔφη. Οὐ γὰρ αἰσθάνομαι σου μᾶλλον
ὁποῖον νόμιμον ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. Νόμους δὲ
πόλεως, ἔφη, γιγνώσκεις; Ἐρωγε, ἔφη. Καὶ τίνας
τούτους νομίζεις; Ἄ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι ἅ

τε δεῖ ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι ἐγράψαντο. Οὐκοῦν,
 ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος,
 ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη.
 Οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν ἂν πράττοι ὁ τούτοις πειθό-
 μενος, ἄδικα δ' ὁ τούτοις ἀπειθῶν; Πάννυ μὲν οὖν.
 Οὐκοῦν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων δίκαιος, ὁ δὲ τὰ
 ἄδικα ἄδικος; Πῶς γὰρ οὐ; Ὁ μὲν ἔρα νόμιμος
 δίκαιός ἐστιν, ὁ δὲ ἄνομος ἄδικος. καὶ ὁ Ἰππίας· Νό- 14
 μους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἂν τις ἡγήσαιο σπου-
 दाῖον πρᾶγμα εἶναι ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὓς γε
 πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθεν-
 ται; Καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις
 ἀρᾶμεναι αἱ πόλεις πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. Καὶ μάλα,
 ἔφη. Διάφορον οὖν τι οἶει ποιεῖν, ἔφη, τοὺς τοῖς
 νόμοις πειθόμενους φανλίζων, ὅτι καταλυθεῖεν ἂν οἱ
 νόμοι, ἢ εἰ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἐντακτοῦντας ψέγοις,
 ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις
 ταῖς πατρίσι προθυμῶς βοηθοῦντας μέμφει; Μὰ Δί'
 οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Λυκοῦργον δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον, 15
 ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμεμέθηκας ὅτι οὐδὲν ἂν διάφο-
 ρον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ
 τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ἐνειργάσατο αὐτῇ;
 τῶν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα ὅτι, οὔτινες
 ἂν τοῖς πολίταις αἰτιώτατοι ᾧσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθε-
 σθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι, καὶ πόλις, ἐν ἣ μάλιστα οἱ
 πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα
 διαγεί καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατος ἐστιν; ἔλλα μὴν 16
 καὶ ὁμόνοιᾳ γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν
 εἶναι καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἰ τε γερουσταὶ καὶ οἱ
 ἄριστοι ἄνδρες παρακαλεῖντο τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν,
 καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται τοὺς πολίτας

ὁμνύναι ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὁμνύουσι τὸν ὕρκον
 τοῦτον· οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς
 αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς
 αὐτοὺς ἀνελκτάς ἐπαινώσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς
 ποιητὰς αἰρῶνται, οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἡδῶνται, ἀλλ'
 ἵνα τοῖς νόμοις πεῖθονται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν
 ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέ-
 σταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὐτ' ἂν πόλεις εἴ-
 17 πολιτευθεῖη οὐτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη. ἰδίᾳ δὲ πῶς
 μὲν ἂν τις ἦττον ὑπὸ πόλεως ζημιόιτο, πῶς δ' ἂν
 μᾶλλον τιμῶτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πεῖθοιτο; πῶς δ' ἂν
 ἦττον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἡττῶτο ἢ πῶς ἂν μᾶλλον
 νικῶῃ; τίνοι δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέ-
 σθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἢ
 πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιτο τοῦ νομίμου; παρὰ
 τίνος δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς ἢ
 οἰκεῖοι ἢ οἰκέται ἢ φίλοι ἢ πολῖται ἢ ξένοι; τίνοι δ' ἂν
 μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς ἢ σπονδὰς ἢ
 συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνοι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομίμῳ
 σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ
 σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν ἢ φρουραρχίαν ἢ
 πόλεις; τίνα δ' ἂν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν
 κομεισθαι μᾶλλον ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἂν
 τις εὐεργετήσειεν ἢ παρ' οὗ χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζει;
 τῷ δ' ἂν τις βούλοιο μᾶλλον φίλος εἶναι ἢ τῷ τοιούτῳ,
 ἢ τῷ ἦττον ἐχθρός; τῷ δ' ἂν τις ἦττον πολεμήσειεν
 ἢ ὃ μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιο, ἥκιστα δ' ἐχθρός,
 καὶ ὃ πλείστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶναι,
 18 ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι; ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ
 Ἰππία, τὸ αὐτὸ ἀποδείκνυμαι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον
 εἶναι· σὺ δ' εἰ τὰναντία γινώσκεις, δίδασκε. καὶ

ὁ Ἰππίας· Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ
 μοι δοκῶ τάναντία γιγνώσκειν οἷς εἰρηκας περὶ τοῦ
 δικαίου. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἰππία, 19
 νόμους; Τούς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρα κατὰ ταῦτά
 νομιζομένους. Ἐχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄν-
 θρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; Καὶ πῶς ἔν, ἔφη, οἷ γε οὔτε
 συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνήθεϊεν οὔτε ὁμόφωνοι εἶσι;
 Τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νόμους τού-
 τους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους
 τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι· καὶ γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώ-
 ποις πρῶτον νομίζεται θεοὺς σέβειν. Οὐκοῦν καὶ 20
 γονεῖς τιμᾶν πανταχοῦ νομίζεται; Καὶ τοῦτο, ἔφη.
 Οὐκοῦν καὶ μήτε γονεῖς παισὶ μίγνυσθαι μήτε παῖδας
 γονεῦσιν; Οὐκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὗτος
 θεοῦ νόμος εἶναι. Τί δὴ; ἔφη. Ὅτι, ἔφη, αἰσθάνομαι
 τινας παραβαίνοντας αὐτόν. Καὶ γὰρ ἄλλα πολλά, 21
 ἔφη, παρανομοῦσιν· ἀλλὰ δίκην γέ τοι διδόνασιν οἱ
 παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους,
 ἦν οὐδενὶ τρόπῳ δυνατόν ἀνθρώπῳ διαφυγεῖν, ὥσπερ
 τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἐνιοι παραβαί-
 νοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην διδόναι, οἱ μὲν λανθάν-
 οντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι. Καὶ ποῖαν, ἔφη, δίκην, ὦ 22
 Σώκρατες, οὐ δύνανται διαφεύγειν γονεῖς τε παισὶ καὶ
 παῖδες γονεῦσι μισγόμενοι; Τὴν μεγίστην νῆ Δί',
 ἔφη· τί γὰρ ἂν μετῖσον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιού-
 μενοι τοῦ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι; Πῶς οὖν, ἔφη, κακῶς 23
 οὗτοι τεκνοποιοῦνται, οὓς γε οὐδὲν καλῶς ἀγαθοὺς
 αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι; Ὅτι νῆ Δί',
 ἔφη, οὐ μόνον ἀγαθοὺς δεῖ τοὺς ἐξ ἀλλήλων παιδο-
 ποιουμένους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζοντας τοῖς σώμασιν
 ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια τὰ σπέρματα εἶναι τὰ τῶν ἀκμα-

ζόντων τοῖς τῶν μήπω ἀκμαζόντων ἢ τῶν παρηκμακό-
 των; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι. Πότερα
 οὖν, ἔφη, βελτίω; Ἀῖλον οὔτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόν-
 των. Τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα οὐ σπουδαῖα; Οὐκ
 εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. Οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδο-
 ποιεῖσθαι; Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἳ γε οὕτω
 παιδοποιούμενοι ὥς οὐ δεῖ παιδοποιοῦνται; Ἐμοιγε
 δοκεῖ, ἔφη. Τίνες οὖν ἄλλοι, ἔφη, κακῶς ἂν παιδο-
 ποιούντο, εἰ γε μὴ οὗτοι; Ὁμογνῶμονῶ σοι, ἔφη, καὶ
 24 τοῦτο. Τί δέ; τοὺς εὖ ποιούντας ἀντενεργεῖν οὐ
 πανταχοῦ νόμιμον ἐστὶ; Νόμιμον, ἔφη· παραβαίνεται
 δὲ καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν καὶ οἳ τοῦτο παραβαίνοντες
 δίκην διδόασιν, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι,
 τοὺς δὲ μισούντας ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενοι διώκειν; ἢ
 οὐχ οἳ μὲν εὖ ποιούντες τοὺς χρωμένους ἑαυτοῖς ἀγαθοὶ
 φίλοι εἰσὶν, οἳ δὲ μὴ ἀντενεργετοῦντες τοὺς τοιούτους
 διὰ μὲν τὴν ἀχαριστίαν μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, διὰ δὲ
 τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι τούτους
 μάλιστα διώκουσι; Νῆ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔφη,
 θεοῖς ταῦτα πάντα ἔοικε· τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς
 τοῖς παραβαίνουσι τὰς τιμωρίας ἔχειν βελτίονος ἢ κατ'
 25 ἄνθρωπον νομοθέτου δοκεῖ μοι εἶναι. Πότερον οὖν,
 ὦ Ἰππία, τοὺς θεοὺς ἡγεῖ τὰ δίκαια νομοθετεῖν ἢ ἄλλα
 τῶν δικαίων; Οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη· σχολῇ γὰρ ἂν
 ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσκειν, εἰ μὴ θεός. Καὶ
 τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἰππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νό-
 μιμον εἶναι ἀρέσκει.

[Τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιότερους
 ἐποίει τοὺς πλησιάζοντας.]

V. [Ὡς δὲ καὶ πρακτικώτερος ἐποίει τοὺς συνόντας
 ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. νομίζων γὰρ ἐγκράτεια

ὑπάρχειν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλὸν τι πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερός ἦν τοῖς συνοῦσιν ἡσυχῶς αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν. αἰὲν μὲν οὖν περὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων² αὐτὸς τε διετέλει μεμνημένος καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων·] οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ [πρὸς Εὐθύδημον] περὶ ἐγκρατείας τοιαύδε διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν; Ὡς οἶόν τέ γε μάλιστα, ἔφη. Ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ³ τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; Ἥκιστα, ἔφη. Ἴσως γὰρ ἐλευθέριον φαίνεται σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα, εἴτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ἀνελεύθερον νομίζεις; Παντάπασι γ', ἔφη. Παντάπασι γὰρ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς⁴ ἀνελεύθεροι εἶναι; Νὴ τὸν Δί' εἰκότως. Πότερα δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν ἢ καὶ ἀναγκάζεσθαι τὰ αἰσχίστα ποιεῖν; Οὐδὲν ἦττον ἔμοιγ', ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι. Ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγεῖς τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ αἰσχίστα ἀναγκάζοντας; Ὡς δυνατὸν νὴ Δί', ἔφη, κακίστους. Δουλείαν δὲ ποίαν κακίστην νομίζεις εἶναι; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακίστοις δεσπόταις. Τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Σοφίαν δὲ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν οὐ δοκεῖ σοι ἀπείργουσα⁵ τῶν ἀνθρώπων ἢ ἐκκρασία εἰς τοῦναντίαν αὐτοὺς ἐμβάλλειν; ἢ οὐ δοκεῖ σοι προσέχειν τε τοῖς ἀφελούσι καὶ καταμανθύνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφέλκονσα ἐπὶ τὰ

ἡδέα, καὶ πολλάκις αἰσθανομένους τῶν ἀγαθῶν τε καὶ
 τῶν κακῶν ἐκπλήξασα ποιεῖν τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελ-
 7 τίονος αἰρεῖσθαι; Γίνεται τοῦτ', ἔφη. Σωφροσύνης
 δέ, ὦ Εὐθύδημε, τίνι ἂν φαίμεν ἦτον ἢ τῷ ἀκρατεῖ
 προσήκειν; αὐτὰ γὰρ δήπου τὰ ἐναντία σωφροσύνης
 καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. Ὁμολογῶ καὶ τοῦτο, ἔφη.
 [Τοῦ δ' ἐπιμελεῖσθαι ὧν προσήκει οἷ τι κωλυτικώ-
 τερον εἶναι ἀκρασίας; Οὐκ οὖν ἔγωγ', ἔφη.] Τοῦ δὲ
 ἀντὶ τῶν ὠφελούντων τὰ βλέποντα προαιρεῖσθαι ποι-
 οῦντος καὶ τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμε-
 λειν πελθόντος καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν
 ἀναγκάζοντος οἷ τι ἀνθρώπῳ κέκιοι εἶναι; Οὐδέν,
 8 ἔφη. Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν
 ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; Πάνν μὲν
 οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν ἐναντίων τὸ αἷτιον εἰκὸς
 ἄριστον εἶναι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Ἔοικεν ἔφ', ἔφη, ὦ
 Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἐγκράτεια εἶναι; Εἰκότως
 9 γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Ἐκεῖνο δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἥδη
 πρόποτε ἐνεθυμώθης; Ποῖον; ἔφη. Ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ
 ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους
 ἄγειν, αὐτῇ μὲν οὐ δύναται ἄγειν, ἢ δ' ἐγκράτεια
 πάντων μάλιστα ἥδεσθαι ποιεῖ. Πῶς; ἔφη. Ἡ μὲν
 ἀκρασία οὐκ ἐῴσα καρτερεῖν οὔτε λιμὸν οὔτε δίψαν
 οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν οὔτε ἀγρυπνίαν, δι' ὧν
 μόνων ἔστιν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πίνειν καὶ ἀφρο-
 δισιᾶσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαι τε καὶ κοιμηθῆναι,
 περιμείναντας καὶ ἀνασχομένους, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἐνι
 ἡδίστα γένηται, κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ
 συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἥδεσθαι· ἢ δ' ἐγκράτεια μόνη
 ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα μόνη καὶ ἥδεσθαι ποιεῖ
 ἄξιως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. Παντάπασι, ἔφη,

ἀληθῆ λέγεις. Ἀλλὰ μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ 10
ἀγαθὸν καὶ τοῦ ἐπιμεληθῆναι τῶν τοιούτων τινός, δι'
ὧν ἔν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσειε καὶ
τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσειε καὶ φίλοις καὶ
πόλει ὠφέλιμος γένοιτο καὶ ἐχθροὺς κρατήσκειν, ἀφ'
ὧν οὐ μόνον ὠφέλειαι, ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγιστα γί-
γνονται, οἱ μὲν ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι πράττοντες αὐτά,
οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. τῷ γὰρ ἂν ἦττον
φῆσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν, ἢ ᾧ ἥμισυ ἐξεσι-
ταῦτα πράττειν, κατεχομένῳ ἐπὶ τῷ σπουδάζειν περὶ
τὰς ἐγγυτέτω ἡδονάς; καὶ ὁ Εὐθύδημος Δοκεῖς μοι, 11
ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν ὡς ἀνδρὶ ἦττονι τῶν διὰ τοῦ
σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει.
Τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄνθρωπος ἀκρατὴς
θηρίου τοῦ ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα
μὴ σκοπεῖ, τὰ ἥϊιστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν,
τί ἂν διαφέρει τῶν ἀφρονεστάτων βοσκομημάτων; ἀλλὰ
τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἐξεσι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν
πραγμάτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη
τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι.
καὶ οὕτως ἔφη ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἂν- 12
δρας γίνεσθαι καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. ἔφη
δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντας
κοινῇ βουλευέσθαι διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα.
[δεῖν οὖν πειρᾶσθαι ὅτι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν
ἔτοιμον παρασκευάζειν καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖ-
σθαι· ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους τε
καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ διαλεκτικωτάτους.]

Ὡς δὲ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόν- VI.
τας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς
μὲν εἰδότες, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ

τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγείσθαι δύνασθαι· τοὺς δὲ μὴ εἰδότας οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι αὐτούς τε σφάλλεσθαι καὶ ἄλλους σφάλλειν· ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, οὐδέ ποτ' ἔληγε, πάντα μὲν οὖν ἧ διωρίζετο πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξιλεῖν· ἐν ὅσοις δὲ τὸν τρόπον τῆς ἐπισκέψεως δηλώσειν οἶμαι, ² τοσαῦτα λέξω. Πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὧδέ πως ἐσκόπει· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσεβείαν εἶναι; καὶ ὅς· Κάλλιστον νῆ Δί', ἔφη. "Ἐχεις οὖν εἰπεῖν ὁποῖός τις ὁ εὐσεβής ἐστιν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς τιμῶν. "Ἐξεστί δὲ ὅν ἂν τις βούληται τρόπον τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οὐκ ἀλλὰ ³ νόμοι εἰσὶ καθ' οὓς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν. Οὐκοῦν ὁ τοὺς νόμους τούτους εἰδὼς εἰδεῖν ἂν ὥς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οἶμαι ἔργω', ἔφη. Ἄρ' οὖν ὁ εἰδὼς ὥς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν οὐκ ἄλλως οἶεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν ἢ ὥς οἶδεν; Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Ἄλλως δέ τις θεοὺς τιμᾶ ἢ ⁴ ὥς οἶεται δεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμῇ; Πάννυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὃ γε νομίμως τιμῶν ὥς δεῖ τιμᾶ; Πῶς γὰρ οὐ; Ὁ δέ γε ὥς δεῖ τιμῶν εὐσεβής ἐστι; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς ὁρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβής ὀρισμένος εἴη; Ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ.

⁵ Ἀνθρώποις δὲ ἄρα ἔξεστιν ὅν ἂν τις τρόπον βούληται χρῆσθαι; Οὐκ ἀλλὰ καὶ περὶ τούτους [ὁ εἰδὼς ἃ] ἐστι νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ [πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη]. Οὐκοῦν οἱ κατὰ ταῦτα χρώμενοι ἀλλήλοις ὥς δεῖ χρῶνται; Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν οἳ γε ὥς δεῖ χρώμενοι καλῶς χρῶνται; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἳ γε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι καλῶς

πράττουσι τὰνθρώπεια πράγματα; Εἰκός γ', ἔφη. [Οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι δίκαια οὗτοι ποιοῦσι; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη.] Δίκαια δὲ οἶσθα, ἔφη, ὅποια ὁ καλεῖται; Ἄ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. Οἱ ἄρα ποιοῦντες ἂν οἱ νόμοι κελεύουσι δίκαιά τε ποιοῦσι καὶ ἂν δεῖ; Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν οἷ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοι εἰσιν; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. Οἷε οὖν τινες πείθεσθαι τοῖς νόμοις μὴ εἰδότας ἂν οἱ νόμοι κελεύουσιν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Εἰδότας δὲ ἂν δεῖ ποιεῖν οἷε τινὰς οἶσθαι δεῖν μὴ ταῦτα ποιεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Οἶσθα δὲ τινὰς ἄλλα ποιοῦντας ἢ ἂν οἴονται δεῖν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Οἱ ἄρα τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες οὗτοι τὰ δίκαια ποιοῦσι; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἷ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοι εἰσι; Τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. Ὅρθῶς ἂν ποτε ἄρα ὀριζοίμεθα ὀριζόμενοι δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

Σοφίαν δὲ τί ἂν φήσαιμεν εἶναι; εἰπέ μοι, πότερά τ σοι δοκοῦσιν οἱ σοφοί, ἂν ἐπίστανται, ταῦτα σοφοὶ εἶναι, ἢ εἰσὶ τινες ἂν μὴ ἐπίστανται σοφοί; Ἄ ἐπίστανται δὴλον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἂν τις, εἰ γε μὴ ἐπίσταιτο, ταῦτα σοφὸς εἴη; Ἄρ' οὖν οἱ σοφοὶ ἐπιστήμη σοφοὶ εἰσι; Τίτι γὰρ ἂν, ἔφη, ἄλλω τις εἴη σοφός, εἰ γε μὴ ἐπιστήμη; Ἄλλο δὲ τι σοφίαν οἷε εἶναι ἢ ὅ σοφοὶ εἰσιν; Οὐκ ἔγωγε. Ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατόν εἶναι τὰ ὅντα πάντα ἐπίστασθαι; Οὐδὲ μὰ Δί' ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. Πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐχ οἷόν τε ἀνθρώπον εἶναι; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. Ὁ ἄρα ἐπίσταιται ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν; Ἐμοιγε δοκεῖ.

Ἄρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, καὶ τὰ γὰθὸν οὕτω ζητη-

τέον ἐστί; Πῶς; ἔφη. Δοκεῖ σοι τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; Οὐκ ἔμοιγε. Τί δέ; τὸ ἄλλω ὠφέλιμον οὐ δοκεῖ σοι ἐνίοτε ἄλλω βλαβερόν εἶναι; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἄλλο δ' ἂν τι φαιῆς ἀγαθὸν εἶναι ἢ τὸ ὠφέλιμον; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ ἄρα ὠφέλιμον ἀγαθόν ἐστίν ὅτε ἂν ὠφέλιμον ᾖ; Δοκεῖ μοι, ἔφη.

9 Τὸ δὲ καλὸν ἔχοιμεν ἂν πως ἄλλως εἰπεῖν; ἢ ἔστιν, ὃ ὀνομάξεις καλὸν ἢ σῶμα ἢ σκεῦος ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ὃ οἴσθαι πρὸς πάντα καλὸν ὄν; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἄρ' οὖν, πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο ἕκαστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Καλὸν δὲ πρὸς ἄλλο τί ἐστίν ἕκαστον, ἢ πρὸς ὃ ἕκαστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Οὐδὲ πρὸς ἓν ἄλλο, ἔφη. Τὸ χρήσιμον ἄρα καλὸν ἐστὶ πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

10 Ἀνδρείαν δέ, ὃ Εὐθύδημε, ἄρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; Κάλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. Χρήσιμον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; Νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δεινὰ τε καὶ ἐπικίνδυνα χρήσιμον εἶναι τὸ ἀγνοεῖν αὐτά; Ἡμιστά γ', ἔφη. Οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί ἐστίν οὐκ ἀνδρεῖοί εἰσι; Νῆ Δί', ἔφη, πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε τῶν τε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἴεν. Τί δὲ οἱ καὶ τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; Ἐτι γε νῆ Δί' ἦττον, ἔφη. — Ἄρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐπικίνδυνα ὄντας ἀνδρεῖους ἡγεῖ εἶναι, τοὺς δὲ κακοὺς 11 δειλοὺς; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; Οὐκ ἄλλὰ τούτους, ἔφη. Κακοὺς δὲ ἄρα τοὺς οἷους τούτοις κακῶς χρῆσθαι; Τίνας γὰρ ἄλλους; ἔφη. Ἄρ' οὖν ἕκαστοι χρῶνται ὡς οἴονται

δεῖν; Πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. Ἄρ' οὖν οἱ μὴ δυνάμενοι καλῶς χρῆσθαι ἴσασιν ὥς δεῖ χρῆσθαι; Οὐ δῆπου γε, ἔφη. Οἱ ἄρα εἰδότες, ὥς δεῖ χρῆσθαι, οὗτοι καὶ δύ-
νυνται; Μόνοι γ', ἔφη. Τί δέ; οἱ μὴ διημαρτηκότες ἄρα κακῶς χρῶνται τοῖς τοιούτοις; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Οἱ ἄρα κακῶς χρῶμενοι διημαρτήκασιν; Εἰκόσ γ', ἔφη. Οἱ μὲν ἄρα ἐπιστάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι ἀνδρεῖοί εἰσιν, οἱ δὲ διαμαρτάνοντες τούτου δειλοί; Ἐμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

Βασιλείαν δὲ καὶ τυραννίδα ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρως ¹² ἡγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ ἐκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους τῶν πόλεων ἀρχὴν βασιλείαν ἡγεῖτο, τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἀρχὼν βούλοιο, τυ-
ραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα ἐπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίστανται, ταύτην μὲν τὴν πολιτείαν ἀρι-
στοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι, ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν, ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

Εἰ δέ τις αὐτῷ περὶ τοῦ ἀντιλέγοι μηδὲν ἔχων ¹³ σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἄνευ ἀποδείξεως ἦτοι σοφώτερον φάσκων εἶναι, ὃν αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον ἢ ἀν-
δρειότερον ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐπανῆγεν ἄν πάντα τὸν λόγον ὥδε πως· Φῆς σὺ ἀμείνω ¹⁴
πολίτην εἶναι ὃν σὺ ἐπαινεῖς ἢ ὃν ἐγώ; Φησὶ γὰρ οὖν. Τί οὖν οὐκ ἐκεῖνο πρῶτον ἐπεσκεψάμεθα, τί ἐστὶν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; Ποιῶμεν τοῦτο. Οὐκοῦν ἐν μὲν χρημάτων διοικήσει κρατοῦν ἂν ὁ χρημασὶν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν; Πάνυ μὲν οὖν. Ἐν δέ γε πολέμῳ ὁ καθυπερτέραν τῶν ἀντιπάλων; Πῶς γὰρ οὐ; Ἐν δὲ πρᾶσει ἄρ' ὅς ἂν φίλους ἀντὶ πολε-
μίων παρασκευάζῃ; Εἰκόσ γε. Οὐκοῦν καὶ ἐν δημηγορίᾳ

ὁ στάσεις τε παύων καὶ ὁμόνοιαν ἐμποίων; "Εμοιγε
 δοκεῖ. οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναγομένων καὶ τοῖς
 15 ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερόν ἐρίγνετο τάληθές. ὁπότε
 δὲ αὐτός τι τῷ λόγῳ διεξίει, διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογου-
 μένων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτην τὴν ἀσφάλειαν εἶναι
 λόγον. τοιγαροῦν πολὺ μάλιστα ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅτε
 λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας παρεῖχε. ἔφη δὲ
 καὶ Ὅμηρον τῷ Ὀδυσσεὶ ἀναθεῖναι τὸ ἀσφαλὴ ῥήτορα
 εἶναι, ὥς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τῶν δοκούντων τοῖς
 ἀνθρώποις ἄγειν τοὺς λόγους.

VII. Ὅτι μὲν οὖν ἀπλῶς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαί-
 νετο Σωκράτης πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι
 δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι. ὅτι δὲ καὶ αὐτάγκεις
 ἐν ταῖς προσηκούσαις πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι ἐπεμελεῖτο,
 νῦν τοῦτο λέξω. πάντων μὲν γὰρ ὧν ἐγὼ οἶδα μά-
 λιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅτου τις ἐπιστήμων εἴη
 τῶν συνόντων αὐτῷ. ὧν δὲ προσήκει ἀνδρὶ καλῷ
 κἀγαθῷ εἰδέναι, ὅ τι μὲν αὐτὸς εἰδέη, πάντων προθυ-
 μότατα ἐδίδασκεν. ὅτου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη,
 2 πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἤγεν αὐτούς. ἐδίδασκε δὲ καὶ
 μέχρι ὅτου δέοι ἐμπειρον εἶναι ἐκάστου πράγματος τὸν
 ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν
 τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανὸς τις γένοιτο, εἴ
 ποτε δεήσῃ, γῆν μέτρῳ ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν ἢ παρα-
 δοῦναι ἢ διανεῖμαι ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι. οὕτω δὲ
 τοῦτο ῥᾶδιον εἶναι μαθεῖν ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν
 νοῦν τῇ μετρήσει ἅμα τὴν τε γῆν ὀπόσῃ ἐστὶν εἰδέναι
 3 καὶ ὥς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀπιέναι. τὸ δὲ μέχρι τῶν
 δυσσυνέτων διαγγραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀπε-
 δοκίμαζεν. ὅ τι μὲν γὰρ ὠφελοῖα ταῦτα, οὐκ ἔφη
 ὀρεῖν· καίτοι οὐκ ἄπειρός γε αὐτῶν ἦν. ἔφη δὲ ταῦτα

ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν καὶ ἄλλων
 πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.
 ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρολογίας ἐμπείρους γίγνεσθαι, καὶ ἂν
 ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνός
 καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γινώσκειν ἕνεκα πορείας τε
 καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς, καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτός ἢ μηνός
 ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίους
 χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιγνώσκοντας·
 καὶ ταῦτα δὲ ῥάδια εἶναι μαθεῖν παρὰ τε νυκτοθηρῶν
 καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπιμελὲς ταῦτα
 εἰδέναι. τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονομίαν μαθηθῆναι, ὅ
 μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα, καὶ
 τοὺς πλάνητάς τε καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας, γινώσκειν
 καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὰς περιό-
 δους καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας κατατρίβεσθαι,
 ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ'
 ἐν τούτοις ἔφη ὄραν· αἱτοὶ οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοος
 ἦν· ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι κατατρίβειν ἀνθρώ-
 που βίον καὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν. ὅλας ὅ
 δὲ τῶν οὐρανίων, ἥ ἕκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φρον-
 τιστὴν γίγνεσθαι ἀπέτρεπεν· οὔτε γὰρ εὖρετὰ ἀνθρώ-
 ποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν
 ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα ἀ' ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλή-
 θησαν. κινδυνεῦσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παρεφρονῆσαι τὸν
 ταῦτα μεριμνῶντα οὐδὲν ἦττον ἢ Ἀναξαγόρας παρε-
 φρόνησεν ὁ μέγιστος φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν θεῶν
 μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. ἐκεῖνος γὰρ λέγων μὲν τὸ αὐτὸ
 εἶναι πῶρ τε καὶ ἥλιον ἡγνύει, ὅτι τὸ μὲν πῶρ οἱ
 ἄνθρωποι ῥαδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύ-
 νανται ἀντιβλέπειν, καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπό-
 μενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ

πυρὸς οὐ· ἡγνόμεναι δὲ καί, ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς φανομένων
 ἄνευ μὲν ἡλίου ἀνγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὔξεσθαι, ὑπὸ
 δὲ τοῦ πυρὸς θερμομαίνόμενα πάντα ἀπόλλυνται· φάσκων
 δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι καὶ τοῦτο ἡγνόμεναι,
 ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὦν οὔτε λάμπει οὔτε πολλὸν
 χρόνον ἀντέχει, ὁ δὲ ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων
 8 λαμπρότατος ὦν διαμένει. ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοὺς
 μανθάνειν. καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε
 φυλάττεσθαι τὴν μάταιον πραγματείαν, μέχρι δὲ τοῦ
 ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς συνεσκόπει καὶ συνδιεξήγει
 9 τοῖς συνοῦσι. προύτρπε δὲ σφόδρα καὶ ὑγείας ἐπι-
 μελεῖσθαι τοὺς συνόντας παρὰ τε τῶν εἰδότην μανθά-
 νοντας, ὅσα ἐνδέχεται, καὶ ἑαυτῷ ἕκαστον προσέχοντα
 διὰ παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα ἢ τί πῶμα ἢ ποῖος
 πόνος συμφέροι αὐτῷ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιει-
 νότατ' ἂν διάγοι· τοῦ γὰρ οὕτω προσέχοντος ἑαυτῷ
 ἔργον ἔφη εἶναι εὐρεῖν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίαν συμ-
 φέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα [αὐτοῦ].

10 [Εἰ δέ τις μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν
 ὠφελείσθαι βούλοιο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖ-
 σθαι. τὸν γὰρ εἰδὸτα δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις
 περὶ τῶν πραγμάτων σημαίνουσιν οὐδέποτε ἔρημον
 ἔφη γίγνεσθαι συμβουλῆς θεῶν.

VIII. Εἰ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον
 ἑαυτῷ προσημαίνειν, ἃ τε δέοι καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν,
 ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἶται αὐτὸν
 ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐννοησάτω
 πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτως ἦδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας
 ἦν, ὥστ', εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευ-
 τῆσαι τὸν βίον· εἶτα ὅτι τὸ μὲν ἀχθεινότεατον τοῦ
 βίου καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μειοῦνται ἀπέλιπεν,

ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ὥμην ἐπιδειξάμενος
 εὐκλειαν προσεκλήσατο, τὴν τε δίκην πάντων ἀνθρώ-
 πων ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιοτάτα
 εἰπὼν καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου πρῶτα καὶ
 ἀνδραδέστατα ἐνεγκών. ὁμολογεῖται γὰρ οὐδένα πώ²
 τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων κάλλιον θάνατον ἐνεγ-
 κεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν
 τριάκοντα ἡμέρας βιώναι διὰ τὸ Ἀήλια μὲν ἐκείνου
 τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἔαν δημοσίᾳ
 ἀποθνήσκαι ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Ἀήλου ἐπανέλθῃ,
 καὶ τὸν χρόνον τούτου ἅπασι τοῖς συνήθεσι φανερὸς
 ἐγένετο οὐδὲν ἄλλοιότερον διαβιῶνς ἢ τὸν ἐμπροσθεν
 χρόνον· καίτοι τὸν ἐμπροσθέν γε πάντων ἀνθρώπων
 μάλιστα ἐθανυμάζετο ἐπὶ τῷ εὐθύμῳς τε καὶ εὐκόλῳς
 ζῆν. καὶ πῶς ἂν τις κάλλιον ἢ οὕτως ἀποθάνοι; ἢ³
 ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίον ἢ ὃν κάλλιστά τις ἀπο-
 θάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος
 τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονε-
 στίου; <Ἀέξω δὲ καὶ ἃ Ἐρμογένοιο τοῦ Ἰππολύτου⁴
 ἦκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γάρ, ἤδη Μελήτου γεγραμ-
 μένου αὐτὸν τὴν γραφήν, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα
 μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης διαλεγομένου λέγειν αὐτῷ,
 ὡς χρὴ σκοπεῖν, ὃ τι ἀπολογήσεται. τὸν δὲ τὸ μὲν
 πρῶτον εἰπεῖν· Οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετῶν δια-
 βεβιωκέναι; ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως εἰπεῖν αὐτόν,
 ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγνήηται ἢ διασκοπῶν μὲν
 τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια καὶ
 τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος, ἦν περ νομίζοι καλλίστην μελέ-
 την ἀπολογίας εἶναι. αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν· Οὐχ ὅ⁵
 ῥα, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δικασταὶ πολλοὺς
 μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν,

πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν· Ἀλλὰ νῆ τὸν Δία, φάναι αὐτόν, ὦ Ἐρμούγενες, ἥδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἡμῶν·
 6 τῶσθι τὸ δαιμόνιον. καὶ αὐτοὺς εἰπεῖν· Θανμαστὰ λέγεις. τὸν δὲ· Θανμάξεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἥδη; οὐκ οἶσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὔθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ἀριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς μάλιστα ἐπιμελομένους τοῦ ὧς βελτίστοις γίνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοὺς μάλιστα
 7 αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίνονται. ἃ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἡσθανόμην ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν ἐμαυτὸν οὕτω διατετέλεκα περὶ ἐμαυτοῦ γιγνώσκων· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν, οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους, ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἶονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίνε-
 8 σθαι. <εἰ δὲ βιώσομαι πλεῖω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρως ἐπιτελεῖσθαι καὶ ὄρεᾶν τε καὶ ἀκούειν ἥττον καὶ διανοεῖσθαι χειρόν καὶ δυσμαθέστερον ἀποβαίνειν καὶ ἐπιλησμονέστερον, καὶ ὦν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χείρω γίνεσθαι· ἀλλὰ μὴ ταυτὰ γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χειρόν τε καὶ ἀηδέστερον
 9 ζῆν;> ἀλλὰ μὴν εἰ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο· εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν ἔστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὀτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν τὸ ἐτέρους μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γινῶναι μήτε

ποιῆσαι; <ὁρῶ δ' ἔρωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγο- 10
 νότων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν
 καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικη-
 θέντων. οἶδα δ' ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ὑπ'
 ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς
 ἐμὲ ἀποκτείνουσιν· οἶδα γὰρ αἰὲ μαρτυρήσεσθαι μοι,
 ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὐδὲ
 χεῖρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰὲ τοὺς
 ἐμοὶ συνόντας.> τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένῃ τε διε- 11
 λέχθη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.] τῶν δὲ Σωκράτη
 γινωσκόντων, οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες
 ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες
 ἐκείνου, ὥς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν.
 ἐμοὶ μὲν δὴ, τοιοῦτος ὢν οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς
 μὲν οὕτως ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν,
 δίκαιος δὲ ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα,
 ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατὴς
 δὲ ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ
 βελτίονος, φρόνιμος δὲ ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων
 τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω μηδὲ ἄλλον προσδέεσθαι, ἀλλ'
 αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνώσιν, ἱκανὸς δὲ
 καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς
 δὲ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξει
 καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν, ἐδόκει
 τοιοῦτος εἶναι οἷος ἂν εἴη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαι-
 μονέστατος. [εἰ δέ τῳ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων
 τὸ ἄλλων ἥθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρίνεται.]

INDEX NOMINUM.

Acmenus medicus III, 13, 2.
Aegyptus I, 4, 17.

Aesculapii in templo bibe-
batur aqua calida III, 13, 3.

Agamemno III, 1, 4. III, 2.

Alcibiades, Socratis auditor,
in democratia intemperans fuit
I, 2, 12. cur Socrate magistro
usus sit ib. §. 16. quibus rebus
sit corruptus 24. 25. disputat
cum Pericle tutore suo 40 sqq.

Alcibiadis filium (Alcibia-
dem, natum anno 416 aut 415,
pro quo Isocratis or. 16 et in
quem Lys. or. 14 et 15 scriptae
sunt. Sed Ἀλκιόχου υἱὸν bene
coniecit Cobet propter Symp.
4, 12) osculatur Critobulus I,
3, 8. 10.

Amphiarai in templo vel luco
aqua frigida lavabanturaegroti
III, 13, 3.

Anaxagoras castigatur a So-
crate, quod solem statuerit
esse ignem IV, 7, 6.

Antipho sophista refutatur
a Socrate I, 6.

Antisthenes, Socratis audi-
tor, qui post Cynicorum prin-
ceps fuit, cum Socrate dispu-
tat de amicorum pretio II, 5.
nunquam relinquit Socratem
III, 11, 17.

Antisthenes ex oeconomio
factus imperator III, 4.

Apollodorus assiduus Socra-
tis auditor III, 11, 17. Cf. de
eo Plat. Symp. init., Apol. 34 A.
38 B, Phaed. 59 B, 117 D.

Archedemus (ut videtur, non
is, qui Hellen. I, 7, 2 memo-
ratur), homo pauper et diser-
tus, liberat Critonem a sycop-
hantis II, 9.

Areopagi senatus laudatur
gravitas et iustitia III, 5, 20.

Aristarchus Atheniensis, cu-
ius inopiam sublevat consilium
Socratis II, 7.

Aristippus, qui Cyrenaeorum
princeps fuit, disputat cum
Socrate de voluptate II, 1. de
bono et pulcro III, 8.

Aristodemus, cognomine Par-
vus, contemptor divinationis
et religionis, a Socrate redu-
citur ad deos colendos I, 4.
Cf. de eo Plat. Symp. 173 B.
174 A. 223 B.

Aspasia II, 6, 36.

Athenae plus decem milia
familiarum habent III, 6, 14.

Athenienses laudantur et
reprehenduntur III, 5. victi a
Boeotis ib. §. 4. iurant de con-
cordia IV, 4, 16.

Attica, cincta et divisa mon-
tibus III, 5, 25.

Axiochi filius Clinias ex coni.
Cobet I, 3, 8. 10; cf. Symp. 4, 12.

Boeotiam vastaverunt Athenienses III, 5, 4.

Bocoti comparantur cum Atheniensibus III, 5, 2 sqq. sunt insolentiores adversus Athenienses ib. §. 14.

Carthaginienses imperium Libyae tenent II, 1, 10.

Cebes Thebanus, Socratis auditor laude dignus I, 2, 48. III, 11, 17. Cf. de eo Plat. Crit. 45 B, Phaed. 59 C. 60 C sqq.

Cecrops diiudicavit litem deorum III, 5, 10.

Ceramo locuples multos alebat servos II, 7, 3.

Chaecrates, frater minor Chaerephontis II, 3. Socratis auditor probabilis I, 2, 48.

Chaerephon, frater Chaecratidis, Socratis auditor II, 3. I, 2, 48. Cf. de eo Plat. Apol. 20 E sq., Charm. 153 B, Gorg. et Ar. Nub.

Charicles cum Critia fuit legis lator tempore XXX tyrannorum I, 2, 31 sqq. Cf. 'Critias'.

Charmides Glauconis filius (frater patrui Critiae secundum Plat. Charm. p. 154 A, et, ut ille, Glauconis minoris patruus et a. 403 in pugna interfectus) III, 6, 1. 14. 15 (cf. Symp. 4, 31) ad remp. capessendam excitatur a Socrate III, 7. Cf. de eo Xenoph. Symp. Hellen. II, 4, 19. Plat. Charm., Symp. 222 B, Prot. 315 A.

Circes fabula quid sibi velit I, 3, 7.

Clito, ignotus Atheniensis statnarius, cui Socrates praecipit ut animi quoque affectus exprimat III, 10, 6—8.

Collytensis. Vd. 'Demeas'.

Critias in oligarchia avarus fuit et multa per vim agit I, 2, 12. cur Socrate magistro usus sit, ib. §. 16. in Thessalia depravatus 24. amator Enthydemi 29. legem tulit, ne ars disserendi doceretur 31. Socratem disserere vetat 32 sqq.

Crito, pater Critobuli I, 3, 8. Socratis amicus probabilis I, 2, 48. tutus sit a sycophantia II, 9. Cf. de eo Plat. Apol. 33 D. 38 B, Crit., Phaed., Enthyd.

Critobulus, Critonis filius, osculatur Alcibiadem puerum I, 3, 8. 10. cum eo disserit Socrates de amicis diligendis et conciliandis II, 6. Cf. de eo Xenoph. Oecon. et Symp.

Cyribus Athen. pistor II, 7, 6.

Daedalus, ob artis peritiam captus a Minoe servus factus, inde cum filio aufugere conatus filium amisit, et ad barbaros delatus servivit IV, 2, 33.

Daemonium Socratis I, 1, 2 sqq. I, 4, 15. IV, 3, 12. IV, 8, 1. 5.

Delia IV, 8, 2; cf. III, 3, 12.

Dellum, ad quod victi sunt Athenienses III, 5, 4.

Delphis in templo Apollinis fuit inscriptum *Nosce te ipsum* IV, 2, 24.

Delphicus deus quid responderit de modo colendi deos IV, 3, 16. I, 3, 1.

Delus insula quo chori mituntur a Graecis III, 3, 12. ab Atheniensibus navis sacra IV, 8, 2.

Demeas Collytensis, artifex chlamydam II, 7, 6.

Diodorus, Socratis familiaris,

compellitur ad benefaciendum Hermogeni II, 10.

Dionysodorus profitetur artem imperatoriam III, 1. Idem sophista in Platonis Euthydemo.

Epicharmus citatur II, 1, 20.

Epigenes, Socratis auditor, corporis neglegentior III, 12, 1. Cf. de eo Plat. Apol. 33 E, Phaed. 59 B.

Erasinides praetor ab Atheniensibus anno 406 capitis damnatus I, 1, 18.

Erechtheus, rex Atheniensium, eius educatio, hospitium, bellum cum Graecis III, 5, 10.

Eutherus Atheniensis pauper bello factus compellitur ad vitae genus convenientius II, 8.

Euthydemus, amatus a Critia I, 2, 29. cognomine Formosus, ab initio alienus ab omni disciplina, postea assiduus Socratis discipulus IV, 2, 1—40, ad deos colendos excitatur IV, 3. cum eo disputat Socrates de intemperantia IV, 5. de notionibus quibusdam IV, 6. Cf. de eo Plat. Symp. 222 B.

Glauco, Charmidis pater (Glaucenis avus) III, 7, 1.

Glauco, Aristonis filius, Platonis frater, cuius patruus (§§ 14, 15) Charmides est, temere reip. capessendae cupidus coarguitur a Socrate III, 6. Cf. de eo Plat. Rep. et Parm.

Heracidae adiuti ab Atheniensibus III, 5, 10.

Hercules pubescens II, 1, 21 sqq.

Hermogenes Hipponici filius, auditor Socratis I, 2, 48 (ex conl.). hortatur Socratem ut de apologia cogitet IV, 8, 4. pauper et inops cum sit, auctore Socrate a Diodoro adiuvatur II, 10. Cf. de eo Xenoph. Symp., Plat. Cratyl. et Phaed. 59 B.

Hesiodus citatur I, 2, 56. I, 3, 3. II, 1, 20. (= *Egy.* 311. 336. 287 sqq.)

Hippias Eleus sophista disputat cum Socrate de iustitia et legibus naturalibus IV, 4.

Hippocrates, dux Atheniensium victus ad Delium II, 5, 4.

Hipponicus. Vd. 'Hermogenes'.

Homerus, carminis epici princeps I, 4, 3. citatur I, 2, 58. II, 6, 11 (= Ilias II, 188 sqq. et Od. XII, 184). III, 1, 4. III, 2, 1. 2. IV, 6, 15. Homeri carmina IV, 2, 10.

Lacedaemonii colunt senes III, 5, 15. corpora exercent, ib. parent magistratibus et legibus, ib. et IV, 4, 15. mutuum colunt concordiam III, 5, 16. utuntur clipeis et hastis III, 9, 2.

Lamprocles, Socratis filius natus maximus, matri iratus placatur II, 2.

Lebadae anno 447 cladem Athenienses acceperunt III, 5, 4.

Libyes parent Carthaginensibus II, 1, 10.

Lichas Lacedaemonius peregrinos hospitio excepit I, 2, 61. Cf. de eo Thucyd. V, 22. 50. 76. VIII, 39. 43. 52. 84.

Lycurgus fecit ut Lacedae-

monii praeter ceteros oboedirent legibus IV, 4, 15.

Lydi subiecti Persarum imperio II, 1, 10.

Maecotae in Europa subiecti sunt Scythis II, 1, 10.

Megarenses plerique occupati sunt exomidum confectioe II, 7, 6.

Melanippides carminis dithyrambici princeps I, 4, 3.

Meletus accusator Socratis IV, 4, 4. IV, 8, 4.

Meno Atheniensis opifex paenularum II, 7, 6.

Mysi et Pisidae libertate utuntur et populantur Persarum regionem III, 5, 26.

Nausicydes Atheniensis multos alebat servos ad potentiam faciendam II, 7, 6.

Nicias, Nicerati filius, emit talento servum, qui praecesset argenti fodinis II, 5, 2.

Nicomachides Atheniensis praeturam petens repulsam tulit III, 4, 1.

Olympia III, 13, 5.

Palamedes, coleber, ob sapientiam invisus Ulisi periit IV, 2, 33.

Parrhasio Atheniensi, claro illi pictori, Socrates suadet animos quoque non pingere nisi puleros et vitis liberos III, 10, 1-5.

Peloponnesii III, 5, 4. 10. 11.

Pericles dicitur δ πέρυ III, 5, 1. tutor Alcibiadis et civitatis rector I, 2, 40. disserit de legibus ib. §§. 40-46. disertissimus II, 6, 18.

Pericles, Periclis filius notus; cum eo disputat Socrates de revocandis Atheniensibus ad pristinam fortitudinem et de eis quae munus imperatorum exigit III, 5.

Persae imperium Asiae tenent II, 1, 10. domini Asiae et Europae usque ad Macedoniam fuerunt III, 5, 11.

Phaedondas Socratis auditor probabilis I, 2, 48. Cf. de eo Plat. Phaed. 59 C.

Phryges parent Persis II, 1, 10. Pisidae. Vd. 'Mysi'.

Pistias, loricarum opifex, de artis suae ratione a Socrate docetur III, 10, 9-15.

Plato amatur a Socrate III, 6, 1.

Polycletus princeps statuariorum I, 4, 3.

Procrustes latro II, 1, 14.

Prodicus, sapiens; eius narratio de Hercule II, 1, 21 sqq.

Pythia sacerdos I, 3, 1. Cf. IV, 3, 16.

Rhapsodi IV, 2, 10.

Sciro latro II, 1, 14.

Scylla II, 6, 31.

Scythae excellent usu arcuum III, 9, 2. imperant Maecotis II, 1, 10.

Simmias Thebanus, auditor Socratis I, 2, 48. III, 11, 17. Cf. de eo Plat. Phaed., Crit. 45 B, Phaedr. 242 B.

Sinis latro II, 1, 14.

Sirenes II, 6, 11. 31.

Socrates senator fuit I, 18. pater Lamprochis II, 2, 1. eius familiares aliquot I, 2, 48.

Thebani adversus ceteros Boeotos iniurii III, 5, 2.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

[illegible]

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

000

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ἀριθ. χρ. 7495

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίνης